विनम्र आदरांजली

संपादन समिती

माणसं जोडणारा लेखक

''भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विचारांची बांधिलकी ठेवून लेखनीद्वारे आपल्या समाजाचा उद्धार करण्याचे व्रत घेणारे तसेच एखादा विचार लोकांपर्यंत पोहचवण्याचा ध्यास घेवून लेखन करणारे लेखक म्हणजे वामन होवाळ''

ग्रामसंस्कृतील संवेदनशील लेखक

''बदलत्या ग्रामीण समाज परिस्थितीची मीमांसा, साहित्य प्रवाहांचे स्वरूप, त्यांची विविधता, त्यांच्या प्रेरणा, त्यांची एकमेकांपासूनची भिन्नता, ग्रामसंस्कृतीतील विविधता या सर्वांचा शोध घेण्याचा प्रयत्न करणारे संवेदनशील साहित्यिक व चिंतनशील समीक्षक म्हणजे 'आनंदीयात्री' आनंद यादव''

विद्यार्थी प्रिय शिक्षक

डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील व सौ.लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील यांचा आशिर्वाद लाभलेले श्री.आर.डी.जगताप सर उत्तम समाजसेवक, विद्यार्थी प्रिय शिक्षक आणि आपल्या लेखनीने आजच्या तरुणांना योग्य मार्गदर्शन करणारे कवी / लेखक

त्रिवेणी

त्रिवेणी

रयत शिक्षण संस्थेचे,

सौ.मंगलताई रामचंद्र जगताप महिला महाविद्यालय,उंब्रज

ता.कराड, जि.सातारा - ४१५ १०९

Rayat Shikshan Sanstha's

Sour.M.R.Jagtap Mahila Mahavidyalaya, Umbraj

STAFF LIST

1.	Principle, Dr. Kailas Jagdale	M.Sc., Ph.D.
2.	Prof. Suhas Nirmale	M.A., DHE
3.	Prof. Dr.Machindra Sakte	M.A., Ph.D.
4.	Prof. Arvind Patil	M.A.
5.	Prof. Dr. Abhay Patil	M.A., Ph.D.
6.	Prof. Dinesh Patil	B.A., B.P.Ed., M.P.Ed.
7.	Prof. Dr. Tanaji Patil	M.A., M.Phil., Ph.D.
8.	Prof. Anil Ahiwale	M.A.
9.	Prof. Manohar Malge	M.A.
10.	Prof. Monabni Ahre	M.A.
11.	Prof. Lalasaheb Pawar	M.A.
12.	Prof. Dr. Vandana Mohite	M.A., M.Phil., Ph.D.
13.	Prof. Asha Madavi	M.A., NET
14.	Prof. Maruti Tambe	M.A.
15.	Prof. Kalpana Patil	M.A., SET
16.	Prof. Badrinath Dhakne	M.Lib., M.Phil., NET

NON-TEACHING STAFF

1.	Shri. Ashok Kahrade	(Head Clerk)	M.Com.
2.	Shri. Bharat Pawar	(Sr.Clerk)	M.A., B.Lib.Sci.
3.	Shri. Raju Kamble	(Lib.Attendent)	10th
4.	Shri. Yuvraj Virkar	(Lib.Attendent)	12th
5.	Shri. Adik Jadhav	(Peon)	7th

॥ वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ : २०१६-२०१७ ॥

पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या प्रतिमेचे पूजन करताना मान्यवर

दीपप्रज्वलन करताना श्री द.श्री.जाधव व उपस्थित मान्यवर

प्रास्ताविक करताना प्राचार्य डॉ.कैलास जगदाळे

प्रमुख पाहुणे प्राचार्य डॉ.विजयसिंह सावंत यांचा सत्कार करताना प्राचार्य डॉ.कैलास जगदाळे

विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे प्राचार्य डॉ.विजयसिंह सावंत

अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना श्री.द.श्री.जाधव

जिमखाना अहवालाचे वाचन करताना प्रा.दिनेश पाटील

महाविद्यालयाच्या अहवाल वाचन करताना [illegible] प्रा.अरविंद पाटील

bagged the prizes of University to their creativity. Kum.Suvarna Kamble, B.A-I (Nava Shivaji Poem, Marathi) and Kum Snehal Waydande, B.A-III (Baromas-Critique English) got the prize of Rs.200/- each from Shivaji University, Kolhapur. This year also the committee is trying their best to bring the success

Prof.Dr.Tanaji Patil
Cheif Editor

Staff Welfare Committee

The Committee works for the welfare of the staff. Through this Committee throughout the academic year the tea club was rab. The arrangements of Newspapers to the staff was done. In the first semester one of staff member Vikas Sakate was married in this Marriage function the gift was given to him. In the second semester two staff members Rajendra Kamble (Sons Marriage) and Badrinath Dhakane (Brothers Marriage) the gift is offered to them. Throughout the academic year the Committee activity in function

Prof.Asha Madavi
Chairman

Publicity Committee

In the College the publicity section is working very actively. Throughout the year the activities, Functions are covered by the publicity section. The various news are came in the newspapers. Due to this the image of college created among the people of vicinity. To do this work along with committee members the journalists, Santosh Chavan (Daily Sakal) Ajay Jadhav (Daily Lokmat) Suresh Suryawanshi (Daily Pudhari) Abhijit Pawar (Daily Punyanagari) got the co-operation

Prof. Dr.Tanaji Patil
Chairman

Pradhypak Prabhodhini Committee

The Committee organized the lecture series of professors to the Staff. This academic year Prof.Smt.Madavi A.B. delivered lecture on moodle cloud teaching, learning and Evaluation resource and Prof.Dinesh Patil. On 'Abhangwani' All the Staff members participated in the discussion

Prof. Dr. Abhay Patil
Chairman

Vivek Vahini Committee

Vivek Vahini Committee has been active in the college. The functions of the committee is to create the consciousness about the progressive thinking among the students. Two meetings of committee were held under the guidance of Principal. In the second term the lecture of Prof.Dadram Salunkhe was organized under the eradication of superstitions beliefs. The Salunkhe Sir covered all the points in his lecture like Saints, Hypocratic Saints, Witch, Black Magic. To Organize the function all the members of committee co-operated.

Prof.Kalpana Patil
Chairman

Karmaveer Vidhya Prabhodini Committee

The Activities of the Committee Conducted throughout the academic year

The organization of Certificate Exam was conducted. To this 73 students appeared to exam

Two students were participated the quize contest conducted by the Karmaveer Vidhya Prabhodini, Rayat Shikshan Sanstha, Satara. Two students are also participated in elocutation camp on 5/2/2017. The R.T.S Exam was conducted the students from 8 Highschool were participated of Umbraj Vicinity.

Prof.Maruti Tambe
Chairman

N.S.S.

The N.S.S. Unit of College working actively throughout the academic year. The N.S.S. unit organised various activities such as, 'Sadbhavana Rally', Celebration of Constitution of India, Cleanness activity, tree plantation and also organised the lectures. The special camp of N.S.S. organised at Bhosalewadi. The various activities done in the camp.

Prof.Lalasaheb Pawar
Programme Officer, N.S.S.

Gymkhana

In the process of education sport is also important alongwith the knowledge

Through the academic year the students participated in various game activities

OUR ACHIEVEMENTS IN THE YEAR.

1) **Sayali Bhopate :** Bagged second prize in 6 Nation's international rural games held at Gujarat in 45 to 48 weight group. She also got first prize in rural games Maharashtra State Boxing championship held at Phulgaon Pune. She stood third in 'Shivaji Universities Interzonal Boxing Championship. She also stood third in Satara Divisional Boxing sports.
2) **Dipali Ghadage :** Stood first in the category of 80 Weight Boxing Championship held at Phulgaon, Pune. Second in the Shivaji University interzonal championship and first in Satara Divisional Boxing Championship.
3) **Shailja Thorat :** Stood first in the category of 48 Weight Boxing Championship held at Phulgaon, Pune. Third in Interzonal Championship of Shivaji University Kolhapur. First in Satara Divisional Boxing Championship.
4) **Tejal Khot :** First in Satara Divisional Boxing Championship in 51 to 54 weight category.
5) **Megha Bansode :** Third in Satara Divisional Boxing Championship in 48 to 51 weight category
6) **Reshma Rathod :** Second in Satara Divisional Hammer Throw Competition.
7) **Damini Gavade :** Third in Satara Divisional Thali fake Competition

The Annual games competition was held in college. The hollyball, kabbadi and kho-kho B.A.III class was the winner in hollyball. B.A.II class was winner in Kabaddi and Kho-Kho. Damini Gavade bagged the prize of General Championship of college.

Prof. Dinesh Patil
Chairman

Examination Committee

The Examination Committee of the College was active throughout the academic year. At the end of the both the semester the committee conducted preliminary examination which was very useful to students to face the universities exams. The results of examination raised ultimately. The universities term work was completed in time. The CAP to BA-I class was conducted and the results of the class send in time to University.

Prof.Lalasaheb Pawar
Chairman

◆ ◆ ◆ ◆

PROF. MANOHAR MALGE, Assistant Professor, Head Department of English

- Working as the NAAC-Coordinator of the Collge. Working as the co-editor of Collge. In the Month of Sept submitted the AQAR of the year 2015-16 to NAAC Banglore.
- I have been working as the co-editor of college Magazine Triveni.
- Working as the LMC member of the college.
- Published a research paper in international magazine 'Yuvak Mudra'
- Attended a international conference at Hupari College.
- Attended a National Workshop on NAAC at Ramanandnagar College.
- 4 days workshop on TCS trainers training at S.G.M. College, Karad.
- Attended workshop on AISH at L.B.S College, Satara.
- Attended workshop on 'Cashless India'

PROF. DR. VANDANA MOHITE, Assistant Professor, Department of Hindi

- Attended Two day Lecture series on 'Issues in Higher education' at D.G.College, Satara on 7 and 8 May 2016.
- One day workshop under the women complaint and preventation committee at Shivaji University, Kolhapur on 3/2/2017.
- Selected and Worked as the Member Local Inquiry committee at Namdevrao Surywanshi Mahavidyalaya, Phaltan on 30-9-2017.
- Worked as senior supervisor internal and external.
- Attended one day workshop on 'Cashless India' at Sou.M.R.Jagtap Mahila Mahavidyalaya, Umbraj.

PROF. ASHA MADAVI, Assistant Professor, Department of Geography

- I have completed one minor project. I am working as a member in the 'Nirbhaya Samiti' in Umbraj Police Station. I have been working as the co-ordinator of Short term courses in the College.
- I have delivered lectures in various places and in various capacities as
  1) Moodle loud open educational resource teaching, Learning and Evolution in Staff Academy on 6/2/2017
  2) Corporate Etiquette, Dressing and Grooming skills, presentation skills, Team skills under the course of Tata consultancy services
  3) Geography of Maharashtra and India to the MPSC aspirants preparing for prelimanary examination of Competative exam.
- Research article published in referred journal with the title 'Plantation Agriculture pattern-Study of Shivadi Nashik District' in November 2016.
- Worked in various committees of college.

PROF. KALPANA PATIL, Assistant Professor, Department of Psychology

- Attended the one day workshop on 'Placement cell training' at D.G.College, Satara on 6/8/2016.
- Presented the research paper on 'Sports Psychology and Related Areas' at Yashwantrao Chavan College, Pachwad on 24/9/2016.
- Attended and presented research paper on 'Jungis Archetype theory and Literanture at Dr.Babasaheb Ambedkar College, Aundh on 6/10/2016 and 7/10/2016.
- Both the above research papers are published in the proceeding.
- Delivered a lecture on 'Mental Ability' before the students of Competative Exam center at Sou.M.R.Jagtap Mahila Mahavidyalaya, Umbraj.
- Lecture delivered on 'Time management, stress management, Analytical thinking' under the Tata Consultancy Services.
- Attended a One day workshop on Cashless India organised by Sou.M.R.Jagtap Mahila Mahavidyalaya and Shivaji University on 24/1/2017.

PROF. MARUTI TAMBE, Assistant Professor, Department of History

- Working as the chairman & head college committee.
- Active participation in the Admission Committee.
- Organisation of the exam of Karmveer Vidya Prabhodini.
- Organisation of lecture on 'Job Chances after the degree' under the Lead college Activity.
- Organisation of programme on 'Kuposhan Va Mahila Jagruti'
- Active participation in N.S.S and N.S.S Camp.
- Attended one day workshop on 'Cashless India' at Mahila Mahavidyalaya, Umbraj.
- Worked in various committees of college.

PROF. BADRINATH DHAKNE, Head Department of Library

- Attended National Workshop on Capacity Building of LIS Professionals in Using Open Journal System (OJS) for e-publishing jointly organized by center for Library and Information Management Studies Tata Institute of Social Sciences, Mumbai and INFLIBNET Center, Gandhinagar on 18-19 November, 2016.
- Paper 'Implications of Web 2.0 for Academic Libraries' Presented and published in International Research Conference on "Library : A Temple of Learning and Knowledge" on January 21, 2017 at Guru Nanak Institute of Management Studies Matunga (East), Mumbai. ISBN 978-93-83003-03-7
- Paper 'Library Consortia in electronic environment : Indian Initiatives' presented and published in National Seminar on "Current Trends and Techniques in Academic Library and Information Services" on 13rd February 2017 at D.P.Bhosale College, Koregaon, Satara.

पडून आले. बाजारातून सोने, चांदी लुप्त झाली. विदेशी लोकांनीसुद्धा यांच्याशी व्यापारी करणे नाकारले. राजमुद्रेचे अवमूल्यन झाले. सोन्याच्या एका टंकाची किंमत १०० तांब्यांच्या नाण्याबरोबर झाली.

अशाप्रकारे मुहम्मदाचा हा ही प्रयोग फसला. मुहम्मदाने कृषी क्षेत्रातही खूप मोठा प्रयोग केला. मुहंमदाने शेतीची उन्नती करण्याकरिता एक नवीन विभाग निर्माण केलेला होता. या विभागाचे नाव 'दिवान-ए-कोही' असे होते. शेतकऱ्यांना सरकारी सहाय्य देऊन नापीक जमीन लागवडीखाली आणणे, हे या विभागाचे प्रमुख उद्दिष्ट होते. सरकारनेसुद्धा आदर्श शेती करून शेतकऱ्यासमोर एक उत्कृष्ट उदाहरण समोर ठेवावे असे मुहम्मदाला वाटत होते. म्हणून ह्या प्रयोगाकरिता सरकारने ६० मैल पैसांचा क्षेत्र लागवडीखाली खरेदी केला आणि त्यावर लागवड करण्याकरिता ७० लाख टंका मंजूर करण्यात आले. ह्या शेतीच्या प्रयोगाकरिता निरनिराळ्या अधिकाऱ्यांच्या मोठ्या नेमणुका करण्यात आल्या. परंतु दुर्दैवाने हा सर्व प्रयोग पूर्णपणे अयशस्वी ठरला. कारण प्रयोगाकरिता निवडलेली सर्व जमीन नापीक निघाली. अधिकारी वर्गाने बराचसा पैसा गडप्पा करण्याचेच काम केला. प्रयोगाकरिता देण्यात आलेला ३ वर्षाचा कालावधी सुद्धा अतिशय अपुरा ठरला.

धार्मिक प्रयोग, राजधानी बदलण्याचा विवादास्पद प्रयोग, प्रतिकात्मक दर्शनी चलनाचा प्रयोग, कृषी क्षेत्रातील प्रयोग हे प्रयोग अयशस्वी झाल्याने मुहंमद-बिन-तुघलक अभागी आदर्शवादी सुलतान ठरला.

◆ ◆ ◆ ◆

आई

तुझ्या डोळ्यांमध्ये मला दिसे मायेचा अनंत
वात्सल्याची गंगा
अहर्निश !
तुझ्या वाणीमध्ये मला दिसे संस्कृतीची धारा
संस्काराचा शिकवणा
सदोदित !
तुझ्या करांमध्ये मला दिसे सृजनाचे दान
कर्तृत्वाची दान
आजीवन !
तुझा देव वाटे मला आनंदाचा डोह
दुःखाची सदैव मायेची ओल !!

तुझे नसणे वाटे आता
प्रकाशी अंधार
भरल्या जगात
रितेपण !!

कु.दिप्ती दिलीप निकाळजे
बी.ए.भाग-१

तो बाप असतो !

बोलण्या सावलीमध्ये घोरांना टाकायची धडपड करतो
दिवसरात्र पाठी उभार आणतो, कैक पाऊली तर हातापाया पडतो
.... तो बाप असतो !
कॉलेजमध्ये शोधत जातो, हॉस्टेल शोधतो
स्वतः फाटकी बनियन घालून आपल्याला JEANS ची PANT घेऊन देतो
.... तो बाप असतो !
स्वतः बदला मोबाईल वापरून आपल्याला STYLIST MOBILE घेऊन देतो
आपल्या PREPAID चे पैसे स्वतः च भरतो आपला आवाज ऐकण्यासाठी तरसतो
.... तो बाप असतो !
LOVE MARRIAGE करायला कोणी निघाले तर खूप चिडतो
"मला मीट पाहिजे का ?" म्हणून खूप ओरडतो
"बाबा तुम्हाला काही समजतं का ?" असं ऐकल्यावर खूप रडतो
.... तो बाप असतो !
मुलगी सासरी जाताना, धायमोकलून रडतो,
माझ्या चिऊला नीट ठेवा....
असे हात जोडून सांगतो
.... तो बाप असतो !
.... तो बाप असतो !

कु.आरती विष्णू कुडाळकर
बी.ए.भाग-३ (मराठी)

अहवाल विभाग

"All the power is within you;
You can do anything
and everything.
believe in that;
Don't believe that you are weak,
Stand up and express
the divinity with in you."

- विभागीय संपादक
प्रा.बद्रीनाथ दाकणे

- Attended a one day workshop on 'Cashless India' at Mahila Mahavidyalaya, Umbraj
- Submitted a minor research project proposal to U.G.C. on 'Impact of Media on Family institutions in Rural area of Karad Tahasil : A sociological Study'
- Worked as senior supervisior, Jr Supervisor of Exams Shivaji University, Kolhapur
- Worked in various committees of College

PROF. DR. ABHAY PATIL, Associate Professor, Head Department of History

- I have been working as the co-ordinator of competative exam committee. I am the chairman of Staff academy committee organized the 'August Kranti Din', published the Triveni Wallpaper
- I attended the international conference at Hupari College on Sept 2016 and published paper with the title 'Medival Muslim Families in Karad' I also preside as the chairman Session in another international seminar & attended at Koregaon College and published a paper 'Geo-Historical Study of Karad town Satara District on Feb 2017. Beside this have attended and published the paper at national and state level seminars
  1) NAAC workshop (national level) at Ramanandnagar on 14th Oct 2016
  2) One day workshop on 'Cashless India' at Umbraj College, on 24 Jan 2017.
  3) Two day state level conference at Kolhapur on Feb 2017. Paper published on 'Abhagi Adarshwadi-Muhammad-Bin-Tughlakache Prayog
- I worked on the LIC committee of Shivaji University, Kolhapur, visited to Smt.Baibai Kadam College, Kadegaon on 28 Nov 2016
- I have done the paper setting work of BA-II IDS, BA-III, M Phil
- I have done duties of external Sr. Sepervisor, Jr.Supervisior, Working in various committees of College
- Elected as the vice-president of 'Shivaji University History Teachers Association'.
- Attended Workshop on (LIC Committee) at S.G.M. College, Karad

PROF. DINESH PATIL, Physical Director, Head Department of Sports

- I have been working as the chairman of critrion of the NAAC
- Worked at various places in various capacities.
- Participation in 'Avishkar Research Competition' under the lead college activity held at Chh Shivaji College, Satara as the college co-ordinator
- Participation in the two days workshop on 23 and 24 Sept 2016 held at Yashwantrao Chavan College, Panchwad
- Worked as the examiner in inter-zonal Gymnacium Competition organized by Shivaji University, Kolhapur at Yashwantrao Chavan Mahavidyalaya, Warnagar, Dist-Kolhapur on 3 and 4 Nov 2016
- Prepared the quationarrie to the Exam of Karmveer Vidya Prabhodhini, Satara related to sports.

- Participation in the Two days national workshop on 2nd and 3rd Dec 2016 on 'Fitness and wellness of people Thourght sports' at Yashwantrao Chavan Arts and Commerce College Islampur Dist-Sangli
- Participation in one day natinal workshop held at D.P.Bhosale College, Koregaon on 13 Feb 2017 on the Topic 'Fitness wellness' prospective and problems and Solutions
- Participated in the workshop 'Cashless India' held at Umbraj
- Worked in various committees of College

PROF.DR. TANAJI PATIL, Associate Professor, Department of Marathi

- I have been working as the editor of the college Magazine 'Triveni'
- I selected on the LIC committee of Shivaji University, Kolhapur.
- Througout the academic year 2016-17. I have attended and published the research paper in the International, national seminars, workshops.
- Research paper with the title 'Dr Babasaheb Ambedkar : Educational thoughts' at Rani Channama University, Belgum on 22 Oct 2016.
- Research paper published in the international magazine 'Adha social research and Development, Training Institute, Amravati on 'Dalit Sahitya : Prerna Va Swarup' on 30 Aug 2016
- Participated in the conference organized by Shivaji University, Kolhapur on the topic 'Post Independence Literature and problem of Women' on 28th Dec 2016.
- Participation in the conference organized by Shivaji University, Kolhapur
- Delivered a lecture on 'Rights of Grampanchayat' at Charan, Tal Shirala, Dist-Sangli.
- Attended the workshop on 'Cashless India' at Sou M.R.Jagtap Mahila Mahavidyalaya, Umbraj.
- Working in the various committees of College.

PROF. ANIL AHIWALE, Assistant Professor, Head Department of Hindi

- As usual this year also organized a 'Hindi Din' on 14th Sept.
- Participated in the conference on 'Anuwad Aur Rojgar' organised by S.G.M.College, Karad on 19 Jan 2017.
- Attended one day workshop on 'Cashless India' at Mahila Mahavidyalaya, Umbraj
- Worked as senior supervisior, Jr.Supervisior in University exams.

PROF. MRINALINI AHER, Assistant Professor, Department of English

- Mrinalini Aher has presented 'Five Research papers' in the National conference held at different places, attended 'Ten National Conferences'
- Completed Orientation Course, Organized by Gujrath University, Ahmadabad.
- An article written on 'Men-Women Co-existence' was published in 'Sakal' newspaper.

PROF. LALASAHEB PAWAR, Assistant Professor, Department of Economics

- Published a research paper in national seminar at Radhabhai Kale College, Ahmadnagar - Academic Year
- Published research paper in state level seminar at Raj Chh. Shahu College Kap.
- Presented research paper in Economics Association of Shivaji University held at Dahiwadi College
- Organised one day workshop of Shivaji University, Kolhapur on 'Cashless India.'
- Working as programme officer of N.S.S.
- Working in various committees of college.

PROF.DR.MACHHINDRA SAKATE, Associate Professor And Head, Dept of Sociology

1. A paper was presented on the topic 'Sustainable Development: A case study of Satara District in Maharashtra, India' in the International Conference held in Dubrovnik, Croatia organized by IUAES. Date 4-9th May.2016
2. A paper was presented on the topic 'Water Conservation: A study of Ugam Foundation, Balavdi, India' in the International Conference held in Vienna, Austria organized by ISA Date:10-14 July, 2016
3. A paper was presented on the topic 'Dalit Movement in Maharashtra, A Sociological Study' in the National Conference held in Devchand College, Kolhapur sponsored by UGC. Date: 25th Aug. 2016.
4. Appointed as Chairperson in the National Conference held in Devchand College, Kolhapur sponsored by UGC. Date: 25th Aug. 2016.
5. A paper was presented on the topic 'Child Education of Stone Quarrying Workers: A sociological study of Karad Taluka, Maharashtra" in the International Conference held in BJB Autonomous College, Bhubaneswar, Odessa sponsored by ICSSR. Date: 19-20 Nov. 2016.
6. A paper was presented on the topic 'Social Thoughts of B.R. Ambedkar' in the National Conference held in Shikshan Maharshi Bapuji Salunkhe, Karad. Date: 25th Oct. 2016.
7. Delivered Lecture in MRJM College, Umbraj on Human Rights on the occasion of International Women's Day. Date: 10th Dec. 2016.
8. A paper was presented on the topic 'Maratha Morcha Movement in Maharashtra: A sociological Analysis', in the National Conference held in Tejpur University, Assam sponsored by ICSSR and Organized by ISS. Date: 27-30th Dec. 2016.
9. Delivered Lecture in Vivekananda College, Kolhapur on 'Thoughts of Dr. B.R. Ambedkar on social justice'. Date: 10th Jan. 2017.
10. Participated as a session chair at the State-level conference held in RC Shahu College, Kolhapur on the topic 'Indian Constitution and democracy'. Date: 10th Jan. 2017.
11. A paper was presented on the topic 'Problems of Scheduled Tribes in Maharashtra: A Sociological Study' in the National Conference held in Banaras Hindu University, Varanasi, UP sponsored by ICSSR and Organized by ISSA, New Delhi. Date: 10-11th Feb. 2017.

COMMITTEE REPORT 2016-2017

IQAC Committee and RQMS

Internal Quality Assurance Cell is working in the college to implement various NAAC related activities. The AQAR of the Academic year 2015-16 is submitted to NAAC office Banglore on 27 Sept.2016. RQMS preparation is done.

Prof.Manohar Malge
Chairman

UGC Committee

The U.G.C. Committee of the College actively working in the college. The Minor project proposals submitted to the U.G.C. Throughout the year the correspondence is done with U.G.C.

Prof.Manohar Malge
Chairman

Research Publication

To incourage the professors to do research the committee is active. The professors of the college published the research papers in international-national and state level seminars, conferences in various colleges. The proposals of minor and major project were submitted.

Prof.Dr.Vandana Mohite
Chairman

Cultural Committee

The Committee celebrated the great persons, philosophers freedom fighters and authors Birth-Death Anniversaries throughout the year. The committee organized the welcome function of B.A-I Student. The anugural of Vangyma Mandal is done on 30 Aug 2016. The college students participated in the Youth festival of Shivaji University. The committee arranged the lecture of Ashok Nandi Kurale, Mumbai.

Prof.Suhas Nirmale
Chairman

Short Term Course Committee

The Short Term Committee was active throughout the academic year. In the Month of July the meeting was held with principal. The detail discussion was done. To the B.A-I Class the Karate Course was compulsory and remaining 6 course the option was given to the students to select one course out of 6. The teachers who conducted this course with them the Meeting was held to discuss about the timetable of course the tentative exam dates, taking into consideration the main exams of students. To the needy and poor students the concession is given in the fees. All the committee Membars raised their hands of help to the committee.

Prof.Asha Madavi
Co-ordinator

Placement Cell

The placement Cell is active in the college. Through the competative center the guidance to students made available. According to the circular of Sanstha Prof Malge M.L. and Librian Dhakne Completed five days traineers training workshop jointly organized by Tata consultancy services and Rayat Shikshan Sanstha, Satara at S.G.M College, Karad. The Syllabus of TCS is completed in the Month of Jan and Feb by the professors, it is specially to the BA-III Students. The lecture of Prof.S.M.Bhosale organized on 'The Carrer opportunities after the drgreel. All the committee members co-operated to the Committee.

Prof.Kalpana Patil
Chairman

Competative Exam Committee

The admission process was started in the Month of July. The limited admissions are given

विलीनीकरण करण्याच्या करारनाम्यावर काश्मीरचे महाराज हरिसिंग यांनी २१ ऑक्टोबर १९४७ रोजी सही करून संपूर्ण काश्मीर पाकिस्तानी टोळीवाल्यांच्या ताब्यात जाण्यापासून वाचवला खरा परंतु १/३ काश्मीर मात्र टोळीवाल्यांनी हडपला. पुढे नेहरू सरकारने हा प्रश्न युनोच्या सुरक्षा समितीत नेला.

यावर युनोच्या सुरक्षा समितीने या प्रदेशात "सार्वमत" घेऊन काश्मीरचा प्रश्न सोडवावा असे जाहीर केले. परंतु युनोच्या ठरावाची पूर्तता झाली नाही व काश्मीर प्रश्न आजतागायत सुटला नाही. आजच्या काळात हा प्रश्न सुटणे अत्यंत आवश्यक आहे.

• • • •

जीवन

देवाने आपल्या शरीराची रचना अशी केलेली आहे की, आपण स्वतःची पाठही थोपटू शकत नाही आणि स्वतःला लाथही मारू शकत नाही.

म्हणूनच...

माणसाच्या जीवनात 'हितचिंतकांची' आणि 'निंदकांची' आवश्यकता आहे

आयुष्यात असे लोक जोडा जे वेळ देईल तेव्हा तुमची सावली अन् वेळेला तुमचा आरसा बनतील. कारण आरसा कधी खोटे बोलत नाही आणि सावली कधी साथ सोडत नाही.

पूजा करायच्या आधी
विश्वास ठेवायला शिका...
बोलायच्या आधी
ऐकायला शिका...
खर्च करायच्या आधी
कमवायला शिका...
लिहायच्या आधी
विचार करायला शिका...
हार मानण्याआधी
प्रयत्न करायला शिका...
आणि मरायच्या आधी
जगायला शिका...

कु. ज्योती साळुंखे
बी.ए. भाग-१

बाप

आईचे गुणगान सर्व झाले
पण कितीदा बापाचे कष्ट वेचले ?
शिकवलं हसरी बालपण सोडवी
आपण कसा तरी आईचीच गोडवी
आईकडे असतील अश्रूंचे पाट
तर बाप म्हणजे संयमाचा घाट
आपली जेवण करणारी प्रेमळ आई
पण त्यासाठी घाम गाळणारा बाप नाही
देवकी-यशोदेचे प्रेम बरोबर गाण्या
टोपलीतून बाळाला नेणारा वसुदेवही आठवा
रामासाठी कौसल्येची झाली असेल ससरत
पुत्र वियोगाने मरण पावला बाप दशरथ
काटकसर करून मुलाला देतो पॉकेटमनी
आपण मात्र घाली शर्ट-सँडल जुनी
मुलीला हवे मुर्तीसारखे नवी साडी
पण बाप करतो वैभवासाठी दाढी
हत्ती झाल्यावर मुले आपल्याच विश्वात मग्न
त्यांना दिले मुलाचे शिक्षण, पोरीचे लग्न
मुलाच्या नोकरीसाठी जीना चढून लागते धाप
आठव मुलीच्या विवाहासाठी उंबरठे झिजवणारा बाप
जीवनभर मुलाच्या पाठी बापाच्या सावल्या
त्याच मुलासाठी जवळ घ्यावे हीच शेवटची आस

दामिनी सुभाष गायके
बी.ए.भाग-

साहित्यिक

किल्ले देवगिरी

कु. सुजाता सुनिल सूर्यवंशी, बी.ए. भाग-३ (इतिहास)

प्राचीन हिंदू संस्कृतीचे एक ठिकाण यादव घराण्याची राजधानी, राजाकृष्ण, रामदेवराय, शंकरदेवराय या पराक्रमी राजांच्या कारकिर्दी देवगिरीवर होऊन गेलेल्या आहेत. संपन्नता, विद्या, कलासाहित्य, शेती इ. क्षेत्रात देवगिरीच्या राजांनी मोठी कामगिरी केली. या क्षेत्राचा त्यांनी विकास केला होता. मध्ययुगीन काळात अल्लाउद्दीन खिलजी, मुहम्मद तुघलक, निजामशाही, मुघल घराण्यातील शहाजहान, औरंगजेब त्यानंतर हैद्राबादचा निजाम यांचे वर्चस्व देवगिरीवर राहिले होते. तर या किल्ल्यावर मुहम्मद तुघलक, निजामशाही, वजीर, मलीकंबर इ.चे वास्तव्य होते. तसेच संत एकनाथ, जनार्दन स्वामी, चक्रधर-स्वामी इ. संत महंतांच्या पदस्पर्शाने देवगिरी हा किल्ला पावन झालेला आहे.

देवगिरी राजा रामराजी, निजामउद्दीन, मुर्तजा निजामशहा, बेगम सुलतान, छ.संभाजी महाराजांची राणी येसूबाई आणि राजपुत्र शाहू इ. राजघराण्यातील मंडळी या किल्ल्यावर राजकैदी होते. सन १२९४ मध्ये अल्लाउद्दिन खिलजी, मुबारक खिलजी व त्यांचा सेनापती मलिकापूर याने देवगिरी जिंकून घेतली. पुढे दिल्ली सिंहासनावर तुघलक घराणे आल्यानंतर या घराण्यातील मुहम्मदबीन तुघलकाने आपली दिल्लीहून राजधानी देवगिरीकडे आणली. उद्देश दक्षिण भारत पूर्णपणे सत्तावत राजवटीखाली आणणे हा होता. दिल्लीतील अधिकारी, सर्वसामान्य जनता देवगिरीकडे स्थलांतरीत झाली. देवगिरीचे नाव बदलून दौलताबाद असे ठेवण्यात आले. दिल्ली ते देवगिरी असा रस्ता बांधला गेला. या रस्त्यावर दोन्ही बाजूला सराया निर्माण करण्यात आल्या. विविध ठिकाणी चौक्या निर्माण केल्या. व्यापारी व प्रवासी यांच्यासाठी सोई व सुविधा निर्माण केल्या. दक्षिण व उत्तर भारतीय लोक अधीक जवळ आले. असे असले तरी हिंदुस्थानातील

दिल्ली सिंहासनावर तुघलक घराणे आल्यानंतर या घराण्यातील मुहम्मदबीन तुघलकाने आपली दिल्लीहून राजधानी देवगिरीकडे आणली. उद्देश दक्षिण भारत पूर्णपणे सत्तावत राजवटीखाली आणणे हा होता. दिल्लीतील अधिकारी, सर्वसामान्य जनता देवगिरीकडे स्थलांतरीत झाली. देवगिरीचे नाव बदलून दौलताबाद असे ठेवण्यात आले. दिल्ली ते देवगिरी असा रस्ता बांधला गेला. या रस्त्यावर दोन्ही बाजूला सराया निर्माण करण्यात आल्या.

विशाल तुर्कीसमाजासाठी दौलताबाद आदर्श राजधानी निर्माण होऊ शकली नाही. त्याला अनेक कारणे होती. सन १७६० ते सन १७६९ मध्ये निजामावर लष्करी कारवाई करून भारत सरकारने देवगिरी किल्ला ताब्यात घेतला.

देवगिरी किल्ल्यावरील ऐतिहासिक स्थळे व स्मृतिचिन्हे :

देवगिरी किल्ला गिरीदुर्ग व भुईकोट असे मिश्रण आहे. दोन भक्कम तट असून यातील एक तट दूरवर व दुसरा किल्ल्याजवळ आहे. या तटाची उंची १५० ते २०० फूट आढळते. तटाच्या आतील बाजूस ५० फूट खोल खंदक आहे. किल्ल्यात ४ दरवाजे आहेत तर पाण्यासाठी हातीहौद, तलाव, टाक्या हौद, विहिरी असून मोतीटाके प्रसिद्ध आहे. किल्ल्यावरील गुप्त पाणीपुरवठा योजना आश्चर्यचकित करणारी आहे. आज किल्ल्यावर भारतमाता मंदिर आढळते. पूर्वी अनेक मंदिरे

महिला उसे क्यों-क्यों चिंते चाहिए वह सब मोबाईल से ऑनलाईन मँगवाई । अपने माँ-बाप के साथ ऑनलाईन चैटिंग की । इन सब में महत्वपूर्ण बात है कि इसी के बीच उसे किसीको भी मिलना जरूरी नहीं समझा । वह सब किसकी वजह से... रात-दिन वह मोबाईल पर कुछ करता रहता है उसके बिना उसे नींद नहीं आती । रातभर वह ऑनलाइन शापिंग और वह हम चॉकलेट उठाते है, उसी तरह एक गेम...? Cand Crash वही इसके हम ४०० सिडिया पार करते है और यहा कॉलेज की कुछ सीढीयाँ चढते ही हम थक जाते है ।

छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा गांधी, महात्मा फुले, आंबेडकर इन्हे अपने कर्तृत्व के लिए पुरी जिंदगी, गैरोंने यहाँ उनका इतिहास लिखने के लिए कई साल बीत गए और हमने उनके सारे कार्यों पर पानी फेर दिया । नहीं ! नई चीजों का स्वागत करना चाहिए, लेकिन फ्रेन्ड टि वही... क्योंकि इन्हे हम सब Co-operate करते है, तो हमें सोशल मिडिया का जितना हमें फायदा होता है उतना ही हमें उसका इस्तेमाल करना चाहिए ।

हम सब के पास मोबाईल होता है लेकिन इसके इस मोबाईल का इस्तेमाल हम अच्छी तरह से करते है या बुरी तरह से यह आप ही देखो । हमें घर से मोबाईल इसलिए दिया जाता है कि अगर हम अचानक से किसी मुसीबत में फँसे तो हम मिले मदद इस मोबाईल से ले सकते है । हमे घर जाने मे देर होती है इसका हमे पता हो तो हम घर मे फोन करके बता सके ।

किसी के तो मोबाईल, इंटरनेट Best Friend है क्योंकि हिमाचल प्रदेश, अमेरिका, लंडन, पैरिस, वहाँ की सारी सौंदर्य इसकी तस्वीरे, video हम फोन पर देख सकते है । खुद तो वहाँ महसूस करते है । यह सब किसकी वजह से ? इसकी वजह से ही ना । Because of the Internet the world has composed. Actuli 25% लोगो का Business इंटरनेट के साथ जुडा हुआ है । Software development App. Design everything यह सब इनका पर चलता है । हम कॉलेज का form भी online ही देते है । इतने दिन सिर्फ पाने न्यूज पेपर, टिकिट इसमे ही releated होते है । ये सब और हम सुनेंगे । आज पहली बार हम सोशल चॅटिंग से मन से हमें अपना मत प्रकट करने का मोका प्राप्त होता है । पहले हमें घर से बाहर जाते समय पूछती थी कि बेटा तुमने क्या लिया, पॉकिट लिया, टिफिन लिया, पैसे और अब क्या पूछेंगे । तुमने Mobile लिया ?

'Because is a Necessary.'

◆ ◆

माँ

ओ मेरी माता, ओ मेरी अभिलाषा
ममता से भरी अन्वेषण की परिभाषा
दो शब्द मेरे हृदय बनकर एक साथ
उसने ही मेरा जीवन महकाया
सकलीफ में भी मुस्काती है
हर गम खुशी से सह जाती है
मेरी राहों पर फूल बिछाती वो
खुद काटों पर भी सो जाती है
ममता की मूरत होती है माँ
भगवान की छवी कहलाती है माँ ।

संकलित : कु. सदृश्य बाल्यासोंग मसाले
बी.ए.भाग-१

बेटीयाँ

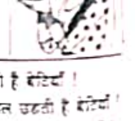

चिडियों की कुह की चहचहाती है बेटियाँ !
पगडंडियों पर नीले-पीले आँचल उडती है बेटियाँ !
हँसी-ठिठोली कर सबका मन बहलाती है बेटियाँ !
पायल की रूनझुन सी गुनगुनाती है बेटियाँ !
पानी से निर्मल-स्वच्छ नजर आती है बेटियाँ !
क्यों देखते है दुष्मन निगाहों से इन्हे जमानेवाले
किसी की मकान को घर बनाती है बेटियाँ !

कु.प्रियाका राजेंद्र बडवाल
बी.ए.भाग-३

व्यक्तिविशेष

प्रेमचंद

कु.पूजा छोटेलाल प्रजापती, बी.ए.भाग-३

प्रेमचंद का जन्म ३१ जुलाई १८८० को वाराणसी के निकट लमही गाँव मे हुआ था । उनकी माता का नाम आनन्दी देवी था । तथा पिता मुंशी अजायबराय लमही मे डाकमुंशी थे । उनकी शिक्षा का आरंभ उर्दू फारसी से हुआ और जीवनयापन का अध्यापन से पढने का शौक उन्हे बचपन से ही लग गया । १३ साल की उम्र मे ही उन्होने तिलिस्म-ए होशरुबा पढ लिया और उन्होने उर्दू के मशहूर रचनाकार रतननाथ 'शरसार मिर्जा हादी रुस्वा और मौलाना शरर के उपन्यासो से परिचय प्राप्त कर लिया । १८९८ में मैट्रिक की परीक्षा उत्तीर्ण करने के बाद वे एक स्थानीय विद्यालय मे शिक्षक नियुक्त हो गए । नोकरी के साथ उन्होने अंग्रेजी, दर्शन, फारसी और इतिहास लेकर इंटरपास किया और १९१९ मे बी.ए. पास करने के बाद शिक्षा विभाग के इन्स्पेक्टर पद पर नियुक्त हुए ।

सात वर्ष की अवस्था मे उनकी माता तथा चौदह वर्ष की अवस्था में पिता का देहान्त हो जाने के कारण उनका प्रारंभिक जीवन संघर्षमय रहा । उनका पहला विवाह उन दिनों की परंपरा के अनुसार १५ साल की उम्र में हुआ जो सफल नहीं रहा । वे आर्य समाज से प्रभावित है । जो उस समय का बहुत बडा धार्मिक और सामाजिक आंदोलन था । उन्होने विधवा विवाह का समर्थन किया और १९०६ में दूसरा विवाह अपनी प्रगतिशील परंपरा के अनुरूप बाल-विधवा शिवरानी देवी से किया । उनकी तीन संताने हुई श्रीपतराय, अमृतराय और कमलादेवी श्रीवास्तव । १९१० में उनकी रचना सोजे-वतन के लिए हमीरपुर के जिला कलेक्टर ने तलाब किया और उन पर जनता को भडकाने का आरोप लगाया । सोजे-वतन की सभी प्रतियाँ जब्त कर नष्ट कर दी गई । कलेक्टर ने नवाबराय को हिदायत की अब वे कुछ भी नहीं लिखेंगे, यदि लिखाओ जेल भेज दिए जाएगा । इस समय तक प्रेमचंद, धनपतराय नाम से लिखते थे । उर्दू में प्रकाशित होनेवाली जमानापत्रिका के सम्पादक और उनके अजीज दोस्त मुंशी दया नारायण निगम ने उन्हे प्रेमचंद नाम से लिखने लगे । उन्होने आरंभिक लेखन जमाना पत्रिका मे ही किया । जीवन के अंतिम दिनों में वे गंभीर रूप से बीमार पडे उनका उपन्यास मंगलसूत्र पुरी नही हो सका और लम्बी बिमारी के बाद ८ अक्टूबर १९३६ को उनका निधन हो गया । उनका अंतिम उपन्यास मंगलसूत्र उनके पुत्र अमृत ने पुरा किया ।

भारत के हिन्दी साहित्य में प्रेमचन्द का नाम अमर है । उन्होने हिन्दी कहानी को एक नयी पहचान व नया जीवन दिया । आधुनिक कथा साहित्य के जन्मदाता कहलाए उन्हें कथा सम्राट की उपाधि प्रदान की गई । उन्होने ३०० से अधिक कहानियाँ लिखी है । इन कहानियों मे उन्होने मनुष्य के जीवन का सच्चा चित्र खींचा है । आम आदमी की घुटन, चुभन व कसक को अपनी कहानियो में उन्होने प्रतिबिम्बित किया ।

प्रेमचंद आधुनिक हिन्दी कहानी के पितामह माने जाते है । यों तो उनके साहित्यिक जीवन का आरंभ १९०१ से हो चुका था पर उनकी पहली हिन्दी कहानी सरस्वती पत्रिका के दिसम्बर अंक में १९२५ मे सौत नाम प्रकाशित हुई और १९३६ से में अंतिम कहानी कफन नाम से । बीच

is a not beautiful Lady. She looking very well but her heart is a not beautiful. Heart's beauty is very important. So she is not perfect and not beautiful.

The many poets and writers says that in the world 90% beautiful persons are merciless and heartless. My opinion is not physical beauty is bad, it is a gift of God. It is a definitely beautiful gift but my opinion is physical beauty is not only important in the World. The heart and brain beauty is important in the world. The merry heart beauty is a very valuable and bright like a stars value and brightness important in the universe.

So friends, In my life the clear the meaning of beauty help of my wellwisher and great poets and writer, your life clear the meaning beauty ?

People aren't
as beautiful as
They walk or as
They talk
They are only
as beautiful as
They love as
They care and as
They share.

• • • •

One Gentleman asked,
what is life ?
A rich man said,
fun is life.
A poor man said,
money is life.
A poet said,
word is life.
A farmer said,
farm is life.
A drinker said,
wine is life.
A minister said,
chair is life.
A lover said,
Love is life.
A domestic said,
wife is life.
Then I said
Life is nothing but work
work again and again
till we succeed..
In our mission..

Manisha Shivaji Bhujbal
B.A.-III

What is life

Life is a Challenge	: Meet it
Life is a Sorrow	: Overcome it
Life is a Tragedy	: Face it
Life is a Duty	: Perform it
Life is a Adventure	: Dare it
Life is a Game	: Play it
Life is a Mestery	: Unfold it
Life is a Opportunity	: Take it
Life is a Journey	: Complete it
Life is a Promise	: Fulfill it
Life is a Beauty	: Praise it
Life is a Love	: Enjoy it
Life is a Spirit	: Realise it
Life is a Struggle	: Fight it
Life is a Puzzle	: Solve it
Life is a Goal	: Achieve it

Manisha Shivaji Bhujbal
B.A.-III

Essay

Need of Innovation

Vaishali Vithal Chavan, B.A.-III

Introduction :

Innovation is most important topic in our life. Innovation is need of time, it is a really need of our daily routine. We are need to understand innovation and it's time manegement in innovation many topics involved.

Innovation can be defined simply as a new idea device or method. However innovation is of after also viewed as the application of better solution that meet new requirements unarticulated needs or existing market need. This is accomplished through more effective products processes, services, technologies or business models that are really available to market, government and society.

An innovation in economics management, science and other fields of practice and analysis. Innovation is generally considered to be the result of a process that brings together various ideas in a way that they affect society. Innovation is a system development life cycle in there subject of Evaluation, Analysis, Design, Implement, Testing.

Analysis
↑
Evaluation ← Systems Development life cycle → Design
↙ Testing ↓ Implementation

Need of Innovation :

"Innovation is something new that creates a positive impact on society. Innovation and invention often get conflated. Innovation is about coming up with an India. Innovation is about creating impact with the idea."

Excellence is always ahead of time stay ahead of time with our creative solutions.

What is Innovation ?

Innovation is a field where boundaries corporates are gone. The unique talents in integents come together and form a whole new idea to address the same old issues. Our motives is to provide every corporate solutions under one roof and the task that do not fall under any specific sector. We consider them done here, we do not hear people in fact people choose to work with integents when they know they have unique still which will be appreciated and cerown with us. There lot more to come you say it, we do it.

> ***A lot of people don't really "get" innovation. They think of it as an event or a project, when it is a really an attitude or a mindset. It's not something you can switch on or switch off depending on need. It's something that people and corporations need to do consistently and constantly, need to belive in and engage in.***

India's social, economic, political and religious fabriks science time immemorial.

It is common to read news about violation or rapes committed on women everyday. Our orthodox-society is so much prejudiced by age-old habits and customs that a violated women & customs that a violated women, wheather she is forced or helpless, has no place in the society. Another danger in India is that, Indian law does not differentiate between major or minor rape. In every ten rape case six are of minor girls. In every seven minuts a crime is committed against women in India. Every 26 minutes a women is molested. Every 34 minutes a rape takes place. Every 42 minutes a sexual harassment incident occurs. Every 43 minutes a women is kidnapped and every 93 minutes a women is burnt to death over dowery. One-quarter of the age of 16 but the vast majority are never reported although the penalty is severe convictions are rare.

Any maningful and effective solution to the problem of atrocities and cruelty against the females by the male members has to consider various aspects including the causes for this immoral behavior. With the media and advertisement proffession heavily depend[illegible] the human weakness of temptation [illegible] using pictures of exposed female body to [illegible] effectiveness and the use of intoxicating [illegible] becoming a fashion for the highly culture[illegible] appears difficult to implement any integr[illegible] and complete solution to the problem, [illegible] laws can certainly work as a deterren[illegible] creating proper awarness also can bring [illegible] some improvement. Thus the causes and [illegible] answers have been presented here for [illegible] among the concerned. As for solution, [illegible] words of wisdom are the only solace.

"It is not enough that one has a solution [illegible] a problem others must be willing to accept [illegible]

- Aurobindo Gh[illegible]

WHEN
MEN GATHER
IT'S NOT
ALLWAYS
TROUBLE,
TREAT WOMEN
WITH RESPECT
MAKE A PROMISE

• • • •

MONIKA

A parents have offered me the Name Monika taking into consideration the following qualities she should possess and complete their exceptions I think. So, what are these qualities, as per my knowledge these qualities are as

M - Marvelous Daughter
O - Outstanding Friend
N - Nice Girl
I - Intelligent Student
K - Kind Behaviour
A - Active Player

Monika Balaso Chavan
B.A.-II

Friend

I feel happy
do you know why ?
because I am lucky
you know why ?
because god loves me
you know how
because god send me
a wonderful friend
you know who ?
It's you

Vaishnavi Lasman Na[illegible]

Poltrait

Meri Kom

Shailaja Babaso Thorat, B.A.-I

Born on 1st March 1983, Mangte Chungneijang Mary Kom is an Indian boxer from the northeast state of Manipur. She is also known as MC Mary Kom or Magnificent Mary. Mary Kom is famed a a five time World Boxing champian and the only boxer to win a medal in every one of the six world championships. In the 2012 Olympics, she became the first Indian Women Boxer to qualify and win a bronze medal in the 51 kg flyweight category of Boxing. She is currently ranked as Number 4 in the flyweight category of AIBA World Women's Ranking. Mary was born in Kangathei, Manipur. She did her schooling from Loktak Christion Model High School, Moirang till class VI and studied in St. Xavier Catholic School, Moirang till class VIII. She then completed her schooling from NIOS, Imphal and did her graduation from Churachandpur College. Mary Kom is a mother of twin son's Rechungvar and Khupneivar and is married to K Onler Kom. She had an eager interest in athletics since childhood and the success of Dingko Singh is what really inspired her to become a boxer.

The 2012, London Olympics brought her more respect and honor as she become the first Indian Women Boxer to qualify and win a bronze medal at the Olympics. She took part in the 51 kg weight categori and also became the third Indian Women to win an individual medal at the Olympics.

Career :

Mary Kom's career started in 2000 after her victory in the Manipur State Women's Boxing Championship in West Bengal. In 2001, she started competing at international level. She was only 18 years old when she made her international debut at the first AIBA Women's World Boxing Championship in United States, winning a silver medal in the 48 kg weight category. In 2002, she won a gold medal in the 45 kg weight category at the Witch Cup in Hungary in the same year.

In 2003, Mary Kom won a gold medal in the 49 kg weight class at the Asian Women's Boxing Championship in India and in 2004 she won a gold medal at the Womens Boxing World Cup in Norway. In 2005, she again won a gold medal at the Asian Women's Boxing Championship in Taiwan and the AIBA Women's World Boxing Championship in Russia both in the

व्यक्तिचरित्र

अभागी आदर्शवादी मुहंमद-बिन-तुघलकांचे प्रयोग

कु. मोनिका रघुनाथ पवार, बी.ए. भाग-१ (इतिहास)

मुहंमद-बिन-तुघलक हा मध्ययुगात भारतात राज्य करीत असलेला एक मुस्लिम सुलतान होय. त्याचे खरे नाव उलघखान किंवा फक्रुद्दीन मुहंमद जौनाखान होय. नंतर राज्यारोहणाचेवेळी इ.स. १३२५ च्या मार्चमध्ये मुहंमद-बिन-तुघलक हा किताब धारण करून राज्य कारभार करू लागला. तो मध्ययुगीन काळातील मुस्लिम राज्यकर्त्यांमध्ये एक हुशार सुलतान होता. त्याने आपल्या काळात अनेक सुधारणा केल्या. नव-नवीन प्रयोग अंमलात आणले. त्यातील प्रयोग म्हणजे धार्मिक प्रयोग, राजधानी बदलण्याचा प्रयोग, दर्शनी चलनाचा प्रयोग, कृषी क्षेत्रातील प्रयोग असे नाविन्यपूर्ण प्रयोग आपल्या काळात केले.

परंतु त्यावेळची परिस्थिती, शासनाचे भ्रष्ट अधिकारी किंवा योग्य नियोजनाच्या अभावी ते पूर्ण झाले नाहीत. ते अपयशी ठरले. त्यामुळे सुलतान सर्व प्रयोगामध्ये अपयशी ठरला. मुहंमद-बिन-तुघलकाचे धार्मिक धोरण मुहंमद हा वृत्तीने उदार आणि सहिष्णुवृत्तीचा होता. त्याने राज्यातील सर्वधर्मियांना न्याय देण्याचा प्रयत्न केला होता. मौलवी आणि उलेमा यांचे प्रशासनावर जे वर्चस्व प्रस्थापित झालेले होते ते त्याने रद्द केले. हिंदुना त्याने उदार वागणूक दिली. राज्यकारभारात त्याने मोठमोठ्या पदावर हिंदूना नेमणुका दिलेल्या होत्या. हिंदूच्या धर्मबाबावर त्याने कोणतेही धक्का लावला नाही. त्याच्या कारकीर्दीत कोणालाही जबरदस्तीने मुसलमान बनविण्यात आले नाही. किंवा हिंदूची देवळेसुध्दा पाडण्यात आली नाहीत. हिंदूना त्याने दिलेल्या उदार वागणूकीमुळे सनातन मौलवी आणि मुसलमान धर्मगुरू हे दुखावले गेले आणि त्यांनी सुलतानाविरूध्द चळवळीला प्रारंभ केला. त्या चळवळीच्या

[illegible]

प्रसारामुळे सुलतानाला आपले धोरण बदलावे लागले. यानंतर मुहंमद-बिन-तुघलकाने दुसरा प्रयोग केला. तो म्हणजे राजधानी बदलण्याचा प्रयोग. त्याने आपली राजधानी दिल्लीहून देवगिरीला नेण्याचा आदेश काढला. राजधानी बदली यासाठीही काही कारणे आहेत.

सुलतान बनल्यानंतर मुहंमद तुघलक हा बहाउद्दीन गुर्शस्पचे बंड मोडण्याकरिता दक्षिण हिंदुस्थानात गेला होता. त्यावेळी देवगिरीचे महत्त्व त्याच्या लक्षात आले होते. उत्तर भारतात सतत दोन वर्ष भीषण दुष्काळ पडल्यामुळे दुष्काळग्रस्तांना भरपूर सहाय्यता मिळाली. म्हणून सुलतानाने देवगिरीला राजधानी हालविण्याचा निर्णय घेतला. इब्न बतुता याने केलेल्या उल्लेखाप्रमाणे दिल्लीतील लोकांनी सुलतानास निंदाव्यंजक अनेक पत्रे लिहिली. त्यामुळे सुलतानाचा स्वाभिमान दुखावला गेला आणि त्याने

संतप्त होऊन राजधानी बदलण्याचा निर्णय घेतला. आणि दिल्लीच्या प्रजेवर सूड घेण्याकरिता संपूर्ण प्रजेला त्याने दिल्ली सोडून देवगिरीस जाण्याची आज्ञा केली. तर तारीख-ए-मुबारकशाही या ग्रंथाचा लेखक 'याहा-बिन-अहमद' याने दुआबात सुलतानाने करवृध्दी केल्यामुळे बंडाळ्या झाल्यात आणि त्यामुळे सुलतानाने राजधानी बदलण्याचा निर्णय घेतला असे लिहून ठेवलेले आढळते. तर अल्लाउद्दीन खिलजीच्या कारकीर्दीत दक्षिण हिंदुस्थानामध्ये मुसलमानी सत्ता स्थापन झाली. परंतु त्या प्रदेशावर दिल्लीच्या केंद्रीय सत्तेचे वर्चस्व कसे कायम ठेवावे हा मोठाच प्रश्न मुहंमद-बिन-तुघलकासमोर निर्माण झालेला होता. दिर्घ अंतरे आणि अपुरी दळणवळणाची साधने याचा फायदा घेऊन दक्षिणेच्या विविध शासकांनी सतत बंडाळ्या माजविलेल्या होत्या त्यामुळे दक्षिणेतच आपली राजधानी हालवल्यास दक्षिणेतल्या सर्व बंडखोरांवर आपल्याला नियंत्रण प्रस्थापित करता येईल असे सुलतानाला वाटले. याशिवाय देवगिरी हे साम्राज्याच्या मध्यवर्ती ठिकाणी असल्यामुळे राज्यकारभारास सोयीचे होते. या विविध कारणांकरीता सुलतानाने देवगिरी किंवा दौलताबाद या ठिकाणी राजधानी हलवण्याचे ठरविले. दिल्ली शहरातल्या लोकांनी एका आठवड्याच्या आत दौलताबादला जावे असा त्यांनी आदेश दिला व या आदेशाची अंमलबजावणी कडकपणे करण्यात आली आणि शहरात फेरफटका मारताना सैनिकांना फक्त दोनच व्यक्ती दिसल्या. एक लंगडा व दुसरा आंधळा हे आढळून आले. म्हणून आंधळ्याला ठार मारण्यात आले आणि लंगड्या व्यक्तीला फरफटत घेवून जाण्यात आले. तेव्हा त्याची फक्त एकच तंगडी दौलताबाद पर्यंत पोहोचली.

परंतु मुहंमद तुघलकाच्या राजधानी बदलण्याचे फार दूरगामी दुष्परिणाम घडून आले. या प्रयोगाकरिता सुलतानाला अपार द्रव्य खर्च करावे लागले त्यामुळे राज्याची तिजोरी रिकामी झाली आणि याचा बोजा पुन्हा प्रजेवर पडला. या प्रयोगात प्रजेच्या हालअपेष्टांना सीमा राहिली नाही. मोठ्या संख्येने दिल्लीतील लोक दिल्लीमधून निघून गेल्यामुळे ते शहर उजाड बनले आणि तिथली आर्थिक सुबत्ता नष्ट झाली. झालेल्या हालअपेष्टांमुळे प्रजेमध्ये मोठ्या प्रमाणात असंतोष निर्माण होऊन त्यांनी सुलतानाच्या इतर कोणत्याही योजनांना पाठींबा देण्याचे नाकारले. मुहंमद तुघलकाची दौलताबादला राजधानी हालवण्याची कल्पना सुध्दा बरोबर नव्हती. कारण देवगिरी हे साम्राज्यातील मध्यवर्ती ठिकाणही नव्हते. याशिवाय राजधानी एका ठिकाणाहून दुसऱ्या ठिकाणी हालवताना दिल्लीतल्या सर्व नागरिकांना स्थलांतरित करण्याची आवश्यकता नव्हती. निवडक अधिकारी, अमीर, उमराव, सेवक वर्ग आणि सुलतान यांचे जरी स्थलांतर दौलताबादला करण्यात आले असते तरी ते चालले असते. थोडक्यात सुलतानाच्या राजधानी बदलण्याच्या प्रयोगामुळे सुलतानाच्या प्रतिष्ठेला मोठा धक्का बसला आणि त्यामुळे साम्राज्याची स्थिरता सुध्दा नाहीशी झाली.

याशिवाय मुहंमद-बिन-तुघलकाने गादीवर आल्यानंतर मुक्त हाताने पैसा वाटल्यामुळे सुलतानाच्या तिजोरीतील पैसा बराच कमी झाला होता. त्यातच निरनिराळ्या योजनात अपयश आल्याने द्रव्याची निकड निर्माण झालेली होती. सुलतान महत्वाकांक्षी असल्यामुळे त्याला अजूनही पुष्कळशा योजना अंमलात आणावयाच्या होत्या आणि त्याकरिता त्याला अजूनही धनाची आवश्यकता होती. सुलतानाच्या दुर्दैवाने राज्यात चांदीची चणचण निर्माण झाली. गार्डनर ब्राऊनच्या मते, सर्व जगातच या काळात चांदीचा तुटवडा निर्माण झालेला होता. या परीस्थितीवर उपाययोजना करणे सुलतानाला आवश्यक वाटत होते. याच चिनी शासक कुबलाईखा याने कागदी प्रतिक मुद्रा प्रचारात आणल्या असे सुलतानाच्या कानावर आले. चीन आणि इराणप्रमाणे आपणही नवीन चलन अंमलात आणावे असे सुलतानाला वाटू लागले. चीनमधील कागदी प्रतिक मुद्रा आपल्या देशात टिकू शकणार नाही हे सुलतानाने ओळखले आणि म्हणून त्याने तांब्याची नवी नाणी सुरू करण्याचा निर्णय घेतला. सोन्या चांदीच्या नाण्याऐवजी तांब्याच्या नाण्यांचा उपयोग दैनंदिन व्यवहारात करण्यात यावा असा आदेश प्रजेला देण्यात आला. परंतु अशी नाणी काढताना सुलतानाने विशेष काळजी घेतली नाही. सुलतानाने तांब्याच्या नाण्यांच्या उत्पादनावर किंवा राज्याच्या टांकसाळीवर नियंत्रण ठेवणे आवश्यक होते. परंतु अशी कोणतीही काळजी न घेतल्याने त्याचे फार घोर परिणाम घडून आले. हजारो नागरिक सरकारी नाण्यासारखी नाणी घरी पाडू लागली आणि तांब्याची नाणी देऊन सरकारकडून सोने-चांदी घेऊ लागले. मुहंमदाच्या तांब्याच्या नवीन नाण्याच्या प्रयोगाचा राज्यातील आर्थिक परीस्थितीवर विपरीत परिणाम

एवं उद्योगधंधों की दृष्टि से अत्यंत पिछड़ा हुआ था। देश की प्रगति के लिए इन क्षेत्रों का विकास करना आवश्यक था। इस उद्देश्य से अनेक विकास-योजनाएँ लागू करनी पड़ी। इन योजनाओं को साकार करने में भी काफी पूँजी लग गई। इस कारण भी महँगाई बढ़ी।

महँगाई बढ़ने के अन्य कारण हैं-हमारी सरकार की अव्यावहारिक नीतियाँ, सरकारी दफ्तरों की लाल फीताशाही तथा बेईमान-व्यापारियों और जमाखोरों की स्वार्थपरता। सरकारी कर्मचारियों की फौज के भरण-पोषण पर अनुचित खर्च किया जाता है। व्यापारी और जमाखोर अपने लाभ के लिए आवश्यक वस्तुओं का नकली अभाव पैदा कर देते हैं। इन कारणोंसे महँगाई की समस्या और जटिल बन जाती है।

यदि महँगाई के भस्मासुर को नष्ट करना है। तो हमें जनसंख्या-वृद्धि को नियंत्रित करना होगा। सरकारी नीतियों में व्यावहारिकता लानी होगी। सरकारी दफ्तरों में व्याप्त भ्रष्टाचार मिटाना होगा। बेईमान व्यापारियों को उचित दंड देकर अनुशासित करना होगा। समाज में नैतिक मूल्यों की प्रतिष्ठा करनी होगी। जब तक इन उपायोंद्वारा महँगाईरूपी असुर का वध नहीं किया जाता, तब तक आसमान छूती कीमतों से परेशान जनता हाहाकार करती रहेगी-

मार डाला इस महँगाई ने !

◆ ◆ ◆ ◆

नारी

जब माँ ही जग में न होगी
तो तुम जन्म किससे पाओगे ?
जब बहन न होगी घर के आँगन में,
तो किससे रुठोगे, किसे मनाओगे ?
जब दादी-नानी न होगी,
तो तुम्हे कहानी कौन सुनाएगा ?
जब कोई स्वप्न सुंदरी ही न होगी,
तब तुम किससे ब्याह रचाओगे ?
जब घर में बेटी ही न होगी,
तो तुम किस पर लाड लुटाओगे ?
जिस दुनिया में स्त्री ही न होगी,
तो कैसे वंश आगे बढ़ाओगे ?
नारी के बिन जग सुना है,
तुम ये बात कब समझ पाओगे ?
जिस दुनिया में स्त्री ही न होगी,
उस दुनिया में कैसे रह पाओगे ?

संकलित : कु.धनश्री मारुती चंदुनखे
बी.ए.भाग-१

फेसबुक

फेसबुक का है ऐसा जादू,
जो करता है सबको बेकाबु
फेसबुक का है एक ऐसा मेल
जो पोहचावे अच्छे-अच्छो को जेल।
यह है समय की बरबादी,
उपयोग करे इसे सारी आबादी।
तुम सही तो यह सोने पर सुहागा
तुम गलत तो यह खतरे से भी ज्यादा।
इसको चाहे पुरी धरती हमारी
क्योंकि इसमे है पुरी आजादी
फेसबुक ने किया है सबको दिवाना अपना,
परंतु दूर लेजाए हमसे जो है सपना हमारा।
है यही उचित समय अभी
करदो फेसबुक को बंद सभी
मै पुछती हूँ तुमसे एक सवाल
क्या है अब तुम्हारा खयाल

संकलित : कु.यामिनी गावंडे

वैचारिक

मोबाईल - शाप या वरदान

कु.अश्विनी विजय माने, बी.ए.भाग-१

मोबाईल शाप या वरदान इस वाक्य मे प्रश्न भी पुछा गया है और उसका उत्तर भी दिया गया है कि मोबाईल यह एक शाप भी है और वरदान भी। तो मोबाईल किसे कहते है ? मोबाईल कैसा होता है ? उसका इस्तेमाल कैसे किया जाता है इन सब के बारे मे तो आप सब जानते है। मोबाईल यह हमारी जिंदगी के लिए एक शाप बन गया है। शाप याने की उस प्रकार का शाप नही जो पुरातन काल मे ऋषी मुनीओ की तपस्या भंग करनेवालो को ऋषीमुनी शिक्षा के रुप मे उन्हे शाप देते थे। मोबाईल का शाप हमारी आदत बन गया है। इसी आदत ने हमारी जिंदगी बदल दी है। इसी की वजह से हम अपनो से अपनी पढ़ाई से और अपने करिअर, फ्युचर से दूर जा रहे है, जहाँ सिर्फ मोबाईल और हम होते है।

मोबाईल का इस्तेमाल जितने बुरे तरीके से किया जाए उतना बुरा है। इसमे वॉटसअॅप, फेसबुक, मेल, गेम, ट्वीटर, चॅटिंग ऐसे बहुत सारे अॅप की वजह से हमे मोबाईल मे बहुत सारे अॅप की वजह से हमे इसमे बहुत मजा आता है। लेकिन हम उसमे इतनी बुरी तरह से फँस जाते है कि हमे खुद नही पता चलता और वहाँ से बाहर आना बहुत मुश्किल होता है। सुबह उठते ही हमारे परिवार का हर एक सदस्य अपने-अपने काम को जाने के लिए तैयार होते है। कोई काम पे जाता है, कोई स्कूल जाता है, कॉलेज जाते है, सब अपने-अपने काम पर जाते है। किसी को एक-दुसरे से बात करने के लिए समय नही होता है। शाम को जब सब घर आते है तो देखो घर की हालत क्या होती है। माँ खाना बनाती है, दादी उन्हे मदत करती है। दादाजी कही सैर पर जाते है, पापा घर मे आते ही अपने काम के सिलसिले में फोन पर बाते करते रहते है। भैया अपने कमरे में बडे फोन के साथ कुछ करता रहता है। यहा पर मे यही समझाना चाहती हूँ की इस मोबाईल की वजह से हम अपने-अपने परिवार से दूर जाते है। रिश्तों से दूर जाते है। तो इन सब मे हम सबसे ज्यादा समय किसके साथ बिताते है ? अपने माँ के साथ ? पापा के साथ ? भाई के साथ या दादा-दादी के साथ ? नही इनमे से किसी के साथ नही बल्की मोबाईल के साथ हम ज्यादा समय बिताते है।

हम सब के पास मोबाईल होता है
लेकिन इसमें इस मोबाईल का
इस्तेमाल हम अच्छी तरह से करते है
या बुरी तरह से यह आप ही देखो।
हमें घर से मोबाईल इसलिए दिया
जाता है कि अगर हम अचानक से
किसी मुश्किल में फँसे तो हम किसी
की मदद इस मोबाईल से ले सकते है।
हमें घर आने में देर होनेवाली है
इसका हमें पता हो तो हम घर में फोन
करके बता सकते है।

मोबाईल को लेकर मैं आपको एक कहानी बताना चाहती हूँ-

एक प्रतियोगिता होती है जिसमें एक बडे बंगले में एक ही व्यक्ति रह सकता है। उसके साथ सिर्फ मोबाईल और जो भी इसमें ज्यादा से ज्यादा दिन रहेगा, वह जीत गया। प्रतियोगियों ने एक महिना उस बंगले मे निकाला कितना एक

गई है। इस आत्म-निर्भरता के कारण उसे समाज में महत्वपूर्ण स्थान प्राप्त हुआ है। अपनी शिक्षा एवं आत्मनिर्भरता के बल पर वह अपनी संतान को सुशिक्षित एवं आत्मनिर्भर बनाकर देश की प्रगति में महत्वपूर्ण योगदान कर रही है। वर्तमान युग की भारतीय नारी ने अपने कार्यों से प्रमाणित कर दिया है कि वह अबला न होकर कर्मठ, तेजस्विनी महिला है।

आज की भारतीय नारी प्राचीन युग की नारी के समान पुरुष के चरणों की दासी मात्र नहीं रह गई है। उसने अपना अलग अस्तित्व बना लिया है। अवश्य ही रोजगार और नौकरी के क्षेत्र में अनेक कारणों से उनकी संख्या पुरुषों की अपेक्षा कम है। किंतु, इस महँगाई के युग में गृहस्थी चलाने के उद्देश से उक्त क्षेत्रों में उनकी संख्या बढ़ती जा रही है। सार्वजनिक जीवन में भी आज की भारतीय नारी निरंतर आगे बढ़ती जा रही है। शिक्षा, विज्ञान, चिकित्सा, खेलकूद, उद्योग, प्रशासन, राजनीति आदि सभी क्षेत्रों में वह नए-नए कीर्तिमान स्थापित कर रही है। विश्व के कई देशों में नारियों ने सर्वोच्च पद प्राप्त किए है। इनमें भारत की प्रधानमंत्री स्व.श्रीमती इंदिरा गांधी, ब्रिटेन की प्रधानमंत्री श्रीमती मार्गरेट थैचर, इस्राइल की प्रधानमंत्री स्व.गोल्डामीर आदि के नाम उल्लेखनीय है।

यह सच है कि पुरुष-प्रधान भारतीय समाज में आज भी नारियों पर निर्मम अत्याचार हो रहे है। फिर भी इस शताब्दी के वैज्ञानिक युग में नारियों को पुरुषों के बराबर का स्थान प्राप्त हो चुका है। विश्व के अन्य प्रगतिशील देशों की तरह भारत में भी नारी-शक्ति का जागरण हो चुका है। अब भारतीय नारी को उसके अधिकारों से वंचित या पददलित करना असंभव है। आवश्यकता इस बात की है कि भारत का नारी-समाज अपने ऊपर होनेवाले अन्याय के प्रतिकार के लिए एकजुट होकर संघर्ष करे और स्मरण रखे कि अपने बंधन की मुक्ति के लिए उसे अपनी लड़ाई खुद लड़नी होगी।

◆ ◆

True Five Lines

१) कभी उसको sorry मत बोलना
जो आपको प्यार करता है...!
२) कभी उसको Bye मत बोलना
जिसे आपकी जरूरत हो...!
३) कभी उस पर Dots मत करना
जिसे आप पर खुद से ज्यादा भरोसा है...!
४) कभी उसे missing मत करना
जो आपको हमेशा याद रखता है...!
५) कभी उसको मत रुलाना
जो आपको देखकर जी रहा है...!

कु.प्रियांका राजेंद्र कदम

बी.ए.भाग-२

◆ ◆

नोटबंदी

धन की है कम से, नगदी की प्यास हजारों में।
बैंकों के बाहर मेलों से, परेशान है कतारों से।
नगदी की ऐसी आदत है, ना जाने वाली चाहत है।
कुछ हो बच्चे या हो जवान, नहीं मिलती इससे राहत।
नोटों के वर्ष रास्तों पर, हम घर में और दीवारों में
बैंकों के बाहर मेलों से, परेशान है लोग कतारों से।
कहती सरकार ये डर कैसा महफूज इंसान का है देश।
हम साथ नहीं बन जाएंगे, सब कुछ होगा पहले जैसा।
देखे सच्चाई कितनी है, बढ़ते सरकारी नारों में।
बैंकों के बाहर मेलों में परेशान है लोग कतारों में।
कल तक जो था मामूली नोट-कर पैसा अब ऐसा दे दी
किस्सा है जिसने बड़ी हुई, मिलता जो उसकी छोट।
मिलती है धन्य उन नोटों से, नहीं दिखती चोर किसी के
बैंकों के बाहर मेलों से, परेशान है लोग कतारों में।

कु.नेहा संभाजी पवार

बी.ए.भाग-२

वैचारिक

हाय, हाय रे महँगाई !

कु.वर्षा दत्तात्रय वाल्हेकर, बी.ए.भाग-३

वर्तमान समय में हमारे देश के सभी लोगों दिनबदिन बढ़ती महँगाई से बहुत परेशान है। महँगाई के तुफानी दौर में चीजों की कीमते आसमान छूने लगी है और निम्न तथा मध्यम वर्ग के लोगों की बड़ी दुर्दशा हो रही है। यहाँ तक कि देश की सरकार का सबसे बड़ा सिरदर्द यही है कि जीवन के लिए आवश्यक वस्तुओं की लगातार बढ़ती कीमतों पर कैसे अंकुश लगाया जाए।

स्वाधीनता मिलने के पहले देश की जनता ने बड़ी ऊँची-ऊँची कल्पनाएँ की थी। लोग सोचते थे कि स्वराज्य मिलते हि देश से दरिद्रता और अभाव का वातावरण मिट जाएगा चारों और संपन्नता और खुशहाली दिखाई देने लगेगी। किंतु स्वाधीनता मिले साढे चार दशाब्दियों से भी अधिक समय बीत गया और महँगाई बढ़ती ही गई थी। आज महँगाई के कारण लोगों की अनिवार्य आवश्यकताएँ भी पूरी नहीं हो पा रही है। लोग अपनी आवश्यकताएँ पूरी करने के लिए अनुचित उपायों का सहारा लेने लगे है। सच्चाई, ईमानदारी, कर्तव्यनिष्ठा आदि नैतिक मूल्यों का तेजी से रोटी, कपडे तथा मकान की समस्या विकट से विकटतर रुप धारण करती जा रही है। यह सब महँगाई का ही दुष्प्रभाव है।

स्वाधीनता मिलने के बाद हमारे देश में, प्रत्येक क्षेत्र में संतोषजनक प्रगति हुई है। 'हरित क्रांती' हो चुकी है। देश खाद्यान्न-उत्पादित में आत्मनिर्भर हो चुका है। दुग्ध-उत्पादन के क्षेत्र में 'श्वेत क्रांती' संपन्न हो चुकी है। लोहे और फौलाद के उत्पादन में देश स्वावलंबी बन गया है। अन्य उद्योगधंधों के क्षेत्रों में भी तीव्र प्रगति हुई है। फिर भी महँगाई का आलेख ऊपर ही चढ़ता जा रहा है। इसका क्या कारण है ?

इसका मूल कारण है- देश की बढ़ती हुई जनसंख्या। हमारे देश में जनसंख्या की वृद्धि हो नहीं, उसका विस्फोट हो गया है। हमारे देश की जनसंख्या में प्रतिवर्ष ऑस्ट्रेलिया की जनसंख्या के बराबर नवजात शिशुओं की संख्या और जुड़ जाती है। जनसंख्या में यह भयानक वृद्धी, महँगाई रोकने की हमारी सारी योजनाओं पर पानी फेर देती है।

> यदि महँगाई के भस्मासुर को नष्ट करना है। तो देश की जनसंख्या-वृद्धी को नियंत्रित करना होगा। सरकारी नीतियों में व्यावहारिकता लानी होगी। सरकारी कामकाजों में व्याप्त भ्रष्टाचार मिटाना होगा। बेईमान व्यापारियों को उचित दंड देकर उन्हें अनुशासित करना होगा। समाज में नैतिक मूल्यों की प्रतिष्ठा करनी होगी। जब तक इन उपायोंद्वारा महँगाईरूपी राक्षसी को वश में नहीं किया जाता, तब तक आसमान छूती महँगाई से लोगों का जीवन हलाकान करती रहेगी।

देश को स्वाधीनता मिलने के तुरंत बाद कश्मीर समस्या लेकर हमें पाकिस्तान के साथ युद्ध में उलझ जाना पड़ा। १९६२ में चीन ने हमारे देश पर आक्रमण किया और हमारी अर्थ व्यवस्था को धक्का आघात लगा। इसके बाद पाकिस्तान के साथ फिर दो बार युद्ध हुए। इन युद्धों के परिणामस्वरूप हमारा प्रतिरक्षा व्यय लगातार बढ़ता गया। देश की कुल आय का बड़ा प्रतिशत प्रतिरक्षा कार्यों में खर्च होने लगा। इससे महँगाई निरंतर बढ़ती गई।

१९४७ में स्वाधीनता मिली, तो देश कृषि

॥ राष्ट्रीय सेवा योजना : २०१६-२०१७ ॥

विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करताना
प्राचार्य डॉ. [illegible] पाटील

प्रास्ताविक करताना
प्राचार्य डॉ. कैलास जगताप

विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करताना
जिल्हा समन्वयक प्रा. [illegible]

पशुचिकित्सा शिबिरामध्ये जनावरांची तपासणी करताना
पशुवैद्यकिय अधिकारी संघाचे प्राध्यापक व विद्यार्थिनी

महिला आरोग्य शिबिरामध्ये सहभागी
महिला व विद्यार्थिनी

श्रमदान करताना महाविद्यालयाच्या विद्यार्थिनी

प्रबोधन रॅलीमध्ये सहभागी विद्यार्थिनी व
कार्यक्रमाधिकारी प्रा. [illegible]

[illegible] प्रतिज्ञा घेताना स्वयंसेविका

हिंदी विभाग

तट पर एक गुलाब सोचता

'देते स्वर यदि मुझे विधाता,
अपने पतझड के सपनों का
मैं भी जग को गीत सुनाता।
गा-गाकर बह रही निर्झरी,
पाटल मूक खडा तट पर है।
गीत-अगीत कौन सुन्दर है।

- रामधारी सिंह 'दिनकर'

■ विभागीय संपादक:
प्रा.डॉ.वंदना मोहिते

त्रिवेणी
सन २०१६-२०१७

व्यक्तिचरित्र

भारताचे माजी पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी यांच्या कार्याचा आढावा

कु. कोमल हरिश्चंद्र कदम, बी.ए. भाग ३ (इतिहास)

प्रास्ताविक :

अटलबिहारी वाजपेयी हे माजी पंतप्रधान आणि हिंदी कवी आहेत. ते १९९१ ते २००९ दरम्यान भारतीय जनता पक्षाचे (भा.ज.प.) सदस्य [illegible] खासदार होते. त्यांनी मुख्यतः राजकारणातून सक्रिय निवृत्ती घेतली आहे. केवळ १३ दिवस टिकलेल्या ११व्या लोकसभेत सर्व त्यानंतर १२व्या लोकसभेत १९ मार्च १९९८ ते १९ मे २००४ या काळात ते भारताचे पंतप्रधान होते. यासोबत त्यांनी जनसंघाचे संस्थापक सदस्य, भारतीय जन संघाचे अध्यक्ष, १९६८ ते १९७३ जनसंघाच्या राष्ट्रीय [illegible] १९५५ ते १९७७ जनता पक्षाचे संस्थापक सदस्य, १९७७ ते १९८० भा.ज. पक्षाचे संस्थापक अध्यक्ष, १९८० ते १९८६ भा.ज. पक्ष राष्ट्रीय [illegible] १९८० ते १९८४-१९८६ ते १९९३, १९९६ ते २०००, ११व्या लोकसभेतील विरोधी पक्षनेते इ. कालखंड हा अटलबिहारी वाजपेयींचा राजकीय प्रवास होय.

भारताचे [illegible], कवी, मुत्सद्दी राजकारणी, उत्कृष्ट वक्ते म्हणून ते प्रसिद्ध आहेत. त्यांच्या कारकिर्दीचा प्रवास हा १९९६ ते १९९७ पहिला टप्पा, १९९८ ते १९९९ दुसरा टप्पा व १९९९ ते २००४ तिसरा टप्पा असे तीन टप्प्यात करता येईल. १९९८ ते २००४ या काळात आपली पाच वर्षांची पंतप्रधान पदाची कारकिर्द पूर्ण करणारे अटलबिहारी वाजपेयी हे बिगर काँग्रेसी पंतप्रधान होत. १९८०मध्ये भा.ज.पक्षाची स्थापना केली.

अटलबिहारी वाजपेयी यांचा जन्म २५ डिसेंबर १९२४ मध्ये ग्वाल्हेर या ठिकाणी [illegible] झाला. ग्वाल्हेर व कानपूर या ठिकाणी त्यांचे शालेय शिक्षण झाले. तर महाविद्यालयीन शिक्षण व्हिक्टोरिया कॉलेज, दयानंद अँग्लो या महाविद्यालयातून झाले. राज्यशास्त्र व इतिहास या दोन विषयामध्ये त्यांनी पदव्युत्तर शिक्षण पूर्ण केले. पंतप्रधान या नात्याने त्यांनी भारतासाठी फार मोठे कार्य केले आहे. आजच्या नरेंद्र मोदी सरकारने त्यांच्या या कामाबद्दल त्यांच्या वाढदिवसानिमित्त - (१०) राष्ट्रपती प्रणव मुखर्जी यांच्याहस्ते २५ मार्च २०१५ रोजी अटलबिहारी वाजपेयींच्या घरी जाऊन देशाचा सर्वोच्च नागरी पुरस्कार 'भारतरत्न' प्रदान केला. २५ मार्च हा दिवस या शासनाने सुशासन दिन म्हणून जाहिर केला.

> अटलबिहारी वाजपेयींनी आपल्या काळात निवडणुका घेतल्या. या निवडणुकीत N.D.A. ला बहुमत मिळाले नाही. त्यामुळे त्यांनी २००५ मध्ये अटलबिहारी वाजपेयींनी स्वतःहून राजकारणातून निवृत्ती घेतली. आज ते दिल्लीमध्ये आपल्या मानसकन्येच्या घरी राहतात. भारतीय राजकारणातील भिष्मपितामह असा गौरव मनमोहन सिंगांनी केला. अटलबिहारी वाजपेयींना विकास पुरुष म्हणतात.

अटलबिहारी वाजपेयी यांचे कार्य :

१) पहिला कालखंड :

अटलबिहारी वाजपेयी यांचा हा पहिला कालखंड होता. पंतप्रधान म्हणून त्यांचा शपथविधी झाला खरा पण लोकसभेत त्यांना (भा.ज.प.) पक्षात बहुमत मिळवण्यात अपयश आले, त्यामुळे त्यांचा हा पहिला कालखंड पंतप्रधान या नात्याने १३ दिवसांचा राहिला.

२) दुसरा कालखंड :

सन १९८८च्या लोकसभा निवडणुकीत भारतीय जनता पक्षाला १८२ जागा भारताच्या विविध प्रांतातून मिळाल्या. भा.ज.पक्षाने आपल्या मित्र पक्षाच्या माध्यमातून राष्ट्रीय लोकशाही आघाडी National Democratic Alliance - NDAची स्थापना केली. अटलबिहारी वाजपेयींचा हा दुसरा कालखंड १३ महिन्यांचा ठरला. या काळात वाजपेयींनी राजस्थानच्या पोखरण या ठिकाणी जागतिक राष्ट्रांचा विरोध डावलून अणुस्फोट घडवले. अणुचाचण्या केल्या आणि भारत हा देश शांततेसाठी अणुचाचण्या, अण्वशक्ती वापराटी करेल असे जाहिर केले. या अणुचाचण्या जगाला खास करून अमेरिकेला हादरवणाऱ्या ठरल्या. कारण भारताने अमेरिकेच्या हेरगिरी उपग्रहाला चकवून त्या पार पाडल्या होत्या. भारताचे मित्र देश रशिया व फ्रान्स यांनी भारताच्या स्वरक्षणासाठी आणि शांततापूर्ण उपभोगासाठी अणुस्फोट चाचण्यांचे समर्थन केले व भारताला भक्कम पाठींबा दिला. अमेरिका, कॅनडा, जपान, इंग्लंड, युरोपियन महासंघाच्या निर्बंधांची झळ भारत देशाला बसली नाही.

३) तिसरा कालखंड :

ऑक्टो. १९९९ ते मे २००४ हा अटलबिहारी वाजपेयींचा तिसरा पंतप्रधान पदाचा कालखंड होय. लोकसभेमध्ये ३०३ जागा मिळवून १३ ऑक्टो. १९९९ रोजी अटलबिहारी वाजपेयी पुन्हा पंतप्रधान बनले. या कालखंडामध्ये वाजपेयी सरकारपुढे देशांतर्गत मोठ्या समस्या निर्माण झाल्या. अटलबिहारी वाजपेयी हे फार मोठे राजनितीज्ञ असल्याने त्यांनी या समस्या आपल्या सरकारच्या माध्यमातून सोडवल्या.

अटलबिहारी वाजपेयी यांच्या सुधारणा :

पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयींनी आपल्या कारकिर्दीमध्ये अंतर्गत सुधारणांना प्रारंभ केला. त्यामध्ये पायाभूत सुविधांचा विकास, अन्न, वस्त्र, निवारा, देशासाठीच्या महत्त्वपूर्ण आर्थिक सुधारणा, खाजगी क्षेत्राचा जास्तीतजास्त विकास, राष्ट्रीय देशी कंपन्या खाजगी क्षेत्राकडे वळवणे, परकिय गुंतवणूक आणणे, संशोधन व विकास योजना, शासकिय महामंडळांना खाजगी स्वरूप देणे, याशिवाय राष्ट्रीय महामार्ग प्रकल्प/सुवर्ण चौरस योजना या महत्त्वाच्या योजना होत्या. देशामध्ये 'सर्व शिक्षा अभियान' इ. योजना अटलबिहारी वाजपेयींच्या काळात घडल्या.

अटलबिहारी वाजपेयींनी आपल्या काळात निवडणुका घेतल्या. या निवडणुकीत N.D.A.ला बहुमत मिळाले नाही. त्यामुळे तिने २००५ मध्ये अटलबिहारी वाजपेयींनी स्वतःहून राजकारणातून निवृत्ती घेतली. आज ते दिल्लीमध्ये आपल्या मानसकन्येच्या घरी राहतात. भारतीय राजकारणातील 'भिष्मपितामह' असा गौरव मनमोहन सिंगांनी केला. अटलबिहारी वाजपेयींना 'विकास पुरुष' म्हणतात. १९९२ मध्ये पद्मविभूषण, १९९३ला डिलीट, १९९४ला लोकमान्य पुरस्कार देऊन त्यांना गौरवण्यात आले.

◆ ◆ ◆ ◆

Plato's Philosophy

A. Every individual should devote his life to what is best fitted for him to do.

B. The important function of education is to determine what every individuals is by nature capable and fitted of doing thing

C. Poor leadership will lead to wrong decision.

D. Social justice is giving what is due to whowm it is due.

मनातल भावनांना मनाचा ठाव मात्र कधीच घेता आला नाही. म्हणूनच 'मन तुझे स्नेहाचे असा काही कसल्या हा ?' हा प्रश्न मनात येणाऱ्या विचारांच्या माध्यमातून घेण्याचा हा छोटा प्रयत्न आहे.

'मन' असे पाहिले तर छोटासा दोन अक्षरी शब्द. पण अनुभवाच्या आठवणी विलक्षण पसारा. कुठकुठले स्वप्न आणि विलक्षण सुचिते हे आपल्या इच्छांच्या कुठेतर दडून बसलेलं असतं. मन दिसत नाही पण असतं. मनाला स्पर्श करता येत नाही पण पाहिलेल्या, अनुभवलेल्या विलक्षण गोष्टी मनाला स्पर्शून जातात. भावनेच्या आहारी जाऊन आपण दुखतो अनेकदा मन. मनाला धारेवर धरता येत नाही. मन मात्र कधीही अन् कुठेही आपल्याला क्षिणीत घेऊन जाऊ शकतो. म्हणूनच म्हणतात ना,

'मन मनास उमगत नाही,
आही केल्या समजत नाही'

मन मनात आहे ते निव्वळ किंवा मनातलं प्रकटांना किती आनंददायक असतं. म्हणजे मन हसतं, मन रुसतं, मन सटकाकही असतं. समर्थ रामदास स्वामींनी मनाला उद्देशून मनाचे श्लोक लिहिले. त्यांनी मनाला अवखळ, नाठाळ, अस्थिर अशा विविध प्रकारांनी संबोधले. संत ज्ञानेश्वर महाराज म्हणतात, 'मन हे राम झाले' म्हणजेच संत आणि महापुरुषांनाही मनाचे महात्म्य मान्य होते. मानसोपचार आपल्याकडे फार महत्त्वाचे मानलेले आहेत. मनःपूजा खरी पूजा मानली जाते. मनासारखं वागावं, स्वच्छंदी मनानं जगावं हा आजच्या तरुण पिढीचा दृष्टीकोन आहे. मन जिंकणे, मनमानसी नसणे, अवखळ मन असे अनेक वाक्प्रचार रोजच्या बोलण्याचा भाग आहे.

असे हे मन नसतेच तर जगणे किती कठावह झाले असते ना. त्याला दुःख नसते, सुख नसते. आपली निवड मनाचा हा घेते असते आपण ? बदलता हा मनाचा स्वभाव इच्छांहूनही निराळा आणि शब्दांतूनही धरायला कठीण असते मन. मन नाजूक असे असत आहे. तेव्हा त्याची काळजी घेणे गरजेचे आहे. मनाचे स्वास्थ्य प्रत्येकाने जपलेच पाहिजे. मनःस्वास्थ्य बिघडले कुठल्याही इतर रोगांहून वाईट असते. प्रत्येकाचे मनःस्वास्थ्यावर समाज स्वास्थ्य जुळलेले असते. समाजातील प्रत्येकाची सुदृढ मनःस्थिती ही सर्वोच्च महत्त्वाची आहे. त्यासाठी हलकाफुलका ठेवायचे आनंदी रहावे. आवडेल ते करावे. छंद जोपासावे. ते पूर्ण करण्याचा प्रयत्न करावा आणि हे करत असतांना मनोरंजन करतांना त्या प्रवासाचाही आनंद घ्यावा.

अशाप्रकारे आपण पाहिले की मनाचा लगाम आपल्या हाती असेल तर जीवन सुकलित होते. मनःस्वास्थ्य मिळविणे हे अशक्य नसून शक्यसाध्य आहे. एकदा का सद्विचारांचा, सद्वर्तनाचा लाभ आपल्या लक्षात आला की मन ही आनंदासाठी सोकावते। ईश्वरत्व त्यासाठी आपल्याला बळही देते.

असेच मनःस्वास्थ्य आपल्या सर्वांना लाभावे ही ईश्वरचरणी प्रार्थना करून मनाच्या श्लोकांनी लेखाचा समारोप करते.

मना पाप संकल्प सोडोनी द्यावा ।
मना सत्य संकल्प जीवी धरावा ।
मना कल्पना नको ते विषयांची ।
विकारे घडे हो जनी सर्व ची ॥

॥ जय जय रघुवीर समर्थ ॥

◆ ◆ ◆ ◆

- "The intuitive mind is a sacred gift and the rational mind is a faithful servant. We have created a society that honors the servant and has forgotten the gift." - *Albert Einstein*
- All birds find shelter during a rain. But Eagle avoids rain by flying above the clouds. Problems are common, but attitude makes the difference !! - ***Abdul Kalam***
- Courage is the first of human qualities because it is the quality which guarantees the others. - ***Aristotle***

माहितीपर

औंध वस्तुसंग्रहालय

कु. ज्योत्स्ना शिवाजी पालेकर, बी.ए. भाग-१ (इतिहास)

कलावेनी राजाचा हा सुंदर दरबार,
ऋतूंना जिवंत करणारा कोण हा शिल्पकार ?
मातृत्व शिल्प श्रेष्ठ कि समर्पीभाव,
ही शिल्पाशिल्पांची स्पर्धा कोण जिंकणार ?
मनातील रंग हे गहिरे, चित्रात कसे उमटले ?
प्रत्येक कलाकृतीत मन हे हरवले !
श्री भवानी चित्र संग्रहालय व ग्रंथालय : औंध...
एक कलासंग्रह !

औंधचे भवानी संग्रहालयाचा निर्मिती इतिहास :

औंध भवानी संग्रहालयातील शिल्प, चित्रे, कोरीव शिल्पे, सोने आणि चांदीच्या मूर्ती या सर्व एकत्र जमविण्याचे काम एका माणसाने केले ते म्हणजे औंधचे राजे भवानराव पंत प्रतिनिधी. या संग्रहालयामध्ये प्रदेशातील ठिकठिकाणच्या भारतातील अनेक वस्तू एकत्र ठेवलेल्या आढळतात. सन १९१९ मध्ये एक गोष्ट, चार बैल असलेल्या एका खास बैलगाडीतून संग्रहालयासाठी एका मोठ्या लाकडी पेटीमधून एक वस्तू आणण्यात आली होती. पेटी उलगडल्यावर त्यात संगमरवरीची एक सुंदर मूर्ती बाहेर काढण्यात आली. ग्रीक देवता 'डायना'ची ही मूर्ती होती. पॅरीसमधल्या लुव्हरे म्युझियममधल्या मूर्तीची ही प्रतिकृती होती. त्यानंतर सुमारे पंचवीस वर्षानंतर म्हणजे सन १९३७ मध्ये भवानराव पंत यांनी हेन्री मूर या जगप्रसिद्ध शिल्पकाराने बनवलेले एक शिल्प (मदर अँण्ड चाइल्ड) या संग्रहालयासाठी मिळवले. हे शिल्प त्यावेळी त्यांनी चाळीस डॉलरला विकत घेतले होते.

१९११ साली भवानरावांनी शेकडो आकर्षक वस्तू पाहिलेल्या होत्या. युरोपमधील संग्रहालयामध्ये पाहिलेल्या अभिजात चित्रांची प्रतिकृती त्यांनी येथे मिळवल्या होत्या. राजे भवानरावांनी कोल्हापूर येथे राहणाऱ्या आपल्या मुलाला चित्रकलेचे शिक्षण देण्यासाठी खास युरोपला पाठविले होते. त्याच्या मुलाने फ्रान्स, इंग्लंड, इटली मधील अनेक संग्रहालये पाहिली आणि तेथील चित्रांच्या प्रतिकृती येथे बनवल्या.

जाणकारांच्या मते आज या चित्राची किंमत कोट्यावधी रुपये आहे.

भवानराव ज्यावेळी औंध संस्थेचे राजे झाले, त्या वेळी म्हणजे सन १९०९ मध्ये राजवाड्यामध्ये एकही कलात्मक वस्तू नव्हती. भवानरावांच्या आगमनानंतर मात्र विविध प्रकारची चित्र, शिल्प, गालिचे इत्यादि वस्तूंनी राजवाडा भरून गेला.

कलात्मक वस्तूंचा संग्रह करण्याची त्यांना विशेष आवड होती. वेगवेगळ्या वस्तू ते उत्साहाने जमवीत असत. भवानरावांच्या बालपणापासून त्यांच्या वडीलांना कलेची आवड लावल्यामुळे त्यांना कलेमध्ये विशेष स्वारस्य निर्माण झाले.

१९०९मध्ये भवानरावांचे वडील श्री. निवासराव यांचे निधन झाले. त्यावेळपर्यंत भवानराव चित्रकलेत पारंगत झाले होते. त्यांनी स्वतःची अनेक तैलचित्रे बनवली होती. या काळात

like operation Brasstacks and Exercise shoorveer and it has also been an active participant in numerous United Nations peace keeping missions including the once in Cyprus, Lebanon, Nomibia including the once in El salvador, Liberia, Mozambique and Somalia.

The Indian Army has regimental system, but is operationally and geographically divided into seven commonds with the basic field formation being a division it is an allvolunteer force and comprises more than 80% of the country's active defense personnel. It is the 2nd largest standing army in the world, with 12,00,255 active troops and 9,90,960 reserve troops. The Army has embarked an infantry modernisation programme know as futuristic infantry Soldier as a system and is also upgrading and acquiring new assets for its armoured attilery and aviation branches.

The Indian Soldier :

The Soldier play the most significant role in defending and protecting the borders of India. A Soldier is the most disciplined and faithful person in a nation. A Soldier obeys the orders of his Commanders. A Soldier keeps nightlong vigilance on the borders even the face of great dangers. He stands heroically before his enemies.

The Soldiers also play an important role in controlling the unroly civiliance. The security and the stability of our country also depend on them. A Soldier's no doubt is very difficult and hard.

A Soldier sacrifices his life bravely for his motherland. It is he who has to live miles away from his family. While defending his Country he goes into the Jaws of the death. His life is not a bed of roses; it is a bed of thorns. For him defence of Country is most important in his duties and responsibilties.

The role which Indian Soldiers have played during the four Indo-Pak war is exemplary. During the Kargil War of 1999, our Soldiers fought bravely and defended our Country. A Soldier fights in the most difficult terrains on the hills and mountains, plains and forests.

The Soldiers also help the civilian population as well. The Indian Soldiers acts in accordance with the noble military traditions.

The conduct the rescue operations during the natural calamities, such as earthquake, cyclones, floods etc. our Army had successfully evacuated and saved lives of thousand of people during the recent flood at Jammu and Kashmir. They also set up relief and medical camps to help the affected people.

India is a super-power country. There are lakhs of active Soldiers. The Indian military forces is the third largest in the World. The Armyed consists of the Army (land bases), Air Forces (air-space and aerial warfare), Indian Navy (Naval) and Indian Coast Guards (maritime)

Conclusion :

As politician, a writer, a school teacher play their own roles through their abilities, but the role which a Soldier plays while safeguarding the frontiers of the motherland, it most important and unique. A Soldier live for the nation and dies for her dignity. We all should feel proud for our Soldiers.

!! SAVE THE PLANET !!

WE ARE TRIGGERING GLOBAL WARMING
When we
Leave bikes idling, don't get
autobile emissions checked,
don't car pool, burn garbage,
use a tungsten bulb,
destroy trees and forests,
use tissue paper,
unnecessarily concretize areas,
use air-conditioners,
or non-CFC refrigerators,
or dump detergent water
into water bodies.
WE CAN STOP GLOBAL WARMING
by
Switching to energy saving bulbs,
using lukewarm water to wash clothes,
using renewable source of energy
like wind or solar energy,
using bicycles or public trasport,
switching of cumputers while going to sleep.
START NOW ! FROM THIS INSTANT !
Save yourself, Save your children.
!! SAVE THE PLANET !!

Poonam Suryawanshi
B.A.-II

Forever

You are my lover
B'coz you are my figure
I love your hair
B'coz its your hair
I live your smile
B'coz you are looking lovly.
I can't stay without you dear
Will you stay with me forever

Ankita Rajendra Jadhav
B.A.-II

Pollution

Hi Dave, how are you ? Oh,
why do you look so worried ?
Yeah, I'm a little worried
about Pollution.
I know, Earth is suffering.
Pollution is terrible !
Not only is environmental
Pollution dangerous for
Earth, but dangerous for us,
too !
What do you think is going to
happen next ?
Pollution is a serious
problem. It causes
imbalances in different
ecosystems.
I think some plants and
animals are likely to become
extict. Exticction will further
upset the balance !
Absolutely ! Besides,
Problems around climate
change are made worse by
environment pollution.
Yeah, now ice is melting and
the water level of the sea is
rising
Pollution can cause the
spread of various kinds of
diseases, too
We need to make everyone
aware of the harmful effects !
Once more people are aware
of the dangers and we work
together, we can think of
solutions.

Sanchita Rajaram Barge
B.A.-II

महाविद्यालय परिवार

प्राचार्य डॉ. कैलास जगताळे यांच्या समवेत [illegible]

प्राचार्य डॉ. कैलास जगताळे यांच्या समवेत [illegible] महाविद्यालयाचा [illegible]

प्राचार्य डॉ. कैलास जगताळे यांच्या समवेत [illegible]

प्राचार्य डॉ. कैलास जगताळे यांच्या समवेत महाविद्यालयाचा शिक्षकेतर सेवक

आमच्या महाविद्यालयाच्या विद्यार्थिनी [illegible]

ENGLISH Section

"The Mind is its own place and in itself can make a heaven of hell, a hell of heaven"

- John Milton

■ **Section Editor :**
Prof.Manohar Malqe

त्रिवेणी

स्थळदर्शन

कराडचा प्रीति संगम

कु.दामिनी सुभाष गायडे, बी.ए.भाग-२

छत्रपती शिवाजी महाराजांनी अफजल खानाला ठार मारल्यानंतर विश्रांती न घेता २१ दिवसात १८ किल्ले जिंकले. कराडजवळ याच कृष्णा-कोयनेच्या संगमावर शिवरायांच्या शिवगणेने आपली रक्ताने माखलेली हत्यारे धुतली असा इतिहास आपल्याला आजही सांगतो. तेव्हापासून हा आपला 'संगम' केवळ न राहता कृष्णा-कोयना आणि शिवाजी (महाराज) असा त्रिवेणी प्रीतिसंगम झाला आहे.

कराडचा प्रीतिसंगम म्हणजे निसर्गाची एक कलाकृतीच आहे. उत्तरेहून वाहत येणारी कृष्णा आणि दक्षिणेहून येणारी कोयना दोघी अगदी आमने सामने येऊन एकमेकींना घट्ट मिठी मारतात आणि नंतर एकत्र पूर्वेला वाहत जातात असे काटकोनात वाहणे सहसा नद्यांच्या स्वभावातले नाही.

आज आपुल्या प्रथम प्रीतिचा संगम हा झाला
प्रेम फुलांच्या गळ्यात घालुनि माळा
''नाचती झाडे, नाचती ही वेली
रानपाखरे वेडी झाली
पृथ्वीवरती स्वर्ग धरेला भेटाया आला !
पहा कोयना इकडून येई
समोरून ही कृष्णामाई
प्रीतिसंगम असे असा हा जगामध्ये पहिला !''

कराड हे सातारा जिल्ह्यातील शहर आहे. हे कराड तालुक्याचे प्रशासकीय केंद्र आहे. कराड तालुका भारतातील महाराष्ट्र राज्यातील एक तालुका आहे.

कऱ्हाड हे सातारा जिल्ह्यातील एक तालुक्याचे गाव आहे. यालाच 'कराड' असेही म्हणतात.

> जबाबदारीने वागणारी कृष्णा तर डांबरट कोयना. ऊस शेती समृद्ध करणारी कृष्णा तर भात पिकवणारी कोयना. वाईच्या गणपतीचे पाय धुणारी कृष्णा तर प्रतापगडावरच्या भवानी मातेला नमन करणारी कोयना; पण कराडला आल्यावर दोघांपाही ऊर दाटून येतो आणि धावत येऊन दोन्ही एकमेकींना आलिंगन देतात.

कृष्णा आणि कोयना या नद्यांच्या संगमा[वर हे] गाव वसले आहे. त्या संगमाला 'प्रीतिसंगम' अ[से] म्हणतात. या नद्यांचा महाबळेश्वर येथे उगम झा[ला] आहे. या नद्या महाबळेश्वर येथे वेगळ्या होता[त]। पुन्हा कराड येथे एकत्र येतात. कराडचे मूळ ना[व] करहाटक होते. येथे स्थित असलेल्या पुरात[न] हटकेश्वर मंदिरावरून हे नाव प्रसिद्ध झाले.

कराड ही यशवंतराव चव्हाण यांची कर्मभू[मी] म्हणून प्रसिद्ध आहे.

पण कराडच्या प्रीतिसंगम मात्र त्याला अप[वाद] असे म्हटले तर कृष्णा आणि कोयना सख्या बहिणी आहेत. महाबळेश्वर येथे दोघींचेही उगमस्थान अ[से] पण दोघींमध्ये खूप मोठा फरक आहे....!

थोरली बहिण कृष्णा समजूतदारपणे वागणारी ही लहान मुलीसारखी डोंगर-दऱ्यांमध्ये असते. जरा शेवट बसत नाही. हिला घाई असते ती लवक[र] पठारावर यायची. तहानलेल्या पिकांना पाणी पाजू[न] ताजे-तवाने करायची. तर या उलट धाकटी बहि[ण]

कोयना म्हणजे महाबळेश्वर______ डोंगरामध्ये खेळणे हिला फार आवडते. हिचे सगळे मित्र पण असेच रांगडे आहेत.

प्रतापगड, मकरंदगड आणि वासोटा, जावळीचे खोरे असे तिचे मित्र होय.

म्हणजे यांचे अंगण. पण धाकटी असली तरी अंगात जोर फार अर्ध्या महाराष्ट्राला वीज पुरवते म्हणे ही !

तर अशा या दोन्ही अगदी भिन्न स्वभावाच्या पण सख्ख्या बहिणी. जबाबदारीने वागणारी कृष्णा तर डांबरट कोयना. ऊस शेती समृद्ध करणारी कृष्णा तर भात पिकवणारी कोयना. वाईच्या गणपतीचे पाय धुणारी कृष्णा तर प्रतापगडावरच्या भवानी मातेला नमन करणारी कोयना. पण कराडला आल्यावर दोघींचाही ऊर दाटून येतो आणि धावत येऊन दोन्ही एकमेकींना आलिंगन देतात.

उत्तर भारतात जे स्थान गंगा-यमुनेला तेच महाराष्ट्रात कृष्णा-कोयनेला आहे आणि कराड म्हणजे इथले प्रयाग.

कृष्णा किंवा कोयनेचा एकेरी उच्चार मराठी माणूस सहसा करत नाही. आपण नेहमी ''कृष्णा-कोयना'' असेच म्हणतो. उदाहरणार्थ हे 'महाराष्ट्रगीत'—

''रेवा, वरदा, कृष्णा-कोयना, भद्रा-गोदावरी
एकपणाचे भरती पाणी मातीच्या घागरी
भीम थडीच्या तट्टांना या यमुनेचे पाणी पाजा''

''जय, जय महाराष्ट्र माझा, गर्जा महाराष्ट्र माझा'' किंवा शाळेत शिकवलेली ही कविता

''कशासाठी, पोटासाठी
देशासाठी, देशासाठी
गंगा आणि गोदेसाठी.''

कराडचा प्रीतिसंगम इतका सुंदर आहे की; प्रीतिसंगमावरती मोठ्या प्रमाणावरती अनेक जाती-धर्मांचे लोक 'एक' दिलाने म्हणून सतत गाठभेटी देत असतात. इथेच अनेक विचारांची माणसे सुख-दुःखाच्या गप्पा करीत असतात. तसेच लहान मुले आनंदाने आपल्या मित्रांसमवेत आई-वडिलांच्या सोबत इथल्या प्रीतिसंगमचा आस्वाद घेताना दिसतात. तर इथल्या पक्षांच्या आनंदाला पारावार रहात नाही. इतका आदर्श व प्रेरणा देणारा कराडचा प्रीतिसंगम तुम्हा आम्हाला आदर्श प्रेरणा देणारा ठरेल.

◆ ◆ ◆ ◆

काळजाचा तुकडा

लाडात वाढलेली लेक
मांडवात उभी पाहून
हसऱ्या चेहऱ्यानं बाप
मुसमुसत होता राहून राहून ।।१।।

कोपऱ्यात उभा बाप
अक्षता टाकत होता
घाम पुसायच्या निमित्ताने
डोळे पुसत होता ।।१।।

काळजाच्या तुकड्याला पाहून
आतून तुटत होता
पोरीचं चांगलं झालं
हसून म्हणत होता ।।२।।

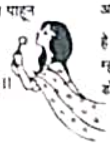

अधूंचा बांध त्यानं
अडवून धरला होता
डोळ्यासमोरून लेकीचा चेहरा
दूर होत नव्हता ।।३।।

लहान-मोठ्यांना तो हात जोडत होता
लेकीला जीव लावा माझ्या
डोळे भरून सांगत होता ।।५।।

वय वाढलेल्या सशाला
छातीशी घट्ट धरून
काळजाच्या तुकड्याला आठवून
आसवांमध्ये भिजत होता

हे असं नातं वडील आणि मुलगी
म्हणून म्हणते एक तरी लेक असावी
डोळ्यातील प्रत्येक थेंबात दिसणारी

कु.कोमल प्रकाश पवार
बी.ए.भाग-२

क्षणभरच

क्षणभरच असतं जगायचं
पण या क्षणभरात
दुसऱ्याच्या नक्की कामी यायचं
कारण त्यानंतर असतं फार दूर जायचं

जीवनातील दुःखांना क्षणभरात विसरायचं
त्याच क्षणभरात दुसऱ्यांना हसवायचं
वाटल्यास स्वतः रडायचं
कारण त्यानंतर असतं फार दूर जायचं

जायचं असतं किती दूर
हे कुणालाच नाही कळायचं
कारण कळण्यापलिकडेच
असतं जायचं

कु.कांचन पतंगराव पाटणकर
बी.ए.भाग-२

व्यक्तिचरित्र

उमाजी राजे खोमणे (नाईक)

कु. [illegible] शिंदे, बी.ए. भाग-१ (इतिहास)

भारतीय स्वातंत्र्याच्या काळात महाराष्ट्रातील ज्या थोर विभूतींनी ब्रिटीशांच्या विरोधात [illegible] उमाजी नाईक [illegible] आहे.

उमाजींचा जन्म महाराष्ट्रातील पुणे जिल्ह्यात पुरंदर किल्ल्याच्या पायथ्याशी, [illegible] (रामोशी) [illegible]

[illegible] रक्षण करीत [illegible] पुरंदर किल्ल्याच्या परिसरात [illegible]

पेशव्यांनी इंग्रजांच्या मदतीने रामोशांची वतने [illegible] १८१९पासून [illegible] १८२४ मध्ये भांबुर्डा (सध्याचे पुणे शहरातील शिवाजीनगर) येथील सरकारी खजिना उमाजींनी लुटला. १८२६च्या दरम्यान त्यांनी स्वतः ला राजा म्हणूनही घोषित केले. त्यांच्यापुढे छत्रपती शिवाजी महाराजांचा आदर्श होता. प्रतापगड येथे दरबार भरवून त्यांनी लोकांकडून मुजरे घेतले. नजराणे स्वीकारले. वसुलीला सुरुवात केली. कोल्हापूरचा प्रतिसाद चांगला मिळाला. इतर ठिकाणच्या प्रतिसाद फारसा नीट मिळाला नाही. म्हणूनच उमाजींनी आपली सेना निर्माण केली.

२००-२५० रामोशी त्यांनी आपल्या सोबत घेतले. त्यांचा प्रचार उमाजी स्वतः करत. त्यांनी गुप्तहेर नेमले. पण आपली ताकद कमी पडते हे पाहून ते इंग्रजांना शरण गेले. २०० रामोशी सोबत ठेवण्याची इंग्रजांकडून परवानगी मिळाली. त्यांच्या चोरी, दरोडे चालूच होते. त्यांनी इंग्रजी सेनेची अंतर्गत माहिती मिळवली. योग्य वेळी [illegible] त्यांचा पक्का निश्चय होता. त्यांनी सुभाबा घाटात पाच इंग्रज अधिकाऱ्यांना ठार मारून त्यांच्या कापलेल्या

उमाजी नाईक हे तुरुंगातून बाहेर निसटले. त्यानंतर ते लपून राहिले. त्यानंतर ते जे दिसले ते वाईजवळील मांढरदेवीच्या जत्रेत. त्यानंतर जेजुरी गडाजवळील कडेपठार येथे सहकाऱ्यांची सभा घेऊन ठणकावून सांगितले, की कंपनी सरकारचा अधिकार आता संपला आहे. इथून वसूल गोळा करायचा; पण जनतेचा छळ होणार नाही याची काळजी घ्या असे उमाजी यांनी सांगितले. इंग्रजी अंमलात स्वतंत्र राज्याची घोषणा करणारे उमाजी राजे हे पहिलेच होते.

मुंडक्यांची गावागावातून मिरवणूक काढली व ती डोकी इंग्रजांकडे पाठवून दिली. १८३०मध्ये उमाजी नाईक हे तुरुंगातून बाहेर निसटले. त्यानंतर ते लपून राहिले. त्यानंतर ते जे दिसले ते वाईजवळील मांढरदेवीच्या जत्रेत. त्यानंतर जेजुरी गडाजवळील कडेपठार येथे सहकाऱ्यांची सभा घेऊन ठणकावून सांगितले, की कंपनी सरकारचा अधिकार आता संपला आहे. इथून वसूल गोळा करायचा; पण जनतेचा छळ होणार नाही याची काळजी घ्या असे उमाजी यांनी सांगितले. इंग्रजी अंमलात स्वतंत्र राज्याची घोषणा करणारे उमाजी राजे हे पहिलेच होते. भारतातील तमाम संस्थानिक यांना एकाचवेळी उठाव करून जप्त केलेली वतने, जहागिऱ्या परत मिळवा, असे सांगितले. मी जे मिळवतो ते व्यक्तीगत नसून ते सर्व नव्या सरकारचं आहे असे सांगितले. पण त्यांना फारसा पाहिजे तसा प्रतिसाद मिळाला नाही. १८३१मध्ये त्यांनी स्वतःचा राज्याभिषेक करून घेतला. उमाजी नाईक यांच्यात शौर्य, साहस, धाडस, चातुर्य, सचोटी, नीती, युध्दकौशल्य, संघटन कौशल्य, देशप्रेम, प्रखर राष्ट्रनिष्ठा, स्वातंत्र्याची तळमळ व इंग्रजाविरूध्द चीड हे गुण होते.

उमाजी नाईक यांना पकडण्यासाठी इंग्रजांनी फंदफितुरीचा आधार घेतला. त्यांच्या मित्रानेच इंग्रज कॅप्टन मॅकिन्टोशकडे उमाजींना १५ डिसेंबर १८३१ रोजी दिले. या आद्यक्रांतिकारकास इंग्रज सरकारने ३ फेब्रुवारी १८३२ रोजी पुणे शहरातील गुरुवार पेठेतील मामलेदार कचेरीच्या तुरुंगात फाशी दिली व इंग्रजांना विरोध केल्यास काय होते हे जनतेला कळावे म्हणून त्यांचे मुंडके तेथीलच पिंपळाच्या झाडावर तीन दिवस टांगून ठेवले होते.

◆ ◆ ◆ ◆

नको विसरू आई-बापाला

मानवा तू सत्यनिती सोडू नको रे
वचन आई-बापाचे मोडू नको रे ।।धृ।।

लहानपणी सारे तुझे पुरविले लाड
तरुणपणी जपले तुला जिवाच्या पल्याड
म्हातारपणात त्यांना तू सोडू नको रे ।।१।।

घरामध्ये असेल तुझ्या लाडाची राणी
भरतेच सांगेल तुला भलती कहाणी
तिचे ऐकून आई-बापाला सोडू नको रे ।।२।।

आई-बाप जोवर आहेत जिवंत
नित्यनेमी सेवा करुनी हो रे पुण्यवंत
मेल्यावरती नंतर छाती फोडू नको रे ।।३।।

जैसी करणी करशील थोर,
तैसी करणी करतील पोर
सांगणाऱ्या बोल हे विसरू नको रे ।।४।।

कु. शोभा अर्जुन घोरात
बी.ए. भाग-१

या जगी कुणी नाही कुणाचे ।

भजन करा श्रीरामाचे
या जगी कुणी नाही कुणाचे ।

कुणी म्हणतील मामा काका
कुणी म्हणतील बहिण अक्का ।

भजन करा श्रीरामाचे
या जगी कुणी नाही कुणाचे ।

खाली करा ते घर भाड्याचे
म्हणून भजन करा श्रीरामाचे ।

नोटीस आले घर मालकाचे
तुका म्हणे नारी नरा ।

नको गुंतू या संसारा
हे सारे जग स्वार्थाचे ।

भजन करा श्रीरामाचे
या जगी कुणी नाही कुणाचे ।

कु. शोभा अर्जुन घोरात
बी.ए. भाग-१

दुष्परिणाम अत्यंत गंभीर स्वरूपाचे आहेत. अशा परिस्थितीत मानसिक, सामाजिक व सांस्कृतिक आरोग्याकडे लक्ष देण्याची गरज आहे.

आपल्या क्षमता ओळखणे, जीवनातील ताणतणावांना तोंड देणे आणि नियमीत व प्रभावी कार्य करीत राहण्याची स्वास्थ्यजनक अवस्था म्हणजे 'सकारात्मक मानसिक आरोग्य' (Positive Mental Health) होय. मानसशास्त्रीय, धार्मिक, सामाजिक, शारिरिक, आहारशास्त्र, वैद्यकशास्त्र, पर्यावरण व सांस्कृतिक घटकाच्या आंतरक्रियेतून सकारात्मक मानसिक आरोग्याची निर्मिती होते. मानसिक विकृतींचा केवळ अभाव असणे म्हणजे मानसिक आरोग्य नाही. तर स्वतःला सुरक्षित वाटणे, स्वतःबद्दल चांगले वाटणे. जीवन सार्थकी पूर्णता अनुभवास येणे असणे आरोग्यवर्धक मार्गांनी भावना व्यक्त करता येणे व दैनंदिन जीवनातील ताणतणावांस यशस्वीरित्या तोंड देण्याची क्षमता असणे इ. घटक सकारात्मक मानसिक आरोग्याशी संबंधित आहेत.

उत्तम मानसिक आरोग्य हा व्यक्तीच्या प्रभावी कार्य निष्पादनाचा पाया आहे. शारीरिक आरोग्याचा खूप मोठा भाग हा मानसिक आरोग्याशी संबंधित आहे. सकारात्मक अभिवृत्ती किंवा मते ही आपल्या दैनंदिन जीवनाच्या सरावाचा भाग असला पाहिजे. दैनंदिन जीवनातील स्पर्धा, संघर्ष, घडामोडी व ताणतणाव यावर मात करण्यासाठी आपले शरीर व मन सशक्त असायला पाहिजे. थोडक्यात आपले मानसिक आरोग्य उत्तम असायला हवे. मानसिक आरोग्य उत्तम राहण्यासाठी नेहमी आशावादी राहणे, सकारात्मक विचार करणे, प्रयत्नांना कष्टाची जोड देणे, सारासार विचार करून कृती करणे, तणावाचे यशस्वी व्यवस्थापन करणे, जीवनात समायोजन करायला शिकणे, सभोवतालच्या जगातून सकारात्मक, चांगले घेणे, सकारात्मक स्वमत व्यक्त करणे इ. गोष्टींचा नेहमी अवलंब केला पाहिजे. सकारात्मक अभिवृत्ती, सकारात्मक व्यक्ती, सकारात्मक समाज व सकारात्मक दृष्टीकोन आपल्या स्वभावातील रचनेबरोबर आपल्या सर्वांचे मानसिक आरोग्य चांगले राहील.

सकारात्मक मानसिक आरोग्यासाठी पुढील संकल्पना विचारात घेतल्या जातात :

१) **शारीरिक विकासासाठी -** आहार, विहार, सूर्यनमस्कार, योगासने.

२) **मानसिक बौध्दिक व आत्मीक विकासासाठी -** प्राणायाम, ध्यानधारणा, योगनिद्रा, नामस्मरण.

३) **मानसपूजा -** आत्मनिवेदन, आत्मपरीक्षण, नकारात्मक गुणांचे निर्मुलन, सुविचार लेखन, दैनंदिन लेखन व चिंतन.

४) **कर्मयोग -** विशिष्ट ध्येयनिश्चिती करून आवडीचे काम, गुरूपूजा, निष्काम सेवा, निसर्गाशी मैत्री, संगीत साधना इत्यादि.

वरील मार्गांचा वापर केल्यास निश्चितच मानसिक आरोग्य निरोगी राहण्यास मदत होईल.

◆ ◆ ◆ ◆

आई

आई असते एक कुल्फी कांडी
सतत उमलत राहून सुगंध दरवळत ठेवणारी.
आई असते सोनेरी मूर्ती
आपल्या मुलांचे अनेक अपराध पोटात घालणारी.
आई असते एक सावली
सतत सोबत राहून मार्ग दाखविणारी.
आई असते परोपकारी
स्वतःसाठी न जगता
इतरांसाठी जगत राहणारी

कु.आरती विष्णू कुदळकर
बी.ए.भाग-१ (मराठी)

माझा सातारा

हेपुद माळाऱ्याचा वारा
जणू बरसणार पावसाच्या धारा
किल्ल्यांत भिजला आसमंत सारा
सजून एकत शब्दांचा मारा
सह्याद्रीच्या कुशीत आनंदाने मिळणारा थारा
शिवरायांना मद देणारा निसर्गही प्यारा
असा आमचा सातारा महाराष्ट्रात न्यारा.

कु.आरती विष्णू कुदळकर
बी.ए.भाग-१ (मराठी)

व्यक्तिचरित्र

शिरीषकुमार

कु.काजल विलास मलवडे, बी.ए.भाग-१ (इतिहास)

शिरीषकुमार यांचा जन्म खानदेशातील नंदुरबार जिल्ह्यात झाला. त्यांचे आईचे नाव सविता देवी. आई आणि वडील दोघांनीही देशसेवेला वाहून घेतले होते. शिरीषकुमारचे प्राथमिक शिक्षण नंदुरबार येथेच झाले. शिरीषच्या वडिलांनी म.गांधीजींच्या असहकार चळवळीत भाग घेतला होता. तुरूंगवासाच्या शिक्षाही भोगल्या होत्या. आईसुध्दा अशा चळवळीत भाग घ्यायची. घरात देशभक्त व्यक्तींचे जाणे येणे, उठणे-बसणे असायचे. देशभक्तींच्या चर्चा घडायच्या. शिरीष हे ऐकत असे. अशा देशभक्तीच्या वातावरणात नकळत शिरीषच्या मनावर राष्ट्रीयतेचे संस्कार घडून गेले व त्याच्या मनात देशाच्या स्वातंत्र्याची ज्योत प्रज्वलित झाली. शिरीष आपल्या मित्रांना शूरवीरांच्या, देशभक्तांच्या गोष्टी सांगायचा. त्यांच्या मनाची मशागत करून त्यात स्वातंत्र्याच्या बीजाची पेरणी करायची.

शिरीष स्वतः सूत काढू लागला. खादी वापरू लागला. राष्ट्रसेवादलात जाऊ लागला. स्वातंत्र्याची गाणी म्हणू लागला. काँग्रेसच्या घोषणांची, विचारांची पत्रके गुपचूपपणे गावात चिकटवून येऊ लागला. ऑगस्ट क्रांतीच्या चळवळीत भाग घेण्यासाठी वडील मुंबईला निघाले तेव्हा येताना म.गांधींच्या भाषणाची रेकॉर्ड घेऊन येण्यास त्याने सांगितले. इतके गांधींच्या विचारांनी त्याला झपाटले होते. म.गांधींची 'चलेजाव'ची घोषणा ऐकून त्याचे मन त्याला स्वस्थ बसू देईना. त्याने आपली मित्रमंडळी गोळा केली. तिरंगा झेंडा घेऊन मिरवणूक काढली. नंदुरबारच्या जवळच्या बाजारपेठेतून ही मिरवणूक निघाली. सारी मुलं देशभक्तीच्या घोषणा मोठमोठ्याने देत होती. त्यांनी गावातील शाळा बंद पाडली. तेथे तिरंगा फडकावला. दापूरीही त्यांनी मिरवणूक काढून हरताळ पाळला होता.

ऑगस्ट १९४२ हा क्रांतीदिनाचा मासिक वाढदिवस मोठ्या धुमधडाक्यात साजरा करायचा असे त्याने ठरविले. ९ सप्टेंबरचा दिवस उजाडला. घरात आंदोलनाच्या आधीची तयारी चालू होती. शिरीषकुमारने मुले जमविली व मिरवणूक काढली. शाळा बंद पाडून राष्ट्रध्वज फडकाविला. 'वंदे मातरम्' गीताचे गायन केले. मग कोर्टाकडे गेले. तिथे तिरंगा झेंडा लावला. आता मिरवणूक निघाली, मानिक चौकाकडे. तेथे राष्ट्रध्वज फडकवायचा होता. मिरवणूकीने मग पोलिस चौकी ओलांडली. जवळच बाजारातून पानसरोवरापर्यंत आली. तोपर्यंत मिरवणूकीत १००-१५० मुले-मुली सहभागी झाली होती. कमानी दरवाजाजवळ काही मुलांना

> ९ ऑगस्ट १९४२ हा क्रांतीदिनाचा मासिक वाढदिवस मोठ्या धुमधडाक्यात साजरा करायचा असे त्याने ठरविले. ९ सप्टेंबरचा दिवस उजाडला. घरात आंदोलनाच्या आधीची तयारी चालू होती. शिरीषकुमारने मुले जमविली व मिरवणूक काढली. शाळा बंद पाडून राष्ट्रध्वज फडकाविला. 'वंदे मातरम्' गीताचे गायन केले. मग कोर्टाकडे गेले. तिथे तिरंगा झेंडा लावला. आता मिरवणूक निघाली, मानिक चौकाकडे

पकडण्यात आले. मिरवणूक पुढे जातच होती. पोलिस अडविण्याचा प्रयत्न करत होते. मिरवणूकीत सर्वांत पुढे मुली होत्या. त्यांच्या दिशेने पोलिसांनी बंदुका रोखल्या. ते पाहून शिरीष धावडला. हातात झेंडा घेऊन तीरासारखा पुढे धावला. पोलिस म्हणाले, "झेंडा दे, नाहीतर गोळी घालू." शिरीष म्हणाला, "खुशाल गोळी घाला. पण झेंडा मिळणार नाही." छाती उघडी करून शिरीष पोलिसासमोर उभा राहिला आणि त्यांना म्हणाला, "भेकडांनो, मुलींवर काय नेम धरता ? मी उभा आहे ना ? घालवा तुमची गोळी माझ्या छातीवर !" हे ऐकून पोलिस चवताळला. त्याने गोळी झाडली; पण त्याचा नेम चुकला. सूंऽऽसूंऽऽ करीत दुसरी गोळी सुटली. तिनं शिरीषच्या छातीचा वेध घेतला.

गोळी वर्मी लागल्याने इ. ८वीत शिकणाऱ्या शिरीषकुमारने तेथेच भारतमातेच्या कुशीत चिरविश्रांती घेतली.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

होते. त्यामुळे त्यांच्या देहास किंवा मनास आराम असा कधीच प्राप्त झाला नाही. राजे असूनसुध्दा त्यांचा पेहराव नेहमी साधा असे. अलंकार धारण करण्याचा त्यांना शौक नव्हता. आपल्या पदरच्या लोकांनी चांगल्या कामगिऱ्या केल्या तर त्यांना बक्षीसे देण्याचे औदार्य त्यांच्या ठायी होते.

अविचार व नसते धाडस त्यांनी कधी केले नाही. ही धुर्तिपणा त्यांच्या अंगी नसती तर त्यांना किंवा मराठ्यांचा इतिहास लिहिण्याचा योग आज आला नसता. महाराजांनी स्वराज्यनिर्मितीचे कार्य हाती घेऊन यवन सत्तेपुढे आव्हान उभे केल्यावरोबर मोरोपंत पिंगळे, बाळाजी सोनदेव, दत्ताजी पंत असे ब्राह्मण मुत्सद्दी; बाळाजी आवजी, बाजीप्रभु देशपांडे, मुरारबाजी असे स्वामीभक्त; प्रभुवीर तानाजी मालुसरे, प्रतापराव गुजर, हंबीरराव मोहिते, दौलतखान, इब्राहिमखान, मदारी म्हेतर, बहिर्जी नाईक बाळाजी आवजी चिटणीस यांच्यासारखे प्रतापशाली वीर महाराजांच्या राष्ट्रप्रेमाच्या कार्यात सहभागी झाले.

छत्रपतींच्या चरित्रातून प्रत्येकाने काय बोध घ्यावा हे महाराजांचे चरित्र वाचल्याशिवाय समजणार नाही. स्पष्टवक्ते, धर्माभिमानी, न्यायप्रिय, अन्य धर्मीयांचा आदर करणारे, कठोर शासक, प्रजाहितदक्ष, सैन्याच्या अग्रस्थानी राहून शत्रूला भिडणारे, परस्त्रीला मातेसमान मानणारे असे इतिहासातील एकमेव व्यक्तिमत्व म्हणजे छत्रपती शिवाजी महाराज.

◆ ◆ ◆ ◆

जीवाला जाळणारा पाऊस !

पाऊस आला आला म्हणता निघून जातो
शेतकऱ्यांच्या जीवाला का जाळतो ॥१॥

दिवस रात्र बसतो डोळे लावून आकाशी
डोळा येई पाणी बायका पोराच्या भेटी ॥२॥

का खेळतोस शेतकऱ्याच्या नशीबाशी
दिवस रात्र राबतं याने रानी वाऱ्याशी ॥३॥

यांच्या कष्टाचा घास जातो भ्रष्टाचारांच्या घशी
यांच्या आक्रोशाची हाक का न जाई इंद्रदेवा पाशी ॥४॥

यांच्या सुखाचं चांदणं पाहू दे की यांना पाय जन्मी याव दिवशी
आला की असा येतो की पाय घालतोस पिकांच्या मुळाशी ॥५॥

हे सगळं पाहून काय वाटत असेल शेतकऱ्याच्या मनाशी
येऊ दे दया देवा तुला या बळी राजाची ॥६॥
नको खेळूस यांच्या जीवनाशी
यांच्या जीवनाशी ! यांच्या जीवनाशी !

कु.आरती विष्णु कुडाळकर
बी.ए.भाग-१

सुंदर आयुष्य

नशिबाची चाकरी करण्यापेक्षा
कर्तृत्वाला आपल्या हाताखाली बाळगावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं....
भविष्याचे चित्र काढण्यापेक्षा
वर्तमानातलं चित्र पूर्ण करावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं....
कायम भागम्या करण्यापेक्षा
कधीतरी काहीतरी देऊन पाहावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं....
आपल्याला कोण हवय यापेक्षा
आपण कोणाला हवे आहोत
हे सुध्दा कधीतरी पाहावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं....
आकाशातले तारे कधीच मोजून होत नाहीत;
मनातल्या गरजा कधीच संपत नाहीत;
म्हणून तेवढे तारे मोजून समाधानी रहावं,
आयुष्य जास्त सुंदर वाटतं....!!

कु.विश्रांती शशिकांत कांबळे
बी.ए.भाग-१

वैचारिक

भारत-पाकिस्तान संबंध

कु.ज्योती भागवत साळुंखे, बी.ए.भाग-१ (इतिहास)

भारत-पाक सीमा एकत्र आहेत म्हणून पाकिस्तान शेजारी राष्ट्र आहे असे मानण्यापेक्षा धर्माच्या आधारावर बॅ. जीना आणि अन्य मुस्लीम नेत्यांच्या द्विराष्ट्र सिध्दांतानुसार (Two-Nation Theory) एकाच भूभागाचे दोन भाग झाले म्हणून पाकिस्तानला 'शेजारी' असा शब्दप्रयोग करून दुरावा निर्माण करणे उचित ठरणार नाही. भारत-पाकिस्तानमध्ये एकमेकांशी रक्ताच्या नात्याने बांधलेले लोक आहेत. दोन्ही राष्ट्रांचा समान इतिहास, समान भाषा, समान संस्कृती, समान भौगोलिक स्थिती असून केवळ धर्म या आधारावर या दोन्ही देशाची राजकिय ओळख आहे. पाकच्या निर्मितीपासून या दोन्ही देशात परस्पर कटु संबंध आहेत. आपापसातील लढायांनी या देशाच्या इतिहासाची पाने रंगली गेली आहेत. केवळ सीमालगत आहेत म्हणून पाकिस्तान आपले शेजारील राष्ट्र आहे असे मानण्यापेक्षा धर्म व द्विराष्ट्र सिध्दांतावर एका भूप्रदेशाचे दोन तुकडे केले. केवळ धर्म वेगळे आहेत असे समजून भारत (हिंदू) व पाक (मुस्लिम) अशी या दोन देशाची राजकिय ओळख निर्माण झाली आहे. या दोन देशात संघर्ष निर्माण होण्यास अनेक घटक कारणीभूत आहेत.

हिंदू-मुस्लिम नागरिकांचे स्थलांतर, ब्रिटीश अंमलाखालील हिंदी संस्थानांचे विलीनीकरण, सिंधू नदी पाणीवाटप प्रश्न, पाकिस्तान धर्माधिष्ठीत तर भारत धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र, भारतात लोकशाही प्रजासत्ताक तर पाकिस्तानात लष्करी हुकूमशाही तसेच काश्मीर प्रश्न हे सर्व घटक या दोन देशात संघर्ष निर्माण होण्यास कारणीभूत आहेत.

काश्मीर प्रश्न :

भारत-पाक संबंधातील संघर्षाचे मूळ काश्मीर प्रश्न आहे. इंग्रज सरकारने भारतीय संस्थानांना कोणत्याही देशात सामील व्हावे असे सूट दिली होती. जुनागढ, हैद्राबाद व काश्मिर या संस्थानांनी अतिशय गोंधळाची परिस्थिती करून ठेवली. जुनागढ, हैद्राबाद येथे बहुसंख्य हिंदू प्रजा व शासक मुस्लिम तर काश्मीरमध्ये शासक हिंदू आणि प्रजा बहुसंख्य मुस्लिम. त्यामुळे विलीनीकरणाच्या संदर्भात अतिशय गोंधळाची स्थिती निर्माण झाली. जुनागढ व हैद्राबादचे विलीनीकरण करण्यात आले. मात्र काश्मीरबाबत तणाव, गोंधळ कायम राहिला. भारतीय लष्कराने काश्मीरवर लष्करी कारवाई करून काश्मीर घेतले. परंतु या गोंधळात काश्मीरचा काही प्रदेश पाकिस्तानने कब्जा करून मिळवला. पाककडे जे काश्मीर आहे त्याला (POK) पाकव्याप्त काश्मीर असे म्हणतात. पाकिस्तान संपूर्ण काश्मीर घेण्याचा प्रयत्न करतो. त्यामुळे आज या दोन्ही देशात अतिशय तणाव आढळतो.

भारत-पाक संबंधातील संघर्षाचे मूळ काश्मीर प्रश्न आहे. काश्मीर [illegible] [illegible]

भारत-पाक संबंधातील संघर्षाचे मूळ काश्मीर प्रश्न आहे. काश्मीर भारतात

Portrait

Dr. A. P. J. Abdul Kalam

Priyanka Krishnata Patil, B.A.-II

All men wish to attain success in life but only few achieve it. Studeents are particularly very bright and prosperous, but life is not a bed of flowers as we take it to be in life. One has to face better realities of the world. In order to secure success, in life one has to keep some ideals in view. We are very lucky that we are studying in AOPS School, which inspires us for our study as well as physical development. Our Vicechancellor is also a scientist. I would like to write few lines on Dr.A.P.J. Abdul Kalam who is always form us but he is our hero. He was born on 15th Oct. 1931 in the temple town of Rameshwaram in Tamilnadu. He takes great delingth in Kuraan and also in Bhagwat Gita. He was poor but hard worker. He had been awarded with the "Padmabhushan" as well as "Bharatratna".

Abdul Kalam's centre of attaction is child. He is always thinking about us. Our all rounder development and also studies. He sees would fly and now he is flying and also takes us at certain height. He is a dreamer his dream. He started different programmes likes "Polio Free Nation". He asked to add recent information of science in studies. We have many abilities success often comes to those who dare to act. So to represent India as developed country in 2020. We should beleive in the fact and not in the blind of super stations. At last would like to say, "I am proud of respected Vice President Dr.A.P.J.Abdul Kalam who has to us proud to be an Indian.

> ***Abdul Kalam's centre of attaction is child. He is always thinking about us. Our all rounder development and also studies. He sees would fly and now he is flying and also takes us at certain height. He started different programmes likes "Polio Free Nation".***

◆ ◆ ◆

Meaning of Attitude

A - All
T - The
T - Time
I - I
T - Think
U - Upon
D - Developed
E - Education

Essay

'Google' - An Innovation

Archana Sakharam Deshmukh, B.A.-III

It the 21st Century, how many inventions you have seen but I belive there is something beyond that 'google', the search engine developed by the founders, "Larry Page and Servey Brain" as a part of their Stan Ford University research project.

Google is a search engine which produce fast and accurate search results giving answers to the queries posed in by users. The search engine makes the best use of crwing techniques and making use of data mining, crawling the entire data over the internet which is hosted on webservers. It is having large amount of computatinal power because of the huge number of computer hosting the information.

"Google" come up into existance during the year 1999 with dunding from the venture capitalist 'John Doerr' of kleiner perkins and Michael Mortz' of sequoia capital, which are venture capital firms in silicon vally whom pumped in $ 25 Million to make it "Google INC", with development centre knows as "Googleplex" where the Google guys known as 'GOOGLERS' who work in small teams on different projects adding fun to the search.

Google means a vary large number which is a number followed by 100 zerox. It is a mathematical term and it is spelled as "g-o-o-g-o-l". The creative search is having a vast amount of data available on their webservers inside 'Googleplex' which is indexed so that the search can provide results in fraction of second by crawing the entire data.

> ***Google is having hundreds of projects currently going on to bring useful tools to the internet users. The most amazing things about workng in Google is that it offers its exployees to spend 25% of their time on a theme of the Googler's choice to brings out creative product for Google users.***

The homepage of Google reflects the simplicity and offers a pristine look which attract computer users hunting for informatin. In cluttered world, its primary colours and while background conveyed purity with Universal appeal. The "Library Digitixation project" undertaken by Google was a remarkable with the inclusion of University of Michigaon, Harvard University and Oxford University Libraries to make every book available over the internet.

आत्मा प्रकट की जाती है। इस में विरह-मिलन आत्म मिलन, अभिलाषा, वेदना का आंतर-सजीव दर्शन हुआ है। कबीर कहते है:-

"आँखड़िया झाँई पड़ी, पंथ निहारि-निहारि।
जीभड़ियाँ छाला पड्या राम पुकारि-पुकारि ॥
"सुखिया सब संसार है, खावै और सोवै
दुखिया दास कबीर है, जागै अरु रोवै ॥

रहस्यवाद में आत्मा और परमात्मा के ऐक्य की है। इस संबंध में कबीर का दर्शन अत्यंत सजीव हृदयस्पर्शी बन पड़ा है।

"लाली मेरे लाल की जित देखुँ तित लाल।
लाली देखन मैं चली मैं भी हो गई लाल ॥

कबीर के रहस्यवाद में शंकर के अद्वैतवाद का है, था। जिसमें-

"जल में कुंभ, कुंभ में जल है, भीतर बाहर पानी।
कुंभ जल जल ही समाना यह तथ कहयो ग्यानी ॥"

• • • •

बेटी

बेटा वारस है, बेटी पारस है
बेटा वंश है, बेटी अंश है
बेटा आन है, बेटी शान है
बेटा तन है, बेटी मन है
बेटा मान है, बेटी गुमान है
बेटा संस्कार है, बेटी संस्कृति है
बेटा राग है, बेटी बाग है
बेटा दवा है, बेटी दुवा है
बेटा भाग्य है, बेटी विधाता है
बेटा शब्द है, बेटी अर्थ है
बेटा गीत है, बेटी संगीत है
बेटा प्रेम है, बेटी पूजा है

संकलित : कु.मोनिका विलास शेळके
बी.ए.भाग-१

मेरे माँ बाप

मैं पंछी हूँ आप मेरा आसमान हो।
इस आसमान में मेरी सारी खुशियाँ
आप के साथ हो!
मैं हूँ एक बूँद आप मेरा सागर हो।
मेरी सारी खुशियाँ आपसे शुरु आप
पे खतम हो!
मैं हूँ एक बाती आप रोशनी हो!
मेरे जीवन पर हमेशा आपका प्रभाव हो!
है आप इसलिये तो जीवन में अर्थ है!
वरना जीवन तो नर्क से भी बत्तर है!
है हम धन्य जिनके आपके जैसे माँ
बाप है! है यही आशा मेरी
आपके चरणों में जीवन समर्पित हो

कु.सोनाली दिलीप काळे
बी.ए.भाग-१

|| स्पर्धा परीक्षा : २०१६-२०१७ ||

विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करताना
प्रा.दिपक विभाग, कराड

विद्यार्थिनींना ऑनलाईन मार्गदर्शन
करताना डॉ.आनंद भुसारी

विद्यार्थिनींना ऑनलाईन मार्गदर्शन
करताना मा.अभिषेक गायके

विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करताना
मा.मधुकरराव देशमुख पंचायत समिती शिक्षण अधिकारी, कराड

विद्यार्थिनींना ऑनलाईन मार्गदर्शन
करताना मा.वी.डी.गायकवाड, पुणे

विद्यार्थिनींना ऑनलाईन मार्गदर्शन करताना
मा.संदिप पाटील सातारा जिल्हा पोलीस प्रमुख

वर्षों की इस अवधि में उनकी कहानियों के अनेक रंग देखने को मिलते हैं। उनसे पहले हिंदी में काल्पनिक ...... और पौराणिक धार्मिक रचनाएं ही की जाती थी। प्रेमचंद ने हिंदी में यथार्थवाद की शुरुआत की। "भारतीय साहित्य का बहुत सा विमर्श जो बाद में प्रमुखता से उभरा चाहे वह दलित साहित्य हो या नारी साहित्य उसकी ...... जड़ें गहरे प्रेमचंद के साहित्य में दिखाई देती हैं। प्रेमचंद के लेख उनका पहला उपन्यास लेकिन उनका कई उपन्यास कहलाते चले गए हैं।

जीवन के अन्तिम दिनों के एक वर्ष छोड़कर, सन् (३३-३४) जो बम्बई की फिल्मी दुनिया में बीता, उनका पूरा समय बनारस और लखनऊ में गुजरा, जहाँ उन्होंने अनेक पत्र पत्रिकाओं का सम्पादन किया और अपना साहित्य सृजन करते रहे।

भारत के हिन्दी साहित्य में प्रेमचन्द का नाम अमर है। उन्होंने हिन्दी कहानी को एक नयी पहचान व नया जीवन दिया। आधुनिक कथा साहित्य के जन्मदाता कहलाए उन्हें कथा सम्राट की उपाधि प्रदान की गई। उन्होंने ३०० से अधिक कहानियाँ लिखी हैं। इन कहानियों में उन्होंने मनुष्य के जीवन का सच्चा चित्र खींचा है। आम आदमी की घुटन, चुभन व कसक को अपनी कहानियों में उन्होंने प्रतिबिम्बित किया। इन्होंने अपनी कहानियों में समय की मुख्य धारा से विचलित नहीं किया। इसके भारत के चिंतन व आदर्शों को भी वर्णित किया है। इनकी कहानियों में जहाँ एक ओर रूढ़ियों, अंधविश्वासों, अमानवीयताओं पर कड़ा प्रहार किया गया है। ईदगाह, पूस की रात, शतरंज के खिलाड़ी, नमक का दरोगा, दो बैलों की आत्मकथा जैसी कहानियाँ कालजयी हैं। तभी तो उन्हें कलम का सिपाही, कथा सम्राट, उपन्यास सम्राट आदि अनेकों नामों से पुकारा जाता है।

प्रेमचंद का रचना संसार-उनका कृतित्व संक्षेप में निम्न...

उपन्यास :-

वरदान, प्रतिज्ञा, सेवा-सदन (१९१६), प्रेमाश्रम (१९.., निर्मला (१९२३), रंगभूमि (१९२४), कायाकल्प (१९२.. (१९३१), कर्मभूमि (१९३२), गोदान (१९३३) म... मंगलसूत्र (१९३६-अपूर्ण)।

कहानी-संग्रह :-

प्रेमचंद ने कई कहानियाँ लिखी हैं। उनके २१ सं... संग्रह प्रकाशित हुए थे जिनमें ३०० के लगभग कहानियाँ। सोजे वतन, सप्त सरोज, नमक का दरोगा, प्रेम पचीसी, प्रसून, प्रेम द्वादशी, प्रेम प्रतिमा, प्रेमतीर्थ, पाँच फूल, प्रेम प्र... प्रेम चतुर्थी, सप्त सुमन, प्रेम पचीसी, प्रेरणा, समर या... प्रसून, नवजीवन इत्यादि नामों से प्रकाशित हुई थी।

प्रेमचंद की लगभग सभी कहानियों का संग्रह 'मानसरोवर' नाम से आठ भागों में प्रकाशित किया गया।

नाटक -

संग्राम (१९२३), कर्बला (१९२४) एवं प्रेम की वेदी (१९...

जीवनियाँ -

महात्मा शेख सादी, दुर्गादास, कलम तलवार और त्याग, जीवन सार (आत्मकहानी)

बाल रचनाएं -

मनमोदक, कुत्ते की कहानी, जंगल की कहानियाँ, राम च...

[illegible] :-

जार्ज इलियट, टालस्टाय, गाल्सवर्दी आदि की कहानियों के अनुवाद भी किया।

व्यक्तिविशेष

संत कबीर

कु. सुप्रिया पोपट पवार, बी.ए. भाग-१

कबीर के जन्म के संबंध में अनेक किंवदंतिया प्रचलित हैं। अधिकतर विद्वानों का मानना है, की कबीर का जन्म एक विधवा ब्राह्मणी की कोख से हुआ। लोकलाज वश विधवा ने नवजात शिशु को काशी के लहरतारा नामक तालाब के निकट फेंक दिया था, जिसका पालन पोषण, नि संतान जुलाहा दम्पति नीरू और निमा ने किया उनका जन्म सं १४५५ में काशी में हुआ और मृत्यु १५७५ में मगहर में हुआ।

मध्ययुगीन अन्य भक्त एवं संत कवियों की कबीर समान का जीवनवृत्त अंधकारमय है। उन के जन्म, मृत्यु, निवास-स्थान, वंश एवं यथार्थ नाम आदि सभी बातों के संदर्भ में स्पष्ट रूप से कहाँ जा नहीं सकता। परंतु संत कबीर सिकंदर लोदी के समकालीन भक्त थे। अनेक देश विदेश के इतिहासकारों ने इतिहास ग्रंथों में इसकी पुष्टी की है। कबीर दास के साहित्य में नामदेव और जयदेव का भी उल्लेख मिलता है। अतः हम कह सकते हैं, की कबीर नामदेव के बाद और पीपा के पहले कवि हैं। संत पीपा का जन्म सं.१४८२ माना गया है।

कबीर का जन्म दार्शनिक रूप में सं. १४५५ वि ज्येष्ठ सुदी पूर्णिमा सोमवार को कबीर का जन्म तिथि को स्विकार की गई है।

"चौदह सौ पचपन साल गए,
चंद्रवार एक ठाठ ठए।
जेठ सुदी बरसायत को पूरनमासी प्रकट भए ॥"

डॉ.हजारीप्रसाद द्विवेदी, डॉ माता-प्रसाद गुप्त तथा हिंदी के अधिकतर विद्वानों ने संवत १४५५ ज्येष्ठसुदी पूर्णिमा सोमवार को कबीर का जन्म माना गया है। यही इसकी तिथि तर्कसंगत है। स्वामी रामानंद कबीर के गुरु थे।

कबीर के जन्म के संबंध में अनेक किंवदंतिया प्रचलित हैं। अधिकतर विद्वानों का मानना है, की कबीर का जन्म एक विधवा ब्राह्मणी की कोख से हुआ। लोकलाज वश विधवा ने नवजात शिशु को काशी के लहरतारा नामक तालाब के निकट फेंक दिया था, जिसका पालन पोषण, नि संतान जुलाहा दम्पति नीरू और निमा ने किया उनका जन्म सं १४५५ में काशी में हुआ और मृत्यु १५७५ में मगहर में हुआ।

कबीर गृहस्थी थे। इनकी पत्नी का नाम लोई था। डॉ.रामकुमार ने इनकी अन्य एक पत्नी मानी है। जिसका नाम रमजानिया है। कमाल और कमाली कबीर के पुत्र और पुत्री थे।

कबीर हिंदी साहित्य के आदि रहस्यवादी कवि है, इस क्षेत्र में उनका अत्यंत उच्च स्थान है। हिंदी आलोचकों ने रहस्यवाद को दो भागों में विभाजित किया है।

प्रथमावस्था में परमात्मा की आत्मा दिव्य ज्योति के दर्शन से आकर्षित हो जाती है। कबीर अपने प्रियतम के अलौकिक सौंदर्य पर मुग्ध है उनके लिए प्रियतम गुंगे के गुड़ के समान है। वे कहते हैं -

"कहत कबीर गुंगा के कटुरा साँई सांई !"।

द्वितीय अवस्था में परमात्मा से मिलने की

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

१.	रयत माऊली : लक्ष्मीबाई पाटील	प्राजक्ता सालवरकर	बी.ए. भाग ३	[illegible]
२.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	[illegible]
३.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	[illegible]
४.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	[illegible]
५.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	[illegible]
६.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	[illegible]

पद्य विभाग

१.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]
२.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]
३.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]
४.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]
५.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]
६.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]
७.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग २	[illegible]

व्यक्तिचित्रण

रयतमाऊली लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील

कु. प्राजक्ता लक्ष्मण सालवरकर, बी.ए. भाग-३

लक्ष्मीबाई का जन्म ७-६-१८९४ तिथी को 'कुंभोज' गाँव में हुआ। लक्ष्मीबाई भाऊराव से सात वर्ष से छोटी थी।

लक्ष्मीबाई का गाँव कुंभोज था। इस गाँव में कुंभेश्वर महादेव का मंदिर था, इसी नाम से इस गाँव का नाम भी कुंभोज। कुंभोज गाँव वह वारणा नदी तट पर बाहुबली पहाडी के नीचे बसा हुआ है। लक्ष्मीबाई बाहुबली की परम भक्त थी। बाहुबली की अनेक मूर्तीयाँ भारत में हैं, उसमें से कुंभोज यह भी मूर्ती के लिए प्रसिध्द है।

लक्ष्मीबाई के पिता आण्णाप्पा पाटील गाँव के जमीनदार पाटील थे। उनकी लाडली पुत्री लक्ष्मीबाई थी। लक्ष्मीबाई अशिक्षित थी, फिर भी वे घर के कामों में तत्पर थी। खाना पकाना, कपडे, बर्तन, खेत के कामों में वे निपुण थी।

शादी के समय जब किसी लडकी को देखने जाते थे, तो वह लडकी अच्छा खाना बनाती है, खेत में सारे काम करती है, बडों का सम्मान करती है इन सभी गुणों को देखते थे। तो भाऊराव की मासाजी पद्मावती कुंभोज गाँव की थी, तो उन्होंने लक्ष्मीबाई को भाऊराव के लिए पसंद किया। हिंदू परंपरा के अनुसार शादी, बालपन की विधी हो गई। विवाह का समय तय हुआ और भाऊराव और लक्ष्मीबाई का विवाह १९१२ में धमाके के साथ हो गया। सबको बहुत खुशी हो गई।

भाऊराव के पिताजी पायगोंडा पाटील की नौकरी तबादले की थी, इसके कारण भाऊराव के शिक्षण का सवाल उनके सामने खडा था। उनका दूसरी तक का शिक्षण कुंभोज गाँव में हुआ। पढाई में भाऊराव का ध्यान नहीं था। आगे की पढाई विटा शहर में हुई और चौथी पास हो गए। भाऊराव की आगे की पढाई कोल्हापूर में करने का तय हुआ। सन १८८४ में उन्होंने 'छत्रपती शाहू महाराज' की मदत से 'छत्रपती शाहू बोर्डिंग हाऊस' नाम से पहला बोर्डिंग सातारा में शुरू किया।

भाऊराव के पास कोई काम नहीं था। एक दिन घर में आए मेहमानों ने भाऊराव के बारे में पूछा तो उनके पिताजी ने कहा कि, कुछ नहीं, 'दो वक्त की रोटी खाते हैं और पूरे गाँव में घूमते रहते हैं।' लक्ष्मीबाई के सामने उनको अपमानित किया गया। उनकी पत्नी लक्ष्मीबाई की आँखों में पानी देख भाऊरावजी की आँखें भर आयी। वह झट से उठे और एक निश्चय किया, संकल्प किया की कुछ करके दिखाना है। वे सीधे सातारा पहुँचे, अब आगे क्या यह सोचते-सोचते उन्होंने पढाने का तय किया। उनका साथ अनेक बच्चों को होने लगा और वे अच्छे गुणों से पास होने लगे। उनको भाऊराव को २० पैसे मिलते थे।

लक्ष्मीबाई अत्यंत त्यागी स्वभाव की थी। छात्रावास के बच्चों को संभालने का कार्य उन्होंने [illegible]। उनके [illegible] गहने, [illegible] मंगलसूत्र [illegible] बेचते थे। [illegible] उन्होंने कार्य किया। उनके स्वभाव से भाऊरावजी बहुत खुश थे। लक्ष्मीबाई का स्वभाव [illegible] था। उनको [illegible] के विरुद्ध जब कभी घटना घटी तो कभी उन्होंने भाऊराव से नहीं कहा। लक्ष्मीबाई को [illegible] की लालसा नहीं थी।

नारी अबला नव्हे सबला

कु.मोनाली भगवान सिरसाठ, बी.ए.भाग-१

नारी "अबला" की "सबला" या एका नाण्याच्या असलेल्या जणू दोन बाजू आहेत. एक बाजू अशी की, अबला आहे. दुसरी बाजू अशी की, नारी सबला आहे. आकाशाला गवसणी घालायला गेलेली आणि शहीद झालेली 'कल्पना चावला' ही एक स्त्रीच होती ना ? आज, पहिल्या राष्ट्रपतीपदाची शपथ घेतलेल्या आणि महाराष्ट्राची राजकन्या 'प्रतिभाताई पाटील' याही एक स्त्रीच आहेत ना ? प्रसिद्ध टेनिसपटू 'सानिया मिर्झा' ही एक स्त्रीच आहे ना ? तसेच पी.टी.उषा, किरण बेदी याही महिलाच आहेत ना ? मग तुम्हीच सांगा, नारी अबला की सबला ?

तुम्हीच सांगा मित्रांनो, आता कोठून सुरुवात करू ? जिने तुम्हांला जन्म दिला त्या तुमच्या मातेपासून सुरुवात करू की; या मनगटावर राखी बांधणाऱ्या तुमच्या भगिनींपासून सुरुवात करू ? एकवीसाव्या प्रेमाला बळी पडलेल्या अमृता देशपांडे पासून सुरुवात करू की, दहावीच्या परीक्षेला गेलेली आणि अपघात ॲसिड टाकलेल्या रेणुका चौधरी पासून की पाश्चात्य संगीताच्या तालावर नाचणाऱ्या मधुरी दीक्षितपासून सुरुवात करू की, भारतीय संस्कृतीचा ठेवा जतन करूनही पोटा ठरवल्या गेलेल्या लोकनाट्य मंडळातील नृत्यांगनापासून सुरुवात करू की; एकविसाव्या शतकाची हाक देत असताना विज्ञान तंत्रज्ञानाची प्रगती सांगत असताना की, महिला सबलीकरण सर्व साजरे करत असताना अवघ्या वीस दिवसात सामूहिक बलात्काराला सामोरे जावे लागणाऱ्या कोठेवाडीतील मायभगिनींपासून सुरुवात करू ? की "हृदयी अमृत नयनी पाणी, स्त्री जन्मा तुझी कहाणी" असं म्हणून आयुष्यभर पुरुषांच्या ओट्यासमोर बसून बांगड्या फोडणाऱ्या माझ्या मैत्रिणींपासून सुरुवात करू ? असे कितीतरी प्रश्न आजच्या समाजाला करावेसे वाटतात.

"डाळू नको अश्रू
पुसणार कोणी नाही,

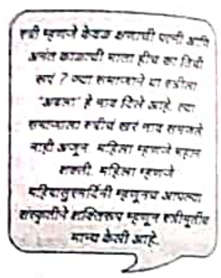

"ही हाक यातनांची
ऐकणार कोणी नाही...."

"जीवन जगण्याचे मार्ग जरी सुटले ग
या तुझ्याच देवतांनी तुलाच लुटले ग."

मित्रांनो, या मनु वचनाचा थोडक्यात अ... असा की, स्त्री जीवनाच्या प्रत्येक वळणावर प्र... ठिकाणी पुरुषाने स्त्रीला जपावं, तिला आधार द्य... तिच्या चारित्र्याला जपावं परंतु आज मात्र समाज...

"यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते, रमन्ते तत्र देवता ।"

असे म्हणत अगदी उलटाच अर्थ स्त्री... लावलेला असतो. आजच्या समाजाला वाटते स्त्री म्हणजे फक्त अश्रू ! पण हा अर्थ नव्हे. स्त्रीचा ! ... ही स्त्री म्हणजे एक गृहलक्ष्मी आहे. स्त्री म्हणजे पुरुषांच्या तालावर नाचणारी कळसूत्री बाहुली नव्हे ! संसार रथाची दोन चाके म्हणजे स्त्री आणि पुरुष ... मता या ठिकाणी कर्णाने प्राचीन काळी दुर... स्त्रीविषयी काढलेले उद्गार तुम्हाला सांगावेसे वाटतात. कर्ण म्हणाला होता. "स्त्री म्हणजे शिखर... निर्माल्याच्या पहिल्याच साखरझोपेच्या वेळी टाकलेला पहिलाच नि:श्वास होय. याच नि:श्वासात पुरुषाच्या रागाच्या आगीला विझविण्याची प्रचंड शक्ती आहे. स्त्रीच्या केवळ सहवासात दुष्ट मनुष्य सुद्धा जगाचे क्रौर्य विसरू शकतो. अपमानाचे कडू घोट पचवू शकतो. नव्या, नव्या पराक्रमाची उंच, उंच शिखरे पादाक्रांत करू शकतो." खरंच कर्णाच्या या स्वप्नातील ती स्त्री किती भाग्यशाली असेल ना ?

आजही या भारतीय संस्कृतीत जेथे स्त्रीला वंदनीय मानले जाते, तेथेच लक्ष्मीचे वास्तव्य असते असे मानतात. तरीही स्त्रीच आज या विधात्याला मागणं मागतेय. "नको हा स्त्रीचा जन्म !" हे सारं का घडतंय ? मित्रांनो त्याचे कारण एकच आहे, ते म्हणजे स्त्रीला पुरुषांकडून मिळणारी अमानुष वागणूक. स्त्रीवर होणारे अत्याचार. ही पुरुषाची दुष्टता त्यांच्या कोणत्या तत्त्वप्रणालीत बसते ? हेच मला आजपर्यंत न उमगलेलं कोडं आहे.

"स्त्री जन्मा तुझी कहाणी
हृदयी अमृत नयनी पाणी"

स्त्री म्हणजे केवळ क्षणाची पत्नी आणि अनंत काळाची माता हीच का तिची रूपं ? ज्या समाजाने या स्त्रीला 'अबला' हे नाव दिले आहे. त्या समाजाला स्त्रीचं खरं नाव समजते नाही अजून. महिला म्हणजे महान शक्ती. महिला म्हणजे महिषासुरमर्दिनी म्हणूनच आपल्या संस्कृतीने शक्तिरूप म्हणून स्त्रीमूर्तीच मान्य केली आहे.

कोणताही पुरुष आता या स्त्रीला बंदिनी बनविण्यात कधीच यशस्वी होऊ शकत नाही. तिने आता रूढी, परंपरा झुगारून गुलामगिरीच्या बेड्या तोडून स्वतंत्र जीवन जगण्यास सुरुवात केली आहे.

माझी अपेक्षा आहे. आजच्या संगणकीय महिलेची मानसिकता बदललेली नक्कीच तुम्हांला दिसेल. कारण स्वतःची कौशल्य-क्षमता वाढवून ती आजच्या आव्हानांना सामोरी जाते.

अहो, ज्या सत्ययुगाला स्वाभिमानासाठी, न्यायासाठी द्रौपदीने महाभारत, सीतेने रामायण घडवलं तसे तुम्ही, आम्ही आजच्या आधुनिक सबल स्त्रिया का घडवू शकत नाही. याचे आत्मपरीक्षण करायला हवे.

◆ ◆ ◆ ◆

आयुष्याचा प्रवास

कु.प्रियांका रविंद्र भोसले
बी.ए.भाग-१

आईच्या कुशीत जन्मता
जीवनाचा सूर्योदय झाला
निघाला वेगळ्याच वळणावर
येथूनच सुरू झाला आयुष्याचा प्रवास
बालपण असे सुंदर सकाळ
सकाळ म्हणता, म्हणता,
झाली तरूणपणाची दुपार
झाले कडक ऊन
तरूणपण संपते न् संपते आले प्रौढत्व
दुपार झाली आली आता संध्याकाळ
सुरु झाला वृद्धापकाळ
आली दाटून काळोखी रात्र सुनसान
वृद्धापकाळाचे घर झाले समशान
नवीनच सुरूवात झाली होती या खेळास
इतक्यात संपलादेखील आयुष्याचा प्रवास ?

संपादकीय...

प्रिय रसिक हो, नमस्कार,

[illegible]

मराठी विभाग

❝ तसं माळरानावर गवताचं घनदाट वन माजलेलं असतं. पण देवमूर्तींवर चढविल्या जातात, त्या दुर्वाच। तसे जगात अनेक पर्वत आहेत, पण हिमालय तो हिमालयच। आकाशात तसे अनेक तेजोगोल आहेत, पण सूर्यदेव एकटेच। तशा स्त्रिया अनेक असतात, पण चरणधुळी घेतली जाते ती मातेचीच।

वीरांनी विजयाच्या धुंदीत जगावं आणि वीरकन्यांनी शीलासाठी मरावं। ❞

– शिवाजी सावंत

▪ विभागीय संपादक:
प्रा.डॉ.तानाजी पाटील

त्रिवेणी 2016-2017

असतील, पण ती पुस्तिका शालेयशी घडली अद्यापही अशी म्हणतात. फिल्मवर पॉस्टरवर आढळते. हा कोणी शब्दा वर्तमानात कार्यरत आहेत. कुस्तल आपल्याला व अल्पवयीन म्हणजे या दोघांपैकी कोणीतरी सन १९२१ ते सन १९३९ या

काळात हा विचार मांडला असावा याला वस्तुनिष्ठ संदर्भ मिळत नाही. हात ४ मजले असून ८० पायऱ्या आहेत. पडझड झालेला एक लेणी समूह आढळते. अष्टकोनी महाल व रंग महाल या वास्तू असतात. वास्तु काळाच्या ओघात त्या नष्ट झालेल्या आहेत.

• •

जब हात तवर

जब हात तवर लेखा लिख आपली गाथा,
जन्मभर कायदेला टोकरा,
राहिलास जन का आजन्मीच ठोका ॥
कप तुझा दिवस चाकरी,
पोटभर मिळत भाकरी,
काय कामाची तक्रार भाकरी,
मान-म्होरे टाकत नोकरी मन लावून लिख गाथा ॥१॥
घोटाळा म्हणून फिरवा पाय,
अभ्यासाचा करतो काय,
जाणं पुढं पडत महापाप, लेकरा,
आणी बोलता हातो हनुमान गाथा ॥२॥
देव-धर्मांची पोर झाली मुर्ती,
नवा नियाला कायदा-कानून, पैसा-धान्ये,
जबल तुला मिळ जाय पेन्शनाने,
तुम्हा तरी अनुभवाला दे लेकरा उत्साह ॥३॥
मन लिख प्रामाण, आणी हेतू वस्तू-वास,
तवर तू शोध विश्वास,
हरव लेकरा लागत पडला ठोकल्याल ठोका ॥४॥
जब हात तवर लेखा लिख आपली गाथा,
जन्मभर कायदेला टोकरा,
राहिलास जन का आजन्मीच ठोका

कु. प्रियंका संजय पवार
बी.ए.भाग-१

बाबा

"आई आई सब म्हणती पुढे
एक अजून नाव असतं, ज्या नात्याचं नाव असतं 'बाबा'.
इवले बोट धरून चालायला शिकवणारे,
कामावरून येताना खाऊ घेऊन येणारे,
घर छोटं असलं तरी आपल्या मुलाला घोडा बनून खेळवणारे,
आपले रक्षणार्थ सावलीसारखे उभारी बनणारे,
आपल्याला हसवणारे आणि खेळवणारे,
कधी कधी रागावले तर लिपवून रडवणारे,
आपले पुढे खूप मोठे व्हावेत म्हणून झटणारे,
आपल्या लेकरासाठी रात्र-दिवस ओझे वाहणारे,
चुकीच्या वागण्यावर खूप ओरडणारे,
कधी खूप प्रयत्न ही पोटात ठेवून प्रोत्साहन देणारे,
आपले काम केल्यावर तोंड भरून कौतुक करणारे,
परीक्षेत कमी गुण मिळाल्यावर तेवढेच रागावणारे,
आपली चूक झाल्यावर व सर्वांना समजून घेणारे,
कधी देव असे ना पाठीशी सावलीसारखे उभे राहणारे,
वडिलांनाच कष्टाच्या परिस्थितीमुळे खस्ता,
किती कष्ट करून घडावा आपला रस्ता,
आपल्या आनंदासाठी नेहमी चालणारे,
किती वेदना सहन करून मानेने,
असे बाबा देवू या जन्मासाठी."

कु. स्नेहा रामचंद्र पाडवे
बी.ए.भाग-१

वैचारिक

सकारात्मक मानसिक आरोग्य-काळाची गरज

कु. निशा उत्तम साठे, बी.ए.भाग-२

सकारात्मक मानसशास्त्र ही मानसशास्त्राची नव्याने उदयास येत असलेली शाखा होय. मानसशास्त्राने मानवी वर्तनातील उत्तमतेचा अभ्यास व संवर्धन केले पाहिजे, हा विचार 'मार्टिन सेलिगमन' यांनी 'अमेरिकन सायकॉलॉजिकल असोसिएशन'मध्ये १९९८ साली मांडला. तेव्हापासून मानवी क्षमता, गुण आणि बलस्थाने यांच्या अभ्यासाला सुरुवात झाली आणि खऱ्या अर्थाने मानसशास्त्राकडे सकारात्मकतेने पाहण्यास सुरुवात झाली. कारण पूर्वीपासून मानसशास्त्राकडे बघण्याचा दृष्टीकोन नकारात्मक होता. दृष्टीकोन बदलल्यावर सकारात्मक मानसशास्त्रात भर दिला जातो. यातूनच सकारात्मक मानसशास्त्र ही संकल्पना पुढे आली.

दैनंदिन जीवनातील स्पर्धा संघर्ष ताणतणाव व समस्यांना तोंड देत असताना आपले शरीर व मन सक्षम असायला पाहिजे. रोजच्या आपले मानसिक आरोग्य उत्तम असायला हवे. मानसिक आरोग्य उत्तम राखण्यासाठी नेहमी आनंदाने राहणे, सकारात्मक विचार करणे व सकारात्मक मानसिकतेमुळे आपल्या दृष्टिकोनात बदल होऊन आपल्या सर्वांचे मानसिक आरोग्य चांगले राहील.

आरोग्य म्हणजे केवळ अनारोग्याचा अभाव नव्हे तर शरीर व मनाची एक सुखाची किंवा समाधानाची (Well-Being) अवस्था होय. आरोग्यामध्ये संपूर्ण शारीरिक, मानसिक व सामाजिक सुखाचा समावेश होतो. जागतिक आरोग्य संघटनेने (WHO) मानसिक आरोग्याची व्याख्या करताना म्हटले आहे की, "व्यक्तीची इतरांबरोबर सुसंवाद करता येण्याची, अनुकूल संबंध प्रस्थापित करण्यासाठी किंवा सामाजिक परिस्थितीतील बदलामध्ये विधायकरित्या योगदान करण्याची क्षमता म्हणजे 'मानसिक आरोग्य' होय." त्यामध्ये मन एकाग्र करता येणे, परिस्थितीशी योग्य समायोजन करता येणे, निर्णय घेता येणे, आनंद अनुभवणे अशा अनेक बाबींचा समावेश होतो.

२१व्या शतकात सकारात्मक मानसिक आरोग्य हे सकारात्मक मानसशास्त्राचे वैज्ञानिक व उपयोजित क्षेत्र म्हणून मान्यता पावत आहे. मानसशास्त्राच्या अनेक पारंपारिक शाखांपेक्षा सकारात्मक मानसशास्त्र खूप वेगळे आहे. कारण त्यामध्ये केवळ सकारात्मक व आशावादी अशा गोष्टींचा समावेश होतो. जीवनशैली, व्यक्तिनिष्ठ स्वास्थ्य, सकारात्मक भावना, जीवनसमाधान, सद्गुण व बलस्थाने यांचा त्यात अंतर्भाव होतो. आज जगभरातील विकसित विकसनशील व अविकसित राष्ट्रांचा विचार केला तर असे दिसते की, प्रत्येक राष्ट्रासमोर नवनवीन समस्या व आव्हाने भेडसावत आहेत. विकसित राष्ट्रातील भौतिक विकास कोलमडून पडेल असा दोशता आहे. तर विकसनशील व अविकसित राष्ट्रातील गरीबी, बेकारी, अंधश्रद्धा यामध्ये दिवसेंदिवस भर पडत आहे. जगभर कौटुंबिक-सामाजिक स्थित्यंतरे, वैयक्तिक व राष्ट्रीय चारित्र्य, भ्रष्टाचार, आतंकवाद व अशांतता इ. बाबतच्या समस्यांचे

The Beauty of a Woman

The Beauty of a woman
Isn't in the clothes she wears
The figure that she carries
or the way she combs her hair

The Beauty of a woman
Must be seen in her eyes
Because that's the doorway to her heart
The place where love resides

The beauty of woman
Isn't in a facial mole
But ture Beauty of a woman
Is reflected through her soul

It's the caring that she cares to live
The passion that she shows
And the Beauty of a woman
With passing years only grows.

Priyanka Mahadev Lohar
B.A.-III

My Promise

Read but write more,
Talk but think more,
Play but study more.
I promise, you will succeed.
Eat but chew more,
Sleep but work more,
I promise, you will succeed.
Hate but love more,
Order but obey more,
Argue but agree more,
I promise, you will be admired.
Punish But forgive more,
Spend but save more,
Take but give more,
I promise, you will be respected.

Priyanka Mahadev Lohar
B.A.-III

I Wish

Somebody hit the horse's leg
The horse died
So what..
I don't have a horse
Life continued..

Some girl was raped in some corner
She died of shock
so what...
My daughter is safe
Life continued

Someone's house was robbed
The fellow died of heart attack
so what..
My house is safe
Life continued ..

But a day came
My sun met with an accident
Nobody helped him
He died..
..... struggling for breath.

I could not say
so what ?
Life stopped
I wish...
I would have protested...
I would have helped others
Someone would have saved my son
I wish...

Priyanka Mahadev Lohar
B.A.-III

JOKE

Teacher : Bijli Kahan se ati hai ?
Pathan : Mere mamoo k gharse.
Teacher : Who kese ?
Pathan : Jab bijli jati hai to mere papa kahte hai,
" Saale ne phir bijli band kardi."

Ankita Rajendra Jadhav
B.A.-II

सामाजिकशास्त्रे विभाग

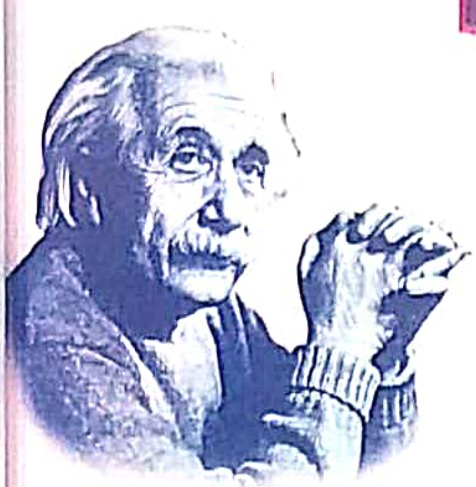

" Imagination is more important than knowledge for knowledge is limited to all we now know and understand, while imagination embraces the entire world, and all there ever will be to know and understand."

- Albert Einstein

▪ विभागीय संपादक :
प्रा.कल्पना पाटील

देण्यासाठी एकतादिशीय समस्या सोडविण्यासाठी दिशे वळवून बनविणारी शिक्षणपद्धती नी म.फुले, कर्मवीर भाऊराव पाटील व डॉ.जे.पी.नाईक या पुरुषांनी अशी दुर्दम्य प्राचीन भारत व उपेक्षित समाजात राबविली. असाच शिक्षणपद्धतीचा उपयोग जाणीवपूर्वक या देशाचा इतिहास, भूगोल आणि सांस्कृतिक परंपरा, मन आणि मनगट तयार करणारी पद्धती, मद, दट, सत्ता हे सारे अहंकार बाजूला ठेवून केवळ सामान्य माणूस केंद्रबिंदू मानून व्यवस्था बदलली पाहिजे. उत्तम समतेवर आधारलेला, सर्वांगे परिपूर्ण असणारा नोबेलांच्या स्वप्नातील चैतन्यशाली भारत निर्माण होईल असे मला वाटते. शेवटी मी जाता एवढेच मी म्हणेन,

"थोर असा हा महात्मा, जग सारे त्याला म्हणती शिक्षणमहर्षी
याही बनुनी फुलविली शिक्षणाची बाग,
त्यांच्यामुळे आली जगाला खरी शिक्षणाची जाग
आधुनिकतेची धरली साथ, मोडल्या त्यांनी अंधश्रद्धेच्या
अशा महात्म्याच्या पवित्र स्मृतीस शतशः अभिवादन

◆ ◆ ◆ ◆

जीवनाचे गणित

जन्माला आला आहेस,
थोडं जीवन जगून बघ.
जीवनात संघर्ष खूप आहे
संघर्ष थोडा करून बघ.
थोड्याशा दुःखाने खचू नकोस
दुःखाचे पर्वत चढून बघ.
यशाची चव चाखून बघ
अपयश येत ते गिरवून बघ.
बोलणं खूप सोपं असतं
काम थोडं करून बघ.
परंतु बांधणं सोपं असतं
मेहनत थोडी करून बघ.
जगणं कठीण, मरण सोपं असतं,
दोन्हीतल्या वेदना झेलून बघ.
जीव लावणे खूप सोपं असतं
जिव्हाळा थोडा लावून बघ.
संघर्ष करणं एक कोडं असतं
जाता-जाता एवढं सोडवून बघ......

कु.स्नेहल धनाजी यादव
बी.ए.भाग-१

मैत्रीचं गाव

मैत्रीचं गाव कुणी बनवलं माहिती नाही
पण ऐकलंय, त्या गावच्या घरात कुणी राहत नाही
इथे माणसं मित्रांच्या मनात राहतात......
त्यांच्याच नजरेनं दुनिया पाहतात.......
थोडंसं विचित्र वाटणारं हे गाव आहे मात्र सुंदर.....
इथे मागावं मुठभर तर मिळतं हातभर......
इथे माणूस मानकाला शोधत नाही,
कदाचित मित्र मित्राला कधी गमावतच नाही.
मैत्रीच्या या गावात प्रत्येकाला मित्र असंच नाव आहे
कारण मित्राने मैत्रीत कसं जगावं
हे शिकवणारं हे गाव आहे.....
या गावात मला तुझ्यासोबत जायचंय
मैत्रीचं जग तुझ्यासोबत अनुभवायचंय
पहायचाय मला तिथला निसर्ग तुझ्या नजरेत.....
आणि प्रत्येक आठवणी साठवायच्या
आहेत माझ्या नजरेत......
फेरफटका मारायला तरी तू ये सख्या माझ्यासोबत
तू नक्कीच मित्र होशील त्या गावचा,
हा विश्वास आहे माझ्यासोबत......

कु.नयन अशोक जाधव
बी.ए.भाग-२

वैचारिक

सातान्याची सुवर्णकन्या आशियाई क्रिडापटू ललिता बाबर

कु.हर्षदा शंकर कुंभार, बी.ए.भाग-२

माण तालुक्यातील मोहीसारख्या छोट्या गावात ललिताचे अत्यंत साधे घर. वडील ड्रायव्हर तर आई साधी गृहिणी. सोबत छोटी बहिण असे हे कुटुंब. तरीपण स्वाभिमानाने जीवन जगत आहेत. आई-वडिलांना मदत म्हणून शाळकरी वयातच ललिता शेळ्या-मेंढ्या चारण्यासाठी माळरानावर जात असे. त्याच वेळी उत्तम, सर्वोत्कृष्ट ॲथलिट व्हायचं असे स्वप्न तिनं पाहिलं असावं.

अफाट जिद्द, मेहनत, महत्वाकांक्षा यांच्या जोरावर ललिताने सुरुवातीपासून केलेली कामगिरी लक्षणीय ठरली. शाळकरी वयातच मोहीच्या कन्या विद्यालयात शिक्षण घेत असताना ज्ञानेश काळे आणि भरत चव्हाण यांनी तिच्यातले गुण हेरले. आणि त्या पद्धतीने तिचा दररोज सराव घेण्यात आला. ललिताने जिल्हास्तरावरील ८००,१५०० मीटर आणि क्रॉसकंट्री शर्यती गाजवल्या. पुढे चेन्नईत २००९ मध्ये झालेल्या आंतरराज्य मैदानी स्पर्धेत ५००० मी. धावणे या प्रकारामध्ये तिसरा क्रमांक मिळवला. पतियाळा (पंजाब) येथेही तिने असेच यश प्राप्त केले.

२०११ साली नवी दिल्लीत झालेल्या आंतरराष्ट्रीय मॅरेथॉन स्पर्धेत पहिलं सुवर्णपदक पटकावलं. याच वर्षी पुण्यात झालेल्या पुणे इंटरनॅशनल मॅरेथॉन स्पर्धेत ती पहिली आली. २०१५ साली नवी दिल्लीत हाफ मॅरेथॉनमध्ये ललिताने नव्या विक्रमासह

१ तास १०:५२ मिनिटांत सुवर्णपदक पटकावले आणि २००८ सालीच्या कविता राऊतचा १ तास १७:१२ मिनिटांचा विक्रम मोडीत काढला. ललिताने जून २०१५ मध्ये झालेल्या 'आशियाई ॲथलेटिक्स' स्पर्धेत ३ मीटर स्टीपलचेस प्रकारात सुवर्णपदकही पटकावले. ग्रामीण भागातून आलेल्या मुलीने जागतिक स्पर्धेत, धावण्याच्या स्पर्धेत आता भारतही मागे राहणार नाही हे दाखवून दिले.

आई-वडिलांना मदत म्हणून शाळकरी वयातच ललिता शेळ्या-मेंढ्या चारण्यासाठी माळरानावर जात असे. त्याच वेळी उत्तम, सर्वोत्कृष्ट ॲथलिट व्हायचं असे स्वप्न तिनं पाहिलं असावं. अफाट जिद्द, मेहनत, महत्वाकांक्षा यांच्या जोरावर ललिताने सुरुवातीपासून केलेली कामगिरी तुम्हां-आम्हांला प्रेरणादायी ठरली.

ललिताची पुढची वाटचाल २०१६ मध्ये होणाऱ्या 'ऑलिम्पिक सुवर्णपदकाकडे' आहे. ललिताने सिद्ध करून दाखवले की, ''गरीब विद्यार्थीही आंतरराष्ट्रीय दर्जाचे खेळाडू होऊ शकतात.'' ती नेहमी लोकांना म्हणते, 'आपल्यासाठी जगणारे अनेक असतात. परंतु देशासाठी जगणारे फारच कमी असतात.'

अतिशय गरिबीतही ती असे यश मिळवेल असे तिच्या आई-वडिलांना वाटत नव्हते. परंतु तिने आपल्या जिद्दीच्या आणि चिकाटीच्या जोरावर आई-वडिलांची तसेच सर्व भारतीयांची खऱ्या शातारकरांची मने जिंकून दाखवली. अफाट महत्वाकांक्षा, अफाट मेहनत आणि पुढे जाण्याची चिकाटी या जोरावरच तिने अनेक भारतीयांची मने जिंकलीच पण त्याबरोबर तिने जगातील अनेक स्त्रियांनाही नवा आदर्श घालून दिला. अशा तिच्या महान कार्याला आम्हां भारतीयांचा सलाम !

◆ ◆ ◆ ◆

वैचारिक

आजच्या शिक्षणाचे बाजारीकरण - महात्मा फुले

कु.स्नेहा रामचंद्र घाडगे, बी.ए.भाग-३

"विद्येविना मती गेली, मती विना नीती गेली
नीती विना वित्त गेले, वित्तविना शूद्र खचले
इतके सारे अनर्थ एका अविद्येने केले"

या आदर्श काव्य पंक्तीतून महात्मा फुल्यांचे शिक्षणविषयीचे वास्तव चित्रण दिसून येते. १०० वर्षांपूर्वी 'शिक्षण सर्वांचे व मोफत झाले पाहिजे ही काळाची गरज आहे' असे गोलमेज परिषदेमध्ये ठामपणे सांगणारे म.फुले क्रांतीचे अग्रदूत ठरतात.

शिक्षण माणसाला विवेकी, विचारी बनविते आणि सर्वात महत्त्वाचे म्हणजे शिक्षण माणसाला आर्थिकदृष्ट्या सक्षम बनविते. जर योग्य प्रकारे शिक्षण घेतले तर भारतातील आधुनिक शिक्षणाचा पाया मजबूत होईल असे त्यांचे स्पष्ट मत होते. त्यांच्या विषयी एकच म्हणावे वाटते ते म्हणजे,

"देशकार्यासाठी झाली शिक्षणक्रांती
ना मनाची अपेक्षा, ना पराभवाची उपेक्षा
शेतकऱ्याचा कैवारी होऊनी
तळागाळात शिक्षण पोहोचवूनी
महात्मा झाला एक तत्त्वचिंतक
मांडले त्यांनी समाजाचे चित्र विदारक___"

'शिक्षण' आणि 'समाज' या एकाच नाण्याच्या दोन बाजू आहेत. शिक्षणाशिवाय तरणोपाय नाही. आज गल्ली-पासून दिल्लीपर्यंतच्या शिक्षणपद्धतीमध्ये अमूलाग्र बदल झाला पाहिजे असे प्रत्येक जण बेंचीच्या टेबलापासून ओरडतो आहे. या शैक्षणिक बदलासाठी केंद्र व राज्य सरकारने वेगवेगळे आयोग नेमली, समित्या स्थापन केल्या, थोड्याफार प्रमाणात बदलाच्या प्रक्रियाही झाल्या; पण या सगळ्याचे खरे स्वरूप "बाटलीचा आकार बदलला पण दारू तीच होती. इंग्लिश बोलताना समजत नाही पण इंग्लिश पिताना समजतं." हे आजच्या समाजाचे खरे वास्तव आहे.

शिक्षणपद्धतीचा उपयोग जाणीवपूर्वक या देशाचा इतिहास, भूगोल आणि सांस्कृतिक परंपरा, मन आणि मनगट तयार करणार पद्धती, गट, तट, सत्ता हे सारे अहंकार बाजूला ठेवून केवळ सामान्य माणूस केंद्रबिंदू मानून व्यवस्था बदलली पाहिजे. तरच समतेवर आधारलेला, ममतेने परिपूर्ण असणारा जोतिबांच्या स्वप्नातील वैभवशाली भारत निर्माण होईल.

महात्मा फुल्यांना स्वतंत्र विचाराचा, श्रमाची पूजा करणारा आणि जाती धर्माच्या पलिकडे गेलेला श्रेष्ठ दृष्टीचा माणूस शिक्षणातून घडावा असे वाटत होते, पण आज अनेक माध्यमिक शाळा महापुरुषांची नावे धारण करून उभ्या आहेत. तेथील कार्यालयात गांधी, आंबेडकर, फुले आणि कर्वे यांची भव्य छायाचित्रे लावलेली असतात. भिंतीवरच्या त्या चित्रांच्या खाली बसून संस्थेचे पदाधिकारी आपले आर्थिक व्यवहार करीत असतात. अशा अनेक शिक्षणसंस्था आहेत कि; जेथे विद्यार्थी, पालकांकडून खंडणी वसूल करण्यात अधिक रस घेतात आणि त्यामुळेच आपले शिक्षण पूर्ण होईपर्यंत शिक्षणासाठी डोनेशन मोजलेला पालक व पदवीधारक समाज डॉक्टर, इंजिनियर, प्राध्यापक, सरकारी नोकर इ. पदे घेवून समाजात येतो.

तळागाळातील मुलांनी जिद्दीने शिकायचे, आई-वडिलांनी अपार कष्ट करून मोठ्या आशेने त्यांना शिकवायचे, त्या शिक्षणानंतर त्या व्यक्तीचा, कुटुंबाचा होणारा अपेक्षाभंग, त्यामुळे जीवनात येणारे नैराश्य व कडवटपणा किती मोठा असेल ? हे सारे का होत आहे ? भारतीय शिक्षणाचा असा उलट्या पावलांचा प्रवास का होतोय ? भारतीय समाज व्यवस्थेवर आपल्या प्रतिभेचा क्ष-किरण टाकून आपल्या अवनतीचे नेमके निदान करताना म.फुलेंनी इतके सारे अनर्थ एका अविद्येने केले म्हणून सांगितले आणि मंत्रांना कृतीत आणण्यासाठी त्यांनी पुण्यात एका ब्राह्मणाच्या वाड्यात दलित मुलींना शिक्षण देण्यासाठी शाळा काढली आणि या मंत्रातील ताकद ओळखून भारतरत्न डॉ.आंबेडकरांनी शिका, संघटित व्हा आणि संघर्ष करा असे सांगितले.

असं म्हटलं जातं की; शिक्षण हे वाघिणीचे दूध आहे. जो ते पितो तो गुरगुरल्याशिवाय राहत नाही. परंतु सध्याची शिक्षणपद्धती ही फक्त धनिकांना पैसे मिळवण्यासाठीच आहे. त्यामुळे गरीब तो गरीब आणि मोठा तो मोठा. गोरगरिबांनी लोकांच्या घरी राबायचं, कर्जपाणी काढायचं अन् पोटाला चिमटा देवून पोराच्या शिक्षणाला पैसा घालायचा अन् शेवटी नोकरीपाई चार ते पाच लाख रुपये देवून पोराच्या शिक्षणाला पैसा घालायचा अन् शेवटी साहेबांचे उंबरठे झिजवायचे. नोकरीची वाट बघत बसायची. पण शेवटी धुपाटणंच हाती येतं. त्यामुळे गरीब जनता भरडली जात आहे. तेव्हा श्रोतेहो, गरिबानं जन्माला यायचं का नाही ? गरिबांच्या मुलानं शिक्षण घ्यायचं का नाही ? हे तरी सांगा म्हणूनच मला असं म्हणावसं वाटतं की,

"मातीच्या भिंतींना आज
सिमेंटचा गिलावा आला
शिक्षणाचा ओलावा मात्र
मनाला कायमचा सोडून गेला."

हल्ली शिक्षण म्हणजे एक प्रकारे चाकरी करून भाकरी मिळवण्याचा धंदा झाला आहे. पण मित्रहो हे शिक्षण नव्हे हमाली आहे. हमालीपासून राष्ट्राचा विकास न होता अवनती होत आहे.

डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम हे शिक्षणाची व्याख्या सांगताना म्हणतात, 'माणुसकीचे योद्धे तयार करतं ते शिक्षण.' पण मित्रहो आज शिक्षणातून माणुसकीचे योद्धे तयार होतात का ? तर याउलट आज शिक्षणातून अमानुष माणसे तयार होऊ लागलीत. अशा शिक्षणाचे वर्णन करताना म्हणावेसे वाटते,

"मुलाच्या बालवाडी प्रवेशासाठी
आईने सोळा सोमवार केले
वडिलांनी सोळा शनिवार केले
शेवटी चिरंजीवांना घेऊन दोघे शाळेत गेले
वडिलांच्या भरलेल्या खिशाकडे पाहून प्रिन्सीपॉल हसला
बंद पाकीट हातात पडताच पोरगा शाळेत जाऊन बसला
पोराला शाळेची गरज आहे, बापाला पोराची गरज आहे
शाळेला पैशाची गरज आहे, पैशाला सगळीच तहान आहे
आणि तरीही आपण म्हणतो की,
आपलं शिक्षण खातं किती महान आहे."

या सर्व गोष्टींचा विचार केला असता असे वाटते की; कुठे आहे शिक्षण ? याच शिक्षणासाठी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी चवदार तळ्याचा सत्याग्रह केला होता का ? या शिक्षणासाठी म.फुले यांनी आपल्या घरातील पाण्याचा हौद रिकामा केला होता का ? याच शिक्षणासाठी कर्मवीर भाऊराव पाटीलांनी गावोगावी, गल्ली-गल्लीत अनवाणी पायांनी हिंडले होते का ? म्हणूनच मला असे म्हणावेसे वाटते की......

"देशाची सत्ता भोगण्यासाठी आज जो तो धडपडतोय
हुतात्म्यांचा आत्मा मात्र कुठेतरी तडफडतोय."

आणि म्हणूनच शैक्षणिक परिवर्तन घडवून आणणे गरजेचे आहे. परंतु हे सर्व करत असताना शिक्षणाला राजकारणाचा स्पर्शसुद्धा होता कामा नये. कारण आजवर शिक्षणाच्या अधोगतीला राजकारण बऱ्याच अंशी कारणीभूत ठरलेले आहे.

महासत्ता होण्यास निघालेल्या आपल्या या भारत देशात इंग्रजांनी कारकून तयार करणारे, माणसाला गुलाम बनवणारे शिक्षण जे आम्हां भारतीयांना दिले तीच शिक्षण व्यवस्था स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर स्वकियांनीही तशीच चालू ठेवली आहे. आजच्या शिक्षणपद्धती आणि परीक्षा पद्धतीमुळे माणूस घडला जात नाही. तर आज गर्दीतल्या माणसामध्ये माणूस शोधून त्याचा त्याला हरवलेला चेहरा प्राप्त करून

माहितीपर

कुलदैवत खंडोबा

कु.लतिका दीक्षित, बी.ए.भाग-१

कुलदैवत खंडोबा, पौराणिक कथेच्या आधारे ब्रह्मपुराणामध्ये उल्लेखलेल्या अष्टदिग्पालांपैकी श्री खंडोबा हे अठरा पगड जाती-धर्मांचे कुलदैवत म्हणून मान्यता पावलेले दैवत.....

सर्वसामान्यांच्या हाकेला धावणारे, सर्वांच्या जीवनाशी एकरूप झालेले असे हे दैवत. श्री महादेव असुरांचे निर्दालन करण्यासाठी श्री खंडोबा रूपाने अवतरले असून सती पार्वती व गंगा या दोघी म्हाळसा व बानाईच्या रूपात त्यांच्या सवे अवतीर्ण झाल्या असे दाखले ग्रंथ-पुराणात आढळतात. श्रींच्या अवतार कार्याची सुरुवात आदि-मैलार म्हणून जे कर्नाटक प्रांतात स्थान आहे तेथून झाली. तेथून पुढे अवतार कार्य पार पाडत देवाचा प्रवास उत्तरेकडे सुरु झाला. पुढे बाडे-मंगसुळी, पाली, जेजुरी अशा अनेक ठिकाणी देवांचे वास्तव्य झाले. त्याची साक्ष तेथे असणाऱ्या त्यांच्या मंदिरांच्या संख्येमुळे आपणास मिळते. अशी मान्यता पावलेली एकूण बारा ठिकाणे माझ्या माहितीमध्ये आहेत. त्यामध्ये मुख्यत्वे करून श्री क्षेत्र पाली, मी अभ्यासलेले स्थानं महात्म्य विषद करण्याचा प्रयत्न करीत आहे. श्री क्षेत्र पाली हे खंडेरायांच्या अनेक वास्तव्य ठिकाणांपैकी एक ठिकाण.

श्री क्षेत्र पाली महाराष्ट्रातील सातारा जिल्ह्यामधील ता.कराड येथील राष्ट्रीय महामार्ग क्रमांक ४ जवळ काशिळ पासून पाच ते सहा कि.मी. अंतरावर असणारे क्षेत्र. या ठिकाणी देवांचा दररोज सकाळ व संध्याकाळ पूजा विधी केला जातो. उन्हाळ्याच्या

महिन्यामध्ये मात्र तिन्ही वेळेला म्हणजे सकाळ, दुपार, संध्याकाळ अशी पूजा केली जाते. श्रींच्या उत्सवामध्ये चंपाषष्ठीचा उत्सव मुख्यत्वे मोठ्या उत्साहाने साजरा केला जातो. ज्या लोकांचे कुलदैवत

> असुरांचे निर्दालन करणेसाठी व भक्तांचे पालन करण्यासाठी अवतरीत झालेली असून, मनी-मल्ल आदिंना यमसदनी पाठवून 'मल्हारी' नाम धारण केलेली देवता आहे. या देवतेची अशी अनेक नावे असून खंडा धारण करतो म्हणून 'खंडोबा', म्हाळसेचा कांत म्हणून 'म्हाळसाकांत' तसेच कर्नाटक प्रांतात तर देवाला 'मलय्या' म्हणतात.

श्री.खंडोबा आहे त्या कुटुंबातील किमान एक व्यक्ती चंपाषष्ठीच्या उत्सवापर्यंत वांग्याची भाजी खात नाहीत. मात्र चंपाषष्ठीस वांग्याचे भरीत, बाजरीची भाकरी व पातीचा कांदा असा नैवेद्य देवाला दाखवून नवव वांगे खाण्याची प्रथा आहे.

चंपाषष्ठी उत्सव श्री क्षेत्र पाल येथे पारंपरिक पद्धतीने साजरा केला जातो. देवदीपावलीपासून षष्ठीपर्यंत दररोज श्रींच्या महालामध्ये सभामंडपात श्रींच्यासमोर हरिदासी कीर्तन प्रकारातील कीर्तन अखंडपणे सहा दिवस केले जाते. कीर्तन श्रवणाचा लाभ भागातील, गावातील श्रद्धाळू भाविक बहुसंख्येने घेत असतात. त्याचप्रमाणे नवरात्र उत्सव काळामध्ये सुद्धा श्रींचा उत्सव खूप मोठ्या प्रमाणात साजरा केला जातो. श्रींना नानाविध रूपात सजवले जाते. अखंड नऊ दिवस हा नवरात्र उत्सव साजरा केला जातो. नवनवीन रूपात व आकर्षक पद्धतीने सजवलेल्या देवदेवतांची रूपे पाहण्यास ग्रामस्थ भाविक खूप मोठ्या संख्येने मंदिरात हजेरी लावतात. श्रींच्या लग्न सोहळ्याचे म्हणजे यात्रा उत्सवाचे स्वरूप तर अवर्णनीयच; परंतु प्रत्येक जण आपापल्या परीने श्रींच्या उत्सवाचे वर्णन करीत असतो. श्रींच्या विवाह सोहळ्याचे प्रमुख आकर्षण म्हणजे इंद्राने खास लग्न सोहळ्यात मिरवणुकीसाठी पाठवलेला ऐरावत, म्हणजेच आपला हत्ती रामप्रसाद होय. देवाचा लग्नसोहळा हा पौष महिन्यातील शुक्ल पक्षात ज्या दिवशी मृग नक्षत्र येते त्या दिवशी गोरज मुहूर्तावर संपन्न होतो. या लग्नसोहळ्यासाठी राज्यातील तसेच परराज्यातील अनेक भाविक-भक्त हजेरी लावतात. अनेक उपचारांनी या मंगल समयी श्रींचा सोहळा पार पडतो. यामध्ये प्रामुख्याने कोल्हापूरचा चोपदारांचा घोडा हजेरी लावतो. अनेक गावच्या पालख्या व सासनकाठ्या मिरवणुकीमध्ये सहभागी होतात. या सगळ्यांना 'वऱ्हाडी' असे म्हटले जाते. देवास लग्न मंडपापर्यंत घेऊन जाण्याचा मान येथे पाटील घराण्याकडे आहे. प्रथम देवास मानाच्या शिवणीचे गाड्यातून बाहेरपर्यंत आणले जाते. त्यानंतर मानकऱ्यांच्या पोटाला बांधून देव हत्तीवर बसवले जातात व मिरवणुकीला सुरूवात होते. मिरवणूक म्हणजे मल्हार राजाचा लवाजमा. लग्नवेदीकडे म्हणजे बहुल्यापर्यंत वाजत गाजत पोहचतो. त्या ठिकाणी मंगलअष्टका होऊन श्रींचा विवाह सोहळा पार पडतो. सोहळा पार पाडण्यासाठी सर्व बारा बलुतेदार, ग्रामस्थ सर्व हिरिरीने व आनंदाने भाग घेतात. चांभार, लग्न जोडे देतो, माळी हार-तुरे, शिंपी-अंतरपाट, सोनार-दृष्टी उजळणी करतो, परीट-घडी वस्त्र देतो, कुंभार-उतरंडी घट देतो, न्हावी-आरसा दाखवणे हे काम करतो, आतार-चुडा, बांगडी देतो, ढोर-कातडी देतो, मांग-तोरण देतो, महार-परिसर स्वच्छ करतो, खाटीक-पीर सेवा देतो, सुतार-सेवा देतो अशा सर्वांचे आपापल्या पद्धतीने देवकार्यामध्ये सहभाग असतो. देवकार्य पार पडले नंतर या सर्व मान्यवरांना श्रींचा प्रसाद प्राप्त होतो.

असा हा देव श्री खंडोबा. क्षेत्र पाल येथील देवाचे वास्तव्य. सदर देवता ही असुरांचे निर्दालन करणेसाठी व भक्तांचे पालन करण्यासाठी अवतरीत झालेली असून, मनी-मल्ल आदिंना यम सदनी पाठवून 'मल्हारी' नाम धारण केलेली देवता आहे. या देवतेची अशी अनेक नावे असून खंडा धारण करतो म्हणून 'खंडोबा', म्हाळसेचा कांत म्हणून 'म्हाळसाकांत' तसेच कर्नाटक प्रांतात तर देवाला 'मलय्या' म्हणतात. अशा या देवाला मुस्लिम समाज 'मल्लुखान' अशा नावाने संबोधतो. असा माझा देव. याला भंडार खोबऱ्याची उधळण करतात व लोक 'येळकोट, येळकोट जय मल्हार' या नावाने गजर करून देवाची बोळवण करतात व कपाळी भंडाऱ्याचा मळवट भरतात. देवाची सेवा करण्याचा, पूजा करण्याचा मान या ठिकाणी गुरव समाजाचा आहे. या ठिकाणी वाघ्या व मुरळी अखंड देवाच्या सेवेत नाच-गाणे म्हणून देवाची आळवणी करतात. या ठिकाणचे व्यवस्थापन श्री.मार्तंड देवस्थान ट्रस्ट ही रजिस्टर संस्था खूप चांगल्या पद्धतीने काम करीत आहे. असा मला भावलेला देव व त्याबद्दल माझ्या मनातील भाव !

जय मल्हार.........

◆ ◆

जीवन जगताना

जीवन जगताना, असंच जगायचं असतं
अंतरी वेदना होताना, सदा हसायचं असतं
काटा कधी कुणाच्या मार्गी बनायचं नसतं
आपलं दु:ख आपण सोसायचं असतं
कुणापुढे त्याचं प्रदर्शन मांडायचं नसतं
फुल होवून त्या जागी सर्वांना सुख द्यायचं असतं
ओझं आपल्या दु:खाचं, कधी कोणावरं लादायचं नसतं
"वातीप्रमाणे इतरांच्या पाठीशी रहायचं असतं
इतरांच्या सुखातच आपलं सुख मानायचं असतं
खरंच जीवन जगताना असंच जगायचं असतं

कु.स्नेहा उमेश बावर
बी.ए.भाग-२

◆ ◆

शिखरावर जरूर चढा; पण.......

स्वत:ला घडविण्यात आपला वेळ खर्च करा
म्हणजे तुम्हाला इतरांना दोष द्यायला
वेळच मिळणार नाही तुम्ही उंच शिखरावर जरूर चढा
पण जगाने तुमच्याकडे पहावे म्हणून नव्हे तर.....
त्या शिखरावरून तुम्हाला जग पाहता यावं म्हणून.....

कु.सारिका रामचंद्र थोरात
बी.ए.भाग-२

व्यक्तिचित्र

महाराष्ट्राचे आद्य क्रांतिकारक व समाजसुधारक लहूजी साळवे (लहूजी वस्ताद)

कु. [illegible] बी.ए.भाग-२ (इतिहास)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

दवंडीने त्यांचे शरीर थकले. ते आजारी पडले. इ.स. १८८० साली त्यांचे आजारपण अधिकच वाढले. त्यांचे शिष्य त्यांना धीर देत असत. एकदा सर्व आखाडे बहाद्दर त्यांच्या येथे जमले. त्यांनी लोकमान्य टिळक व महात्मा फुले यांच्याकडे पाहिले आणि क्षीण झालेल्या आवाजात म्हणाले, "माझ्या आखाडे बहाद्दरांनो, मी आता थकत चाललो आहे. स्वातंत्र्य पाहणे माझ्या नशिबात नाही, पण तुम्ही स्वराज्य मिळवा." मग लोकमान्य टिळकांना म्हणाले, "तुम्ही माझ्या आखाडेबहाद्दरांचे नेतृत्व करा. त्यांना मार्गदर्शन करा. स्वातंत्र्य मिळवा." महात्मा फुले यांना म्हणाले, "तुमचे कार्य चालूच ठेवा. तुमच्यामुळेच आम्हा अस्पृश्य लोकांना चांगले दिवस आले." शेवटी सर्वांवर नजर फिरवली. त्यांची काया शांत झाली आणि प्राणज्योत मालवली. तो दिवस होता १७ फेब्रुवारी १८८१. पुण्यात संगमवाडी येथे त्यांची समाधी आहे.

◆ ◆ ◆ ◆

प्रिय ग्रेस

तू गेलास नि, पोरकी झाली मराठी
मृत्यू असा दाटला की, काळोखात बुडाली माती
तू गेलास शब्दांना शिंपून
त्यांना ललित दर्द आणखी.
तरसतो आहे मन ___
मायमराठीची कुस सुनी.
झाली त्याचे काय ?

स्वरलतेचा सूर झाला ओला
हृदयनाथाचे निजवून गेले गाणे
कसा उठला कल्लोळ
तुमच्या आगमनाने.

तू गेलास म्हणून
अबोल झाली [illegible]
कोमेजली ओंजळीतील फुले.

ग्रेस तू आज ग्रेट ___ पण ___
शेवटच्या श्वासातही उधळली लेखणी
लिहिली दुर्दैव गाणी.
अनंत काळासाठी काळजाची स्पंदने ___

कु. प्रियांका संजय पवार
बी.ए.भाग-१

माझी माय !

माय गं माय
जशी दुधावरची साय
तुझ्या शिवाय माझं या जगात कुणी बी नाय.
रक्ताचं पाणी केलं गं आम्हां लेकरांना शिकवाया
नाय पाहिलंस हात-पायांना
झालेल्या त्या जखमांना
किती बी आजारी पडलीस
तरी सोन्याचा घास भरवतास गं तुझ्या पिल्लांना
नाय पाहिलंस तुला लागलेल्या त्या अफाट भुकेला.
अंगात प्राण नसताना जातीस रोज धुणं-भांडी
करायला काय काय सोसलीस गं माय
अन् ___ !
मान-सन्मान याचा विचार न करता
परिस्थितीशी लढत शिकवलंस
अनुभवाचं दान करून तूच तुझ्या लेकींना घडवलंस.
प्रत्येक सणाला तू नेसतेस जुनीच साडी माय
तुझ्याच लेकरांना घेतेस
कपडे लय भारी
तू माझी आहेस आय
हेच खरं माझं नशीब गं माय
तुझ्यासारखी माय त्या देवा जन्मोजन्म नाय
अन् तुझ्या शिवाय माझं या जगात कुणी बी नाय !

कु. आरती विष्णू कुडाळकर
बी.ए.भाग-२ (मराठी)

भवानरावांनी काढलेल्या रामायणावरील चित्रे आजही भवानी संग्रहालयात आहेत. भवानरावांनी स्वतः सन १८८८ ते सन १९०५ या काळात रावणकोरच्या रवी वर्मा यांच्या स्टुडीओला अनेकदा भेट दिली. भवानरावांचे स्वतःचे तंत्र खास असे होते. त्यांनी महाभारतावर काढलेल्या बारा मोठ्या चित्रांमध्ये ही शैली उठून दिसते. ही चित्रे सध्या औंधच्या श्री भवानीदेवी मंदिरात पहावयास मिळतात तसेच रामायणावर भवानरावांनी काढलेली ६० चित्रे ही सुध्दा खास त्यांच्या शैलीतीलच आहेत.

औंधमध्ये सन १९१२ ते सन १९३४ या काळात जगातल्या वेगवेगळ्या भागातून विविध वस्तू आणल्या जात होत्या. सोन्याची नाणी, गालिचे, चादरी अशा वेगवेगळ्या वस्तू विकणाऱ्या एका व्यापाऱ्यासह भवानराव महाबळेश्वरला गेले. तिथे या व्यापाऱ्याने त्यांच्यासाठी दिल्लीहून आणलेले अष्टनायिका ही चित्रांची मालिका दाखवली. ही पाहून राजे भवानरावांना इतका आनंद झाला की त्यांनी आजूबाजूच्या सगळ्यांना बोलावून ही चित्रे दाखवली आणि त्या सदराच्या शब्दार्थीत चित्रांबद्दल माहिती सांगितली. सन १९२७ ते सन १९३७ या काळात भवानरावांनी अशा प्रकारच्या चित्रांचे अनेक संच विकत घेवून ते आपल्या संग्रही ठेवले.

पंजाबी कलाकारांची १९व्या शतकाच्या सुरुवातीला बनवण्यात आलेली काही चित्रे या काळात भवानरावांनी आणली होती. ही चित्रे महाभारतातील प्रसंग चित्रीत करणारी होती. त्यामध्ये काही चित्रे अतिशय सुंदर होती. भवानराव १९३५ मध्ये आजारी पडले. त्यांना या आजारात खूप धक्का बसला. त्यामुळे डॉक्टरांनी हवा पालटासाठी त्यांना युरोपच्या दौऱ्यावर जाण्याचा सल्ला दिला. भवानराव सहा महिन्यांसाठी दौऱ्यावर गेले. या दौऱ्यात त्यांनी जर्मनी, फ्रान्स, इटली, स्पेन इत्यादी युरोपातील शहरांमधील अनेक संग्रहालये पाहिली. बराच प्रवास केला आणि खूप काही शिकले. या दौऱ्यावर भवानरावांनी त्या काळात दहा हजार रुपये खर्च केले. युरोपमधील महत्वाची मानली जाणारी सुमारे २० संग्रहालये पाहिल्यावर भवानरावांनी भारतात असा प्रकारचे मोठे प्रशस्त आणि भरपूर हवा व प्रकाश असलेले संग्रहालय बांधण्याचे ठरविले.

सन १९३६पर्यंत भवानरावांनी शेकडो आकर्षक वस्तू जमविल्या होत्या. त्यात दगड आणि खडे एकत्र चिकटवून तयार केली गेलेली मोझेइक चित्रे यांनी त्या काळात जमविली होती. त्याचे इन्स्टॉलेशन म्हणून ओळखली जाणारी वस्तुवीस्ट म्हणून प्रसिध्द वस्तू अमूल्य होती.

युरोपमधील संग्रहालयामध्ये पाहिलेल्या अभिजात चित्रांचे प्रतिकृती त्यांनी येथे मिळवल्या होत्या. राजे भवानरावांनी कोल्हापूर येथे राहणाऱ्या आपल्या पुतण्याला चित्रकलेचे शिक्षण घेण्यासाठी खास युरोपला पाठविले होते. त्यांच्या पुतण्याने फ्रान्स, इंग्लंड, इटली मधील अनेक संग्रहालये पाहिली आणि तेथील चित्रांच्या प्रतिकृती येथे बनवल्या.

भवानरावांकडे शिल्पांचाही मोठा संग्रह होता. मायकेल अँजेलोचे प्रसिध्द शिल्प 'डेव्हिड' हे त्यांना फार आवडत असे त्याची एक प्रतिकृती त्यांनी बनवून घेतली होती. आज भवानी संग्रहालयात आल्यावर अनेक सुंदर सुंदर शिल्प आणि काही शिल्पांच्या प्रतिकृती आढळतात. एकदा भवानराव महाराष्ट्र, गुजरात, कर्नाटकमधल्या २६ कलाकारांना घेवून अजिंठा, वेरुळ लेण्यांमध्ये गेले आणि या शिल्पकारांना सुंदर शिल्पांची प्रतिकृती बनविण्यास सांगितली. त्यावेळी या शिल्पकारांनी बनविलेल्या प्रतिकृती आजही सर्वत्र प्रसिध्द आहेत. आजपर्यंत अजिंठा, वेरुळ शिल्पांची बनवण्यात आलेली सुंदर चित्रे हीच आहेत.

आज भवानी संग्रहालयात असणाऱ्या चित्रांमध्ये राजा रवी वर्मा, नंदलाल बोस, रविंद्रनाथ टागोर, धुरंधर बाबूराव पेंटर, माधवराव आडलेकर अशा अनेकांची चित्रे आहेत.

सन १९२३मध्ये भवानरावांनी बरमप्पा नावाच्या एका चित्रकाराला कर्नाटकातून आपल्या घरी आणले व त्याला तिथेच ठेवले. हा खरोखरच प्रज्ञावान चित्रकार होता. भवानराव हे असे महान 'वस्तूसंग्रहालयकार' असे होते.

◆ ◆

परिचय

रयतेचा राजा छत्रपती शिवाजी महाराज

कु.सविता दिलीप सावळे, बी.ए.भाग-३ (इतिहास)

शिवरायांचे आठवावे रूप
शिवरायांचा आठवावा प्रताप...

छ. शिवाजी महाराज हे महाराष्ट्राचे दैवत आहे. ३३५वर्षे झाली तरी एक दिवस असा जात नाही, की शिवाजी महाराजांचे नाव घेतले जात नाही. अखिल भारत वर्षात शिवाजी महाराजांच्यासारखे दुसरे व्यक्तिमत्व सापडत नाही. तत्कालीन मुघलशाहीच्या विरूध्द ते ठामपणे उभे राहिले. परस्थ यवनांनी येथे येऊन सत्ताधीश व्हावे व गरीब हिंदू प्रजेस हवे तसे वागवावे आणि हिंदू धर्माची सर्वत्र अधोगती व्हावी हे पाहात राहणे त्यांच्यासारख्या स्वाभिमानी पुरुषास शक्य नव्हते. महाराजांना स्वातंत्र्याचे व स्वाभिमानाचे बाळकडू लहानपणापासून त्यांच्या मातोश्रींनी पाजलेले होते. त्यामुळे परस्थांच्या मगरमिठीत सापडलेला प्रदेश सोडवून त्यांनी जनतेला स्वातंत्र्यानुभव घडवून दिला. वैभवाच्या शिखरावर पोहोचलेला आदिलशहा व सार्वभौमसत्ता पावलेला मुघल बादशहा यांचेकडे मोठे द्रव्यबल व प्रचंड सैन्यबल असतानासुध्दा महाराज त्यांना पुरून उरले. महाराज नेहमी वेळकाळ पाहून कोणाशी कसे वागवयाचे हे ठरवत. अफजलखान मोठे सैन्यबल घेऊन आले होते. त्यांच्याशी मैदानात युध्दप्रसंग करण्याऐवजी वआपल्या लोकांचा नाश करून स्वराज्यसिध्दीस मुकण्याऐवजी चातुर्याने धैर्यप्रवर्त होऊन त्यांच्यावर हल्ला करून शत्रूचा नाश करणे हे त्यांनी योग्य मानले.

स्वराज्य रक्षणासाठी किल्ले बांधणे, त्याचा उत्तम बंदोबस्त ठेवणे यासाठी द्रव्यबल लागत होते. ते मिळविण्यासाठीच त्यांना मोगलांच्या प्रांतात वारंवार मोहिमा काढाव्या लागल्या. त्यामुळे प्रजेला सुखी ठेवण्यासाठी ते सदैव झटले. अन्यथा त्यांनी स्वतःसाठी भव्य राजवाडे कधी बांधले नाहीत किंवा मुघलांच्यासारखे

> महाराजांच्या चरित्रापासून प्रत्येकाने काय बोध घ्यावा हे महाराजांचे चरित्र वाचल्याशिवाय समजणार नाही. स्पष्टवक्ते, धर्माभिमानी, न्यायप्रिय, अन्य धर्मीयांचा आदर करणारे, कठोर शासक, धीमायोगी, सैन्याच्या अग्रस्थानी राहून शत्रूला भिडणारे, परस्त्रीला मातेसमान मानणारे असे इतिहासातील एकमेव व्यक्तिमत्व म्हणजे छत्रपती शिवाजी महाराज.

ऐश-आरामी जीवन ते कधी जगले नाहीत. त्यांनी आपल्या लोकांना नियम घालून दिले होते की, गरीब रयतेस व शेतकऱ्यांस उपद्रव देऊ नये. स्त्रिया व मुले यांना पकडू नये किंवा त्यांची बेअदबी करू नये. देवस्थाने, मशिदी, साधु-संत व मुसलमान फकीर यांना अजीबात त्रास देऊ नये असा कडक कायदा केलेला होता. हिंदुस्थानात हिंदूंचे राज्य असण्याऐवजी परस्थांनी येथे येऊन प्रजेस वाटेल तसे वागवावे हा मोठा अन्याय होता. या जुलमी सत्ताधिशांना पराभूत करून स्वराज्य व स्वातंत्र्य स्थापन करण्याचे हे महत् पुण्यकर्म करण्यास ते प्रवृत्त झाले. त्याबद्दल अखिल भारतवर्ष अक्षयीचे ऋणी झाले तर त्यात नवल ते कोणते ? महाराजांनी प्राप्त ऐश्वर्याचा उपभोग घेण्याचे कधीही मनात आणले नाही. किंवा सुखविषयाची पूर्ण अनुकूलता असतानाही त्यात ते एक क्षणही गुंतुन राहिले नाहीत. अत्यंत परिश्रमाने सतत ३० वर्षे ते युध्द व लढाया करीत

46 kg weight class. In 2006, she won a gold medal at the Venus Women's Box Cup in Denmark and won gold again at the AIBA Women's World Boxing Championship in India.

After a one year break, Mary Kom returned in 2008 to win a silver medal at the Asian Women's Boxing Championship held in India and won a fourth successive gold medal at the AIBA Women's World Boxing Championship in China, both were in the 46 weight catagory. In 2009, she won a gold medal at the Asian Indoor Games in Vietnam.

In 2010, Mary Kom won a gold medal at the Asian Women's Boxing Champiaonship in Kazakistan and her fifth consuctive gold medal in the AIBA Women's World Boxing Championship in Barbados. She competed in the 48 kg weight class because AIBA had discontinued using the 46 kg class. She also participated in the 51 kg weight class at the Asian Games and won a bronze medal.

In the 2010 Commonwealth Games held in Delhi, India. She had the honor of holding the Queen's Boton along with Vijender Sing Opening Ceremony run in the Stadium. How she did not compete as Women's boxing was not included in the Games. In 2011, she a gold medal in the 48 kg weight class Asian Women's Cup in China. In 2012, she a gold medal in the 51 kg weight class Asian Women's Boxing Champions Mongolia.

The 2012, London Olympics broug more respect and honor as she become the Indian Women Boxer to qualify and win a medal at the Olympics. She took part in the kg weight category and also became the Indian Women to win an individual medal Olympics.

In 2014 Asian Games, she won a gold and created history for India. She won the in the women's flyweight (48-52) kg div which was her first gold medal in the As Games.

◆ ◆

Life

Life is a definite goal, surely to be achieved.
Life is never burden, which is to be heaved.
Life is a tough struggle, as the elders say.
Life is no joke, to be taught away.
Life is a contest, to be won for sure.
Life is a disease, so hard to cure.
Life is a journey, comfortable to made.
Life is a such gamble, which is to be played.

Ankita Rajendra Jadhav
B.A.-II

◆ ◆

JOKE

Police : Where do you live ?
Kid : With my parents.
Police : Where do your parents live ?
Kid : With me.
Police : Where do you all live ?
Kid : Together.
Police : Where is your house ?
Kid : Next to my neighbours house.
Police : Where is your neighbours house ?
Kid : If I tell you, you won't believe me.
Police : Tell me.
Kid : Next to my house.

Ankita Rajendra Jadhav
B.A.-I

Article

Beauty

Pranali Jagannath Ingale, B.A.-III

Beauty ! You know that what is mean by Beauty ? Few people says that pretty face, curly black hair, rosy red lips, small eye means beauty. But, I think this is not a beauty. My education and my wellshisher says that beauty means not a only pretty face. Actually beauty means good feel for another persons and pure mind. It is a best thought about beauty, so I belives that beauty means not only physicaly beauty. The beauty means care for another. Suppose your behaviour is good and heart is merry, so it is a original and real beauty. The great poets and writers support this thought. e.g. The great poet William Butler Yeats gives the importance for the heart's beauty. His famous poem "A prayer for my daughter" in this he pray for his daughter and he says that to God, give the beauty for my daughter but this beauty is not outer beauty. This beauty is inner means heart beauty. It means heart beauty is great beauty.

Beauty is not
in the face
Beauty is a light
in a heart.

But unfortunately, few poets and writers give the importance for physical beauty. Beautiful face is known for good personality. The personality judged on the persons beauty want to people but it is a not truth. The personality judged on his sharp brain and merry

But unfortunately, few poets and writers give the importance for physical beauty. Beautiful face is known for good personality. The personality judged on the persons beauty want to people but it is a not truth.

mind. In the present day beauty became like a fresh vegetables because market has more demand for a fresh vegetables and marrige market has the demand as well as importance for the beautiful face. However they person is merciless and heartless dosen't matter. The best example of the Neo-classical poet John Drydon, in his famous poem "Song to fair young Lady Going out of the town in spring", he shows the young beautiful lady cholris. She is very beautiful so some people loves her and die on her bearuty but cholris is a merciless and heartless lady. She has physicaly beautiful but she has not of soft mind and care to another. So what you say she is a realy beautiful Lady. I think

Index

1	Human Rights of Sex Worker	Shailaja Thorat	B.A.III	45
2	Dr. APJ Abdul Kalam	Priyanka Patil	B.A.II	46
3	Google An Innovation	Archana Deshmukh	B.A.III	47
4	Atrocities on Women and It's Solution	Vaishali Chavan	B.A.III	48
5	Meri Kom	Shailaja Thorat	B.A.III	51
6	Beauty	Pranali Ingale	B.A.III	53
7	What is the Life	Manish Bhujabal	B.A.II	54
7	Need of Innovation	Vaishali Chavan	B.A.III	55
8	The Indian Soldier	Shailaja Thorat	B.A.III	57
9	Save the planet	Poonam Suryawanshi	B.A.II	59
10	Pollution	Sanchita Barge	B.A.II	59
11	Forever	Ankita Jadhav	B.A.II	57
12.	Life	Ankita Jadhav	B.A.II	59
13.	The Beauty of a Women	Prajkta Lohar	B.A.III	60
15	I Wish	Prajkta Lohar	B.A.III	62
20.	My Promise	Prajkta Lohar	B.A.III	60

Article

Human Rights of Sex Worekers

Shailaja Babaso Thorat, B.A.-III

Human rights are those rights which are basic to human survival. They are rights and obligations which flow out of our human needs. They are sometimes called fundamental rights, because they are the foundations of our humanity and must be protected. The human rights of women are an inalienable, integral and indivisible part of Universal human rights. The progress of a human, but women in sex work face systematic and entrenched discrimination and harassment in term of violence. Child sex workers are denied access to schools, hospitals and other public services. They face pimps, brothel keepers, clients and police brutality all the time and the persistent use of excessive force violates human rights totally.

Prostitution is almost as old as human civilization of the world. Prostitution (Sexwork) means the act of a female offering her body for promiscuous sexual intercource for hire whether in money or in other kind.

Most of women enter in this profession to take up the responsibilities of maintaining their parental and often marital families which includes the care and upkeep of aging parents and growing brothers. While some people consider that such sex workers should be granted with equal rights in terms of dignity and their profession be legalized. Institutions and NGO's have been making their voices heard, and are also developing consultation to develop a policy to protect human rights of sex workers. Sex workers need Health care services, schooling, child care housing, shelter, civic amenities and human and civil rights protection etc.

> *Women in sex work are first and foremost equal citizens of India. The fundamental rights towards basic amenities, comforts, freedom and dignity should be available to these women in as much as they are to all the citizens of the Republic of India.*

Women in sex work are first and foremost equal citizens of India. The fundamental rights towards basic amenities, comforts, freedom and dignity should be available to these women in as much as they are to all the citizens of the Republic of India.

◆ ◆ ◆

Friendship

Friends care
Friends share
We need friends
every where....

Snehal Shivaji Chavan
B.A.-II

लक्ष्मीबाई कभी मायके तो कभी ससुराल में रहती थी। ज्यादा समज नहीं थी, उम्र तो छोटी थी। भाऊरावजी ने अपनी पढ़ाई पुरी नहीं की यह चर्चा हमेशा घर में होती थी, तो लक्ष्मीबाई नाराज होती थी। वह हमेशा काम में लगती थी। भाऊराव जी ने शिक्षण के माध्यम से पूरे ग्रामीण दलित महाराष्ट्र को एक नई दिशा दी।

भाऊराव ने 'रयत शिक्षण संस्था' का निर्माण किया। भाऊरावजी के अनुपस्थिती में लक्ष्मीबाई जी ने कठिन कार्य को सँभाला। लक्ष्मीबाई अत्यंत त्यागी स्वभाव की थी। वसतीगृह के बच्चों को सँभालने का कार्य उनपर सौंपा गया था। उनके नाते-संबंधी, सगे-सोयरे तुच्छता की नजर से देखते थे। अपने पति की परछाई बनकर उन्होंने कार्य किया। उनके स्वभाव से भाऊरावजी बहुत खुश थे।

लक्ष्मीबाई का स्वभाव नम्र था। उनकी मर्जी के विरुद्ध जब कभी घटना घटी तो कभी उन्होंने भाऊराव से नहीं कहा। लक्ष्मीबाई को शानोशौकत की लालसा नहीं थी। सीधी-साधी रहन-सहन थी। बच्चे, बड़े सभी लोग उनको "वहिनी" इस नाम से पुकारते थे।

लक्ष्मीबाई को तीन संताने थे। लक्ष्मीबाई को पेट की बीमारी हो गयी ऑपरेशन की नौबत आ गई पर लक्ष्मीबाई ऑपरेशन के लिए तैयार नहीं थी फिर भी किसी तरह से वह मान गई। उनका ऑपरेशन हो गया। लक्ष्मीबाई हमेशा काम करती रहती थी। सब बच्चे उन्हें "वहिनी" आप थोड़ी देर बैठ जाओ, आराम करो कहते थे फिर भी वे किसी की बात नहीं मानती थी।

लक्ष्मीबाई कर्मवीर भाऊरावजी के कार्य में पूरी तरह से एकनिष्ठ हो गई थी। इस वजह से उनका जीवन सफल हो गया था। सभी बच्चों को उन्होंने अच्छे मार्ग दिखाए, अच्छे संस्कार दिए। अपने बच्चों की तरह उन्होंने वसतीगृह के सारे बच्चों को सँभाला।

एक कामयाब आदमी के पीछे एक औरत का हाथ होता है, ऐसा कहा जाता है, यह सच है कि, भाऊरावजी के कामयाबी के पीछे लक्ष्मीबाई का पूरा हाथ था। भाऊरावजी ने सारे समाज का ऋण चुका दिया, पर लक्ष्मीबाई का ऋण नहीं चुका सके।

एक दिन भाऊरावजी कुछ काम से बाहर गए थे। लक्ष्मीबाई के उपर सारी जिम्मेदारी थी। बच्चों के लिए खाना पकाना था, लेकिन खाने के लिए उनके पास पैसों की कमी थी तो उन्होंने अपना सौभाग्य का अलंकार अपना "मंगलसूत्र" बच्चों के खाने के लिए बेच दिया। इसका ऋण भाऊरावजी नहीं चुका सके। उनको लक्ष्मीबाई के प्रति आदर और सम्मान था। लक्ष्मीबाई ने अपना सारा जीवन वसतीगृह के बच्चों पर न्योछावर कर दिया।

लक्ष्मीबाई को पेट की बिमारी थी। उनके पेट में हमेशा दर्द होता था, उनको ऑपरेशन करने की सलाह दी थी। उनका ऑपरेशन हो गया, फिर भी उन्होंने भाऊरावजी को अपने पास बुलाया और कहा कि, 'मेरा कोई भरोसा नहीं है, कल दशहरा त्योहार है तो आप सारे बच्चों को लेकर त्योहार मनाओ और 'पुरणपोली' का खाना बनाओ, और मुझे कंधा देने के लिए वसतीगृह के छात्रों को बोल देना। जैसे कि उनको अपनी मौत नजदीक आती दिख रही थीं। ऐसा कहकर लक्ष्मीबाई ने अपनी आँखे बंद कर लीं और एक पवित्र जीवन की लौ बुझ गई।

◆ ◆ ◆ ◆

वैचारिक

आज की भारतीय नारी का जीवन

कु.वर्षा दत्तात्रय वाल्हेकर, बी.ए.भाग-१

प्राचीन भारत में मानव-जीवन को चार आश्रमों में बाँटा गया था-ब्रह्मचर्य, गृहस्थ, वानप्रस्थ और संन्यास। इनमें गृहस्थाश्रम को सबसे महत्वपूर्ण माना गया था। गृहस्थ जीवन में पुरुष और स्त्री, दोनों को समान रूप से महत्त्व दिया गया। घर गृहस्थी पुरुष और स्त्रीरूपी दो पहियों पर चलती थी। किसी एक पहिए के छोटा या बड़ा होने या उसका अभाव होने पर गृहस्थी निर्जीव हो जाती थी। इसी तथ्य को ध्यान में रखकर मनु ने कहा था-'यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवता'। जहाँ नारियों की पूजा होती है, वहाँ देवता निवास करते है।

आज की भारतीय नारी प्राचीन युग की नारी के समान पुरुष के चरणों की दासी भर नहीं रह गई है। उसने अपना अलग अस्तित्व बना लिया है। अवश्य ही रोजगार और नौकरी के क्षेत्र में अनेक कारणों से उनकी संख्या पुरुषों की अपेक्षा कम है। किंतु, इस महँगाई के युग में गृहस्थी चलाने के उद्देश्य से उक्त क्षेत्रों में उनकी संख्या बढ़ती जा रही है। सार्वजनिक जीवन में भी आज की भारतीय नारी निरंतर आगे बढ़ती जा रही है।

कालांतर में नारी का महत्व लगातार घटता गया। भारत में ही नही, विश्व के अन्य देशों में भी नारी को पुरुष की संपत्ति मात्र मान जाने लगा देश के शासन में भाग लेने की बात तो दूर रही, अपने परिवार के संचालन में राय देने का अधिकार भी उससे छीन लिया गया। यद्यपि भारत के इतिहास में ऐसी तेजस्विनी नारियों के उदाहरण मिलते है जिन्होंने अनुकरणीय आदर्श स्थापित किए है, किंतु, उनकी संख्या नगण्य है। सामान्य तौर पर तो भारतीय नारी का जीवन दुर्दशाग्रस्त ही रहा। भारत पुरुषप्रधान समाज नारी को अवगुणों की खान

मानता रहा। नारी जीवन की इसी दयनीय स्थिति से व्यथित होकर भारत के राष्ट्रकवि मैथिलीशरण गुप्तजी ने कहा है :-

"अबला जीवन हाय !
तुम्हारी यही कहानी
आँचल में है दूध और
आँखो में पानी" ।

किंतु आज का नारी जीवन पहले की अपेक्षा पूरी तौर से बदल चुका है। आज विश्व के लगभग सभी देशों में नारी स्वातंत्र्य की हवा चल रही है। कट्टर इस्लामी देशों में भी स्त्रियों को पहले की अपेक्षा अधिक स्वतंत्रता प्राप्त हो चुकी है। आज की भारतीय नारी भी उच्च शिक्षण प्राप्त कर जीवन के हर क्षेत्र में पुरुष के कंधे से कंधा मिलाकर कार्य कर रही है। वह अपनी उपजीविका स्वयं कमाकर अपने पैरों पर खड़ी होना सीख

आपला बाप

कु. प्रियांका कदम, बी.ए. भाग-१

[illegible]

[illegible]

आई

समईत जळणारी ज्योत आहेस तू
पहाटे उगवणारा सूर्य आहेस तू
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

कु. सोनाली दिलीप काळे
बी.ए. भाग-१

[illegible]

[illegible]

कु. [illegible]
बी.ए. भाग-१

पद्मविभूषण मा.डॉ.शरदचंद्रजी पवारसाहेब

कु. [illegible], बी.ए. भाग-१

"[illegible]
[illegible] !
[illegible] !
[illegible]
[illegible]"

[illegible] शरदचंद्र पवारसाहेब यांचा जन्म एका शेतकरी कुटुंबात बारामती येथे १२ डिसेंबर १९४० रोजी झाला. गोविंदराव हे त्यांच्या वडिलांचे नाव तर आईचे नाव शारदाबाई. [illegible]

[illegible] 'काटेवाडी ते मंत्रालय' [illegible]

शरदरावांचे बालपण इतर शेतकरी कुटुंबातील मुलांसारखेच गेले. शारदाबाईंच्या कडक शिस्तीने, चांगल्या संस्कारांनी आणि पुरोगामी विचारांनी त्यांचे जीवन घडले. शरद ऋतूमध्ये शारदाबाईंच्या पोटी जन्मलेल्या मुलाचे नाव 'शरद' असे ठेवले गेले. हाही एक योगायोगच म्हणावा लागेल. शरदराव बालपणी [illegible] व चपळ असे होते. सर्व जाती-धर्मांच्या बाल-सवंगड्यांबरोबर मनसोक्त खेळण्याची,

शेती व शेतकऱ्यांची चिंता असणारे नेता असल्याने शरदराव हे २००४ साली देशाचे कृषिमंत्री झाले. या देशातील कष्टकरी शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने अत्यंत गौरवाची गोष्ट आहे. शरदराव देशाचे कृषिमंत्री झाल्यापासून देशातील कृषी क्षेत्रात व शेतकऱ्यांत नवचैतन्य निर्माण झाले. त्यांच्या संसदीय कारकिर्दीला ५० वर्षे पूर्ण होत आहेत या निमित्ताने [illegible] केलेले हे मुक्त चिंतन !

दुसऱ्याची व भटकण्याची सवय त्यांना अगदी लहानपणापासूनच लागल्याने त्यांच्या सुख-दुःखात ते सर्वांबरोबर असत. आपल्या मुलाचे बालपणापासूनच धाडसी व हट्टी स्वभावाचे [illegible] दानतेही अवखळपणाचे होते.

शरद पवारांना आपल्या वडिलांचा फार धाक वाटे. आई-वडिलांच्या संस्कारामुळे शरदचंद्र सुसंस्कृत बनले. आई-वडील आणि पुढारी यांच्यात होत असलेल्या सामाजिक व राजकीय विषयांवरील चर्चा त्यांच्या कानावर पडल्यामुळे राजकारणाचा ठसा बालमनावर पडला. शेतकरी कुटुंबात जन्म झाल्यामुळे शेती व शेतकऱ्यांची दुःखे यांची त्यांना जाणीव होती. शरदचंद्रजींच्या आजच्या नेतृत्वाचे व कर्तृत्वाचे बीजे त्यांच्या बालवयातच रूजविण्याचे काम त्यांच्या आई शारदाबाईंनी मोठ्या चतुराईने केले.

"बालकाचे साठी पंते हाती धरली पाटी
तैसे संत जगी क्रिया करूनी दाविती अंगी"

ह्या संतश्रेष्ठ तुकाराम महाराजांच्या अभंगातील उक्तिप्रमाणे शारदाबाईंनी स्वतःच्या सद्वर्तनाचा, सेवाभावी वृत्तीचा, सामाजिक बांधिलकीचा, नम्रतेचा, सहनशीलतेचा, समतेचा, सद्विचार व सदाचाराचा ठसा शरदरावांच्या मनावर बालवयातच उमटविला.

महात्मा फुले म्हणतात,

"विद्येविना मती गेली । मतीविना निती गेली ।
नीतिविना गती गेली । गतिविना वित्त गेले ।
वित्ताविना शुद्र खचले ।
इतके अनर्थ एका अविद्येने केले ॥"

या उक्तीद्वारे मानवी जीवनात शिक्षणाचे महत्त्व सांगितले आहे. शारदाबाईंनी आपल्या सर्व मुलांना शिक्षणाने व चांगल्या संस्कारांनी सुसंस्कृत बनविले. सदाचार, स्वावलंबन, कष्ट, नम्रता व माणुसकी ही त्यांच्या शिकवणुकीची आदर्श मूल्ये होती. सदाचार हा तर शिक्षणाचा पाया. सद्गुणातून, कष्टातून जीवन उदात्त, उन्नत करणारे आणि व्यवहार-ज्ञानात उपयोगी ठरणारे असे जीवनस्पर्शी शिक्षण शारदाबाईंना अभिप्रेत होते. शिक्षणाच्या माध्यमातून हृदयात भक्ती, चारित्र्य, अंगी 'नम्रता' व 'माणुसकी' निर्माण व्हावी ही शारदाबाईंची धारणा होती.

शारदाबाईंच्या कडक शिस्तीच्या देखरेखीखाली शरदरावांच्या प्राथमिक शिक्षणाला काटेवाडी येथे सुरूवात झाली. त्यानंतर त्यांना शारदाबाईंनी तिसरीच्या वर्गात बारामती येथील प्राथमिक शाळेत घातले. त्यांचे शालेय जीवन नेहमीच चैतन्याने, आनंदाने व उत्साहाने भरलेले असे. देशी खेळांमध्ये विशेषतः खो-खो, हुतुतू, धावणे या खेळात ते तरबेज होते. ते ताकदवान होते. खेळाबरोबर त्यांना वाचनाचीही आवड होती. पुस्तकाबरोबरच ते वर्तमानपत्रेही आवडीने वाचत असत. आचार्य अत्रे यांचे 'दैनिक मराठा' हे दैनिक नित्य नेमाने वाचत. शाळेच्या सर्व उपक्रमात ते उत्साहाने भाग घेत असत. मित्रांबरोबर विहिरीवर पोहण्यास जाणे हा त्यांच्या आवडीचा छंद होता. त्यागाची परंपरा असणाऱ्या रयत शिक्षण संस्थेच्या शाहू हायस्कूलमध्ये त्यांचे ८वी पर्यंतचे शिक्षण झाले. प्रवरानगर येथे शिक्षण घेत असताना शिक्षणाबरोबर ऊसाच्या शेतीचा व शेतकऱ्यांच्या आर्थिक परिस्थितीचाही चांगला अभ्यास करण्याची संधी मिळाली.

अध्यात्मिक, ऐतिहासिक, सामाजिक, राजकीय व शैक्षणिक या महान परंपरा असलेल्या पुण्यनगरीतील बृहन महाराष्ट्र कॉलेज ऑफ कॉमर्स, बी.एम.सी.सी.च्या पहिल्या वर्गात सन १९५८ साली प्रवेश घेऊन शरदचंद्रजींनी आपल्या महाविद्यालयीन शिक्षणाला सुरूवात केली. शरदचंद्रजींना पहिल्यापासून गणित, हिशोब व बँक व्यवहार यांची आवड असल्याने त्यांनी वाणिज्य शाखेतील पदवीधर होण्याचा निर्णय घेतला.

शैक्षणिक जीवनात त्यांनी जीवनाचा खरा अर्थ सांगितला.

"संकटाच्या विळख्यात बुडायचं नसतं ।
संकटांना बुडवून तुडवायचं असतं ॥
सावल्यांच्या रंगाने हिरमुसायचं नसतं ।
गुणांच्या गंधाने जिंकायचं असतं ॥"

शरदचंद्रजींनी राष्ट्रीय व सर्वसमावेशक काँग्रेस पक्षाच्या वाटचालीचा मार्ग निवडला. या राजकीय मार्गाची त्यांची दमदार वाटचाल युवक काँग्रेसपासून झाली. शरदरावांची राजकीय निष्ठा ही मानवतेच्या कल्याणाची व समाजाच्या गतिमान प्रगतीची आहे. व त्याचे बीजारोपण युवक काँग्रेसपासूनच झालेले आहे. महाराष्ट्र प्रदेश युवक काँग्रेसचे अध्यक्ष म्हणून शरदराव या राज्यातील सर्व तरूणांचे अघोषित एकमेव नेते झालेले होते. यशवंतराव चव्हाण साहेबांचे तर ते मानसपुत्रच. वसंतराव नाईक, वसंतदादा पाटील, राजाराम बापू पाटील, आण्णासाहेब शिंदे, बाळासाहेब देसाई, पी.के.सावंत, भाऊसाहेब वर्तक, प्रांताध्यक्ष विनायकराव पाटील हे सर्व काँग्रेस श्रेष्ठी शरदरावांचे मनापासून चाहते बनले होते. सन १९६२ सालच्या दरम्यान त्यांनी पूर्णवेळ राजकारणात काम करण्याचा निर्णय घेतला. शरदरावांनी पश्चिम महाराष्ट्रातील काँग्रेस पक्षाच्या तरूण कार्यकर्त्यांचे एक शिबीर मोठ्या प्रमाणावर बारामती येथे घेतले.

पश्चिम महाराष्ट्रातील युवक काँग्रेसच्या कामातील शरदरावांची कामगिरी लक्षात घेऊन लवकरच ते यशवंतराव चव्हाण साहेबांच्या सहकार्याने ते प्रदेश पातळीवरील महाराष्ट्र युवक काँग्रेसचे अध्यक्ष झाले. शरदरावांना अगदी तरूण वयातच ही संधी मिळाली. शरदरावांची निवड व्हावी अशी इच्छा महाराष्ट्रातील युवक काँग्रेसच्या कार्यकर्त्यांची व पक्ष संघटनेतल्या अनेक नेत्यांची होती. अतिशय चुरशीच्या निवडणुकीत शरदराव विजयी झाले व ते प्रदेश युवक काँग्रेस कमिटीचे अध्यक्ष झाल्यावर शरदरावांच्या राजकीय जीवनास नवे अंकुर फुटले. तरूणपणी म्हणजे २३व्या वर्षी ते अध्यक्ष झाले. व्यापक कार्यक्षेत्र मिळाले. नवे आव्हान निर्माण झाले. मजबूत संघटनेबरोबरच युवक काँग्रेसचा कार्यकर्ता सुसंस्कृत, डोळस व विचारी बनावा यासाठी त्यांनी अभ्यास शिबीरे घेतली. चारित्र्यसंपन्न व विधायक कार्याला वाहून घेणारी युवकांची एक चांगली फळी त्यांनी सर्व महाराष्ट्रभर निर्माण

रयत माऊली
सौ.लक्ष्मीबाई भाऊराव पाटील

"पुरी आकांक्षा अन् आशा गुणगुणती या काही ठिला"

रयत शिक्षण संस्थेचे
पदाधिकारी

मा.खासदार डॉ.शरदचंद्रजी पवारसाहेब
अध्यक्ष, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा.डॉ.अनिल पाटील
चेअरमन, रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा.प्राचार्य डॉ.गणेश ठाकूर
सचिव रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा.प्राचार्य डॉ.डी.डी.पाटील
सहसचिव रयत शिक्षण संस्था, सातारा

मा.प्राचार्य शहाजी डोंगरे
ऑडिटर रयत शिक्षण संस्था, सातारा

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

१.	रयत माऊली : लक्ष्मीबाई पाटील	नम्रता काटवटे	बी.ए.भाग २
२.	महामानव : डॉ. कर्मवीर भाऊराव पाटील	रहिना मुलाणी	बी.ए.भाग ३
३.	डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व भारतीय संविधान	प्रीती निकाळजे	बी.ए.भाग १
४.	[illegible]	विश्रांती कांबळे	बी.ए.भाग ३
५.	[illegible]	शीतल थोरात	बी.ए.भाग ३
६.	[illegible]	मनिषा दिक्षीत	बी.ए.भाग १
७.	[illegible]	प्रियांका कदम	बी.ए.भाग ३
८.	[illegible]	प्रियांका पाटील	बी.ए.भाग २
९.	[illegible]	हर्षिता गायकवाड	बी.ए.भाग २
१०.	[illegible] - महात्मा फुले	स्नेहा धायगुडे	बी.ए.भाग ३
११.	[illegible] - सविता बाबर	हर्षदा कुंभार	बी.ए.भाग २
१२.	[illegible]	सोनाली दिसाळे	बी.ए.भाग ३
१३.	[illegible] (लघुकथा)	किर्ती गुरव	बी.ए.भाग १

पद्य विभाग

१.	[illegible]	कांचन पाटणकर	बी.ए.भाग २
२.	आई	रंजनी तोरात	बी.ए.भाग २
३.	[illegible]	विश्रांती कांबळे	बी.ए.भाग ३
४.	[illegible]	मनिषा मुळवड	बी.ए.भाग ३
५.	[illegible]	सुवर्णा कांबळे	बी.ए.भाग २
६.	[illegible]	किर्ती गुरव	बी.ए.भाग १
७.	[illegible]	सारिका थोरात	बी.ए.भाग २
८.	[illegible]	स्नेहल यादव	बी.ए.भाग ३
९.	[illegible]	स्नेहा बाबर	बी.ए.भाग २
१०.	[illegible]	सारिका थोरात	बी.ए.भाग २
११.	आई	सोनाली काळे	बी.ए.भाग १
१२.	[illegible]	मनिषा मुळवड	बी.ए.भाग ३
१३.	रयत शिक्षण संस्था	हर्षदा कुंभार	बी.ए.भाग २
१४.	[illegible]	मनिषा खर्गे	बी.ए.भाग २
१५.	[illegible]	कोमल पवार	बी.ए.भाग २
१६.	[illegible]	कांचन पाटणकर	बी.ए.भाग २
१७.	[illegible]	स्नेहल यादव	बी.ए.भाग ३
१८.	[illegible]	जयश्री जाधव	बी.ए.भाग २
१९.	[illegible]	प्रियांका भोसले	बी.ए.भाग १
२०.	[illegible]	नेहा यादव	बी.ए.भाग २
२१.	[illegible]	प्रिती निकाळजे	बी.ए.भाग १
२२.	[illegible]	मोनिका आवळे	बी.ए.भाग १
२३.	[illegible]	किर्ती गुरव	बी.ए.भाग १

व्यक्तिचित्रण

लक्ष्मीबाईचा रयतेसाठी त्याग

कु.नम्रता नारायण काटवटे, बी.ए.भाग-२

"प्रेम अर्पावे सर्वांना, माया फक्त हेच जाणे
दीन अनाथ लेकरा, भरविले घास तिने
भुकेलेल्या पोरांसाठी, विकी सोने नाणे
सौभाग्याचा अलंकार, तो ही टाकिला विकून
अरे ! आभाळाएवढे, हिला कुणी दिले मन......"

लक्ष्मीबाई पाटील यांचे जीवन म्हणजे त्यांनी स्वतःशी केलेल्या संघर्षाची कहाणी आहे. कर्मवीर भाऊराव पाटील यांचा जन्म २२ सप्टेंबर १८८७चा, तर लक्ष्मीबाई पाटील यांचा जन्म ७ जून १८९४चा. कर्मवीर भाऊरावांचे गाव सांगली जिल्ह्यातील ऐतवडे बुद्रुक. आण्णांचे वडील पायगौंड पाटील हे मुलकी खात्यात नोकरी करीत असे. त्यांच्या मातोश्री गंगूबाईनी कर्मवीर भाऊरावांचा विवाह आदायकाशी ठरविला. अगदी लक्ष्मी-नारायणाचा जोडा. १९१२ मध्ये कुंभोजलाच पण गंगुबाईच्या वडिलांच्या घरी थाटामाटात हा विवाह संपन्न झाला.

१९२४ साली आण्णा साताऱ्याला आल्यानंतर तेथेच त्यांनी शैक्षणिक कार्याला वाहून घेतल्यानंतर १९३० पर्यंतचा अवघा सहा वर्षांचा काळ, हा लक्ष्मीबाईच्या जीवनाचा अत्यंत महत्त्वाचा. आदर्श गृहिणी, आदर्श माता, ते सेवाभावी, त्यागी लक्ष्मीबाई, रयत माऊली लक्ष्मीबाई.

रयत शिक्षण संस्थेच्या उभारणीचा आणि लक्ष्मीबाईच्या त्यागमय जीवनाचा चित्त थरारक निढदय हेलावून सोडणारा असा काळ होता. याच काळात त्यांना आदर्श असा संसार करावयाचा होता. शिकवण्या घेणाऱ्या पाटील मास्तराशी नव्हे किंवा सामान्य गृहस्थाशी नव्हे तर सामाजिक आणि शैक्षणिक कार्यास वाहून घेतलेल्या एका असामान्य, अतिसंवेदनशील समाजसुधारकाशी, शिक्षणतज्ज्ञाशी होता. ही गोष्ट तशी सोपी नव्हती. थोर पुरुषाची पत्नी होणे हे जसे भाग्याचे असते; तसेच ते एक सतीचे वाण असते.

बोर्डिंगच्या व घरच्या मुलांना नीट सांभाळा, [illegible] भाग घेवू नका. त्यामुळे शिक्षणाचे व वसतिगृहाचे काम थांबेल. मला [illegible] म्हणून सर्व जातीचे मुले असू द्या. वसतिगृहातली सर्व माझी मुले आहेत. सर्व जाती-धर्मांच्या मुलांनी [illegible]

बोर्डिंगच्या सुरुवातीला ७-८ वर्षे देणग्या मिळत नव्हत्या. कर्मवीर आण्णा देणग्या मिळवण्याचा प्रयत्न करत होते. पण प्रतिसाद फारसा मिळत नव्हता. आण्णांना कष्ट करणाऱ्यापासून ते धनिकांच्यापर्यंत पायपीट करत थोडेफार यश मिळे. सुरुवातीच्या काळात आण्णांना बहुतेक सर्व खर्च स्वतःलाच करावा लागत असे. किर्लोस्कर व कुपरच्या मालाचे विक्रेते असताना आण्णांना बऱ्यापैकी पैसा मिळाला. घरखर्च भागून जवळ शिल्लक राहिलेली रक्कम आण्णानी आणि वहिनींनी वसतिगृहासाठी खर्च केली. पैसे अपुरे पडू लागले. विद्यार्थी संख्या वाढतच होती. त्याबरोबर खर्चही वाढत होता.

आण्णांची नजर लक्ष्मीबाईच्या दागिन्यांकडे वळली. लक्ष्मीबाई उर्फ वहिनींनी सुमारे ऐंशी तोळे दागिने माहेरून आणलेले होते. करड्या स्वभावाचे

किलीतरी पटीने जास्त आहे. नवमहाराष्ट्राच्या शैक्षणिक, सामाजिक व सांस्कृतिक सुधारणांचे मुकुटमणी असलेल्या कर्मवीरांना भारत सरकारचा 'भारतरत्न' हा पुरस्कार मिळणेच योग्य ! असे मला वाटते.

या महान कर्मवीरांचे ९ मे १९५९ रोजी महानिर्वाण झाले. त्यांचे कार्य आम्हां सर्व भारतवासियांना चिरंतन प्रेरणादायी राहे.

"ज्ञानाची ज्योत फुलविणाऱ्या त्या कर्मवीर
भाऊरावांना व 'रयत शिक्षण संस्थेला'
माझे कोटी-कोटी विनम्र प्रणाम !"

◆ ◆ ◆ ◆

सुख

सुख म्हणजे काय असतं
तिकडे अंथरूण अन् पसरलेले पाय असते
कोणाला बंगला म्हणजे
सुख वाटते तर कोणाला
"बंगला" म्हणजे सुख वाटते
कोणाला पैसा म्हणजे सुख वाटते
तर कोणाला गाडी म्हणजे सुख वाटते
खरेच आजपर्यंत कोण सुखी झाला आहे काय ?
तरीही आपण सारखे धावत असतो
सुखाच्याच मागे का ?
बंगला मिळाला, गाडी मिळाली
पण सुख मिळाले का ?
आपली वणवण थांबली का ?
नाही ! कारण सुख म्हणजे
काय आहे ? सुख म्हणजे
"गोकुळगाव आणि पोटातले पाय" आहे
आम्हांला कळते पण वळत नाही
सुख म्हणजे वाढती भूक असते
आणखी काही नाही___ ?

कु.विश्रांती कांबळे
बी.ए.भाग-१

मुलींनी जगावे तरी कसे ?

मन मोकळेपणाने समाजात वावरले,
तर म्हणतात, पोरीला घरबंधन नाही
शांत, धीर व गंभीरपणे वावरले,
तर म्हणतात केस करण्याची हिंमत नाही
लवकर लग्न केले,
तर म्हणतात, एखादे लफडे लपवायचे असेल
लग्नाला उशीर होत असेल,
तर म्हणतात, मुलीत एखादी खोट असेल...
शिक्षण कमी असेल,
तर म्हणतात, मागासलेल्या विचारांची असेल
खूप शिकलेली असेल,
तर म्हणतात, काय कामाची ?
डोक्यावर मिरे वाटेल,
मित्र-मंडळी जास्त असतील,
तर म्हणतात, टवाळखोर असेल
मित्र-मंडळी कमी असतील
तर म्हणतात एकलकोंडी असेल
मुलींनी या दुतोंडी जगात
जगावे तरी कसे ?
निरपराधी असताना खोट्या बदनामीला
घाबरून मरावे तरी कसे ?
मरावे तरी कसे ?

कु.मनिषा भुजबळ
बी.ए.भाग-१

व्यक्तिचित्रण

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर व भारतीय संविधान

कु.प्रिती दिलीप निकाळजे, बी.ए.भाग-१

भारताचे नवीन व्हॉइसरॉय भारतासाठी एक नवीन योजना घेऊन आले होते. ते लॉर्ड माऊंटबॅटन. दिवस होता ३ जून, १९४७. योजना होती १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी भारताला स्वातंत्र्य मिळण्याची. त्याचवेळी पाकिस्तानचीही निर्मिती होणार होती. कारण या फाळणीला तत्कालीन सरकारचीही मान्यता असल्याने फाळणीनंतर उर्वरित भारत स्वतंत्र होणार होता; तेव्हाच आपला राष्ट्रध्वज कसा असावा यासाठीच्या समितीत डॉ.बाबासाहेब होते व घटनासमितीचे कामकाजही चालू करण्यात आले होते. डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर काळजीपूर्वक हे काम करत होते.

भारताचे नवीन मंत्रिमंडळ १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी सत्ता स्वीकारणार होते. मंत्रिमंडळात कोणाला घ्यावे असे ठरत असताना डॉ.बाबासाहेबांचेही नाव प्रामुख्याने पुढे आले होते. पं.नेहरूंनी डॉ.बाबासाहेबांना निमंत्रित करून आमच्या मंत्रिमंडळात कायदामंत्री म्हणून येण्याची विनंती केली. डॉ.बाबासाहेबांनी ही विनंती मान्य केली आणि स्वतंत्र भारताचे पहिले मंत्रिमंडळ ३ ऑगस्ट, १९४७ रोजी तयार झाले. त्यामध्ये बाबासाहेबांचे नाव कायदेमंत्री म्हणून घेतले आणि १५ ऑगस्ट १९४७ रोजी भारताला स्वातंत्र्य मिळाले. तो दिवस सुवर्णदिनच म्हणावा लागेल. कारण संपूर्ण भारत देश इंग्रजांच्या गुलामगिरीतून मुक्त झाला होता.

याच दरम्यान डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या जीवनामध्ये एक मोलाची घटना घडली ती म्हणजे; घटना समितीच्या माध्यमातून घटना समितीचा मसुदा तयार करण्याची त्याची लेखन समिती तयार करण्यात आली. त्या समितीचे अध्यक्षपद डॉ.बाबासाहेबांना २९ ऑगस्ट १९४७ ला देण्यात आले. पूर्वापार चालत आलेल्या मनुस्मृतीला ठोस पर्याय देण्यात आले. पूर्वापार चालत आलेल्या मनुस्मृतीला ठोस पर्याय देण्याचे महान कार्य त्यांच्या हाती आले होते. मनुनियमानुसार जातीयतेचे चटके सोसणाऱ्या, अस्पृश्य म्हणून

बाबासाहेबांसारख्या लाखडाची या देशात जन्माला यावा हे या देशाच्या दृष्टीने अभिमानाचीच बाब होय. डॉ.बाबासाहेबांनी आपल्या कर्तृत्वातून हेच सिद्ध केले आहे की; कोणतीही शोषित समाज सुद्धा सर्वोच्च शिखरावर पोहोचू शकतो. या महामानवाच्या १२५ व्या जयंती निमित्त व्यक्त केलेले हे मुक्त चिंतन !

हिणवले जाणाऱ्या बाबासाहेबांना निसर्गाने दिलेले सार्वजनिक ठिकाणचे पाणीही मिळत नव्हते. या देशातले कर्मठ लोक तुच्छ. म्हणून त्यांची अवहेलना करीत होते. बॅरिस्टर होऊन सुद्धा फाईल हातात न देता अंगावर फेकून दिल्या जात होत्या. त्याच डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांच्या लेखणीतून स्वतंत्र भारताची राज्यघटना निर्माण होणार होती. मुंबई विधीमंडळातून डॉ.बाबासाहेबांची घटना समितीवर निवड करण्यात आली.

कायदेमंत्री म्हणून आपले काम अत्यंत काळजीपूर्वक बजावत असतानाच भारताचे संविधानही लिहिण्याचे कार्य पार पाडत होते. या घटना समितीमध्ये सात सदस्यांची निवड करण्यात आली. परंतु हे संविधान तयार करण्याचे कार्य फक्त एकट्या डॉ.बाबासाहेबांनीच केले होते; कारण या समितीलाच एक सदस्य टी.टी.कृष्णम्माचारी यांनी घटना समितीमध्ये एक भाषण केले होते. त्यावरून लक्षात येते. की; ते आपल्या भाषणात म्हणाले होते आपण निवडलेल्या सात सदस्यांपैकी एकाने

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

१.	मन करा रे प्रसन्न	नयन जाधव	बी.ए. भाग २	६१
२.	औषध वनस्पतींचे महत्त्व	[illegible]	बी.ए. भाग ३	६३
३.	[illegible] छत्रपती शिवाजी महाराज	[illegible]	बी.ए. भाग ३	६४
४.	भारत पाकिस्तान संबंध	[illegible]	बी.ए. भाग ३	६७
५.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	६९
६.	सकारात्मक मानसिक आरोग्य काळाची गरज	[illegible]	बी.ए. भाग ३	७१
७.	शिशिरकुमार	[illegible]	बी.ए. भाग ३	७३
८.	भारताचे माजी पंतप्रधान अटलबिहारी वाजपेयी यांच्या कार्याचा आढावा	[illegible]	बी.ए. भाग ३	७८
९.	राजा श्री छत्रपती [illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	७९
१०.	महाराष्ट्राचे आद्य क्रांतिकारक व समाजसुधारक लहूजी साळवे (वस्ताद)	[illegible]	बी.ए. भाग ३	७८
११.	[illegible] (नाईक)	[illegible]	बी.ए. भाग ३	८०
१२.	आदर्श राजमाता जिजाबाई	[illegible]	बी.ए. भाग ३	८२
१३.	[illegible]	[illegible]	बी.ए. भाग ३	८४

मन करा रे प्रसन्न

कु.नयन अशोक जाधव, बी.ए. भाग-२

आधुनिक स्त्रियांचे ताणतणाव आणि त्यामुळे येणारं नैराश्य हा विषय नवीन नाही. मात्र तरीही सातत्याने त्याची चर्चा करणं गरजेचं आहे. कारण नैराश्यग्रस्त स्त्रियांच्याच काय पुरुषांच्याही प्रमाणात वाढ होते आहे. तो टाळण्यासाठी भावनेला बळी न पडता काही ठाम निर्णय घेणं ते वेळच्या वेळी कठोरपणे अंमलात आणणं हे आजच्या काळात गरजेचं आहे. मन प्रसन्न ठेवणं गरजेचं आहे. त्यातच निरोगी समाजाचं रहस्य दडलेलं आहे.

'मन उधाण वाऱ्याचे'

'मेरे मन ये बता दे तू, किस ओर चला है तू'

हे सर्व मनाचे खेळ. पण हे मन आहे तरी कसे ? अव्यक्त, अदृश्य आणि अतिशय चपळ परंतु त्याचा परिणाम मात्र संपूर्ण शरीरावर दिसतो. आजच्या धकाधकीच्या आयुष्यात शेकडा ९९% लोक मानसिक रोगी आहेत. रक्तदाब, हृदयरोग, ताण, तणाव, डिप्रेशन, डायबिटीज इ. सर्व रोगांचे उगमस्थान 'मन' हेच आहे. अशा मनाचा विचार करून त्याला योग्य वळण देणे ही आजच्या काळाची गरज आहे. मनाला निरोगी आणि सशक्त ठेवणे नितांत आवश्यक आहे.

अशा मनाचा विचार करताना आपल्याला मानसोपचारक अशा संतमंडळींकडे जाणे गरजेचे आहे. त्यासाठी अध्यात्मशास्त्रातील अंतःकरण चातुष्ट्य म्हणजे काय ? हे प्रथम समजून घ्यायला हवे. अध्यात्मशास्त्राप्रमाणे आपल्या अंतःकरणात मनात विचारांचा पहिला संकल्प तरंग येतो त्यानंतर मनात संकल्पविकल्पाचे द्वंद्व सुरू होते. या द्वंद्वाचा निर्णय करण्याचे काम बुद्धीचे असते. काम निश्चित झाले की चित्त

त्याचे चिंतन सुरू करते आणि अहंकार ती गोष्ट करायलाच हवी असा अभिनिवेश बाळगतो. अशा प्रकारची संपूर्ण मानसिक प्रक्रिया प्रत्येक कर्मागणे घडत असते. परंतु ती सवयीने इतक्या सवकर होते की; हे विविध टप्पे आपल्याला जाणवतही नाहीत. या अंतःकरण चातुष्ट्यात मनाचे स्थान अत्यंत महत्त्वपूर्ण आहे. आता हे मन आहे तरी कसे ? कोणी त्याला ईश्वरी तत्व मानतात, तर कोणी आत्मा, कोणी एनर्जी (ऊर्जा) कोणी विचार तर कोणी मूर्तीमंत कल्पना.

संत ज्ञानेश्वर म्हणतात,

वायां मन हे नांव ।
ना तरी कल्पना सावयव ।
जयाचेनि संगे जीव ।
दशा वस्तु ॥

मन हे साऱ्या स्पंदनांची, संवेदनांची जाणीव करून देणारे इंद्रिय आहे. मनातले खूप काही

कथा

गोरी

कु.प्रिती गुरव, बी.ए.भाग-१

त्या छोट्या निरागस पण प्रामाणिक गोरी बद्दल माझा पुर्वग्रहदूषित-पणा बदलणे प्रवास सुरू होता. वयाने लहान असली तरी अनुभवाने ती खूप मोठी झाल्याचे मला जाणवले होते. आपली छोटीशी बॅग आणि पोटाशी कवटाळून घट्ट पकडून बसली होती. 'आत्या, निदान तू तरी मला सोडून जाऊ नको' असे स्पष्ट दिसणारे भाव मला तिच्या चेहऱ्यावर जाणवत होते.

तिची जन्मदात्री आई तिला सोडून देवाघरी गेली होती. तिच्या जन्माची झळ गोरीलाही बसली होती. तिच्या आईला कर्करोगाच्या आजारातून बाहेर काढण्याची तिच्या वडिलांची धडपड तिने जवळून पाहिली होती. तिच्याही आता वडिलांचाच आधार होता. त्यांच्या मागेही ... तिला सोडून जायची होती. काकाकडे ती राहणार याची तिला खात्री होती. त्यांच्या सहवासात राहायला मिळणार म्हणून ती मनोमन खूष होती, आनंदात होती.

आई गेल्यानंतर घरातल्या त्या विचित्र वातावरणात माणसांचा आक्रोश, हंबरडा फोडलेला तिने प्रत्यक्ष पाहिला होता. तिची आईला आईऽऽऽ अशी आर्त हाक देऊन बोलवत होती. कोवळ्या वयातल्या त्या चिमुरडीच्या डोळ्यांनी घरातल्या माणसांचे डोळे पाणावले, मन हेलावले. गोरीला तिच्या मावशीकडे ठेवण्याचा निर्णय झाला होता. कारण गोरीकडे घरी कोण लक्ष देणार ? मुलीची जात हळूहळू वयातही येईल. गोरीच्या मावशीची मुलं तिच्याच वयाची असल्याने कोणतीच अडचण नव्हती.

आमचा प्रवास सुरू होता. गाडीतून पटापट बदलणारे पेत आमची बस धावत होती. माझे मन ही कातर होऊन, हेलकावे खात होते. या चिमुरडीला काय वाटत असेल ? तिला तिच्या आईची आठवण नाही का येणार ? असले कसले क्रूर मन देवाचं ?

'गोरी' भूक लागली का ? बिस्कीट खाणार का ? कुरकुरे खाणार ? तिच्या निष्पाप चेहऱ्याकडे बघून माझ्याच पोटात कालवा कालव होत होती.

"काय गं गोरी ? भूक लागली का ? दरेत दूध प्यायला थांबायचे का ?" आम्हा दोघींमधील बोलणे काही दादादाचे तेच मला समजत नव्हते.

"नाही गं आत्या, भूक नाहीय मला. मला ना आमच्या तिथल्या छोट्या मांजराच्या पिलाची आठवण येतेय गं. तिकडे ना दुपारी मी आणि तेच असायचो. त्याची आई त्याला सोडून गेली होती. मीच त्याला वाटीतून दूध पाजत होते. मी तर इकडे आले. त्याला कोण दूध देणार ?" माझा हात घट्ट धरून गोरी मला विचारत होती.

गोरी जरी वयाने लहान असली तरी खूप विचाराने फार मोठी होती. जगाचा अनुभव तिला नसताना पण तिचे एकूण व्यक्तिमत्व समजूतदारपणाचे होते. गोरीच्या मनामध्ये निर्माण झालेले प्रश्न आमच्या प्रवासामध्ये हळूहळू निर्माण होत होते. घरातील कुटुंबापेक्षा मला गोरी अधिक जवळची वाटली; नव्हे तर ती माझीच बहिण आहे असे माझ्या मनाने अंत:करणातून वर्णिले.

तिचे ते निरागस, प्रेमाचे बोल ऐकून मला गहिवरून आले. त्या पिलाची अन् गोरीची अवस्था एकच होती. पण त्या पिलाची काळजी तिला सतावत होती. पिलाच्या आठवणीने ती व्याकुळ झाली होती. आपल्या बाबांच्या गाढ विश्वासाने गोरी माझ्याबरोबर होती. तिचे काका-मावशी तिला न्यायला येणार होते. याची तिला किंचितही कल्पना नव्हती. आपण बाबांजवळ असणार याने ती सुखावली होती. एवढेच मांजराच्या पिलाच्या आठवणीने तिचे मन व्याकुळ झाले होते.

खरेच ! ही वाणी जाणीव देवामध्ये का बरं नसावी ? या जमान्यात प्रेम, आपुलकी, ओढ, मायेचा ओलावा कसा मिळवायचा या नाजूक फुलांनी ? या विचारात मी गढून गेले.

◆ ◆

आयुष्य

आयुष्यभर सोबत असून, जवळ कधी बसत नाही.
एकाच घरात राहून आम्ही, एकमेकांस दिसत नाही.

हरवला तो आपसातला, जिव्हाळ्याचा संवाद.
एकमेकांस दोष देऊन, नित्य चाले वादविवाद.

धाव-धाव धावतो आहे, दिशा मात्र कळत नाही.
हृदयाचे पाऊल कधी, हृदयाकडे वळत नाही.

इतकं जगून झालं पण, जगायलाच वेळ नाही.
जगतो आहोत कशासाठी, काहीच कसला मेळ नाही.

क्षण एक येईल असा, घेऊन जाईल हा श्वास.
अर्ध्यावरच थांबलेला, असेल जीवन प्रवास.

अजूनही वेळ आहे,
थोडं तरी जगून घ्या.
सुंदर अशा जगण्याला,
डोळे भरून बघून घ्या.

कु.नेहा सयाजी यादव
बी.ए.भाग-२

◆ ◆

मला पण जगू द्या

अरे निष्ठुरांनो, मला पण जगू द्या
मुलगी म्हणून अभिमानाने जगू द्या
आईची मुलगी, भावाची बहिण
आणि पतीची अर्धांगिनी होऊ द्या
माझ्याशिवाय तुमचा वंश कसा वाढणार ?
भावाच्या हातावर राखी कोण बांधणार ?
अन्यायाच्या विरूद्ध लढणारी
राणी लक्ष्मीबाई मला होऊ द्या
यमाकडून पतीचे प्राण परत आणणारी
सावित्री म्हणून मला जगू द्या
पुरूषांबरोबर खांद्याला खांदा लावून
काम करणारी किरण बेदी मला होऊ द्या
कल्पना चावलासारखी आकाशात उंच भरारी घेऊ द्या
लक्ष्मीच्या पावलांनी भरभराट आणून
तुमच्या घरात नांदू द्या
सरस्वतीच्या रूपाने सर्वांना ज्ञानाची शिकवण शिकवू द्या
चला सारे एक होऊ या
स्त्री-भ्रूणहत्येला आळा घालू या
मुलांप्रमाणे मुलीलाही
मायेने आणि गर्वाने वाढवूया.

कु.प्रिती दिलीप निकाळजे
बी.ए.भाग-१

महाविद्यालयाच्या प्रगतीची पाऊले

- विद्यापीठामध्ये महाविद्यालयाचा निकाल उत्तम
- विद्यार्थिनींच्या बौद्धिक व व्यक्तिमत्त्व विकासाचे अनेक उपक्रम
- मराठी, हिंदी, इंग्रजी, इतिहास व समाजशास्त्र इ.स्पेशल विषयांची सोय
- विविध शॉर्ट टर्म कोर्सेस
- अद्ययावत संगणक प्रयोगशाळा
- कर्मवीर विद्याप्रबोधिनी
- स्पर्धा परीक्षा केंद्र
- इंग्लिश स्पिकिंग कोर्स
- सुसज्ज महिला वसतिगृह
- ज्युडो, कराटे प्रशिक्षण
- ह्युमन राईटस् एज्युकेशन फाउंडेशन कोर्स
- फॅशन डिझायनिंग कोर्स
- टॅलेन्ट अँड टू विन कोर्स
- कलामंडळाद्वारे मुलींच्या सुप्त गुणांना वाव
- भित्तिपत्रकाद्वारे विद्यार्थिनींच्या साहित्य गुणांना वाव
- क्रीडा विभागामार्फत अनेक खेळांचे प्रशिक्षण

त्रिवेणी

दि प्रेस अँड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक्स नियमन फॉर्म ४ प्रमाणे आवश्यक माहिती -

- प्रकाशन स्थळ : सौ.मंगलताई रामचंद्र जगताप महिला महाविद्यालय, उंब्रज
- प्रकाशन काळ : वार्षिक
- प्रकाशक : प्राचार्य डॉ.कैलास जगदाळे
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- पत्ता : सौ.मंगलताई रामचंद्र जगताप महिला महाविद्यालय, उंब्रज ता.कराड, जि.सातारा ४१५ १०९
- दूरध्वनी : (०२१६४) २६४२३१
- ई-मेल : yssmmuks@yahoo.co.in
- संपादक : प्रा.डॉ.तानाजी पाटील
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- पत्ता : सौ.मंगलताई रामचंद्र जगताप महिला महाविद्यालय, उंब्रज ता.कराड, जि.सातारा ४१५ १०९.
- मुद्रक : श्री संदेश शहा
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- पत्ता : २६१ ब/२, दौलतनगर करंजे, सातारा ४१५००२
- फोन : (०२१६२) २३४०४९
- मालकी : रयत शिक्षण संस्थेचे, सौ.मंगलताई रामचंद्र जगताप महिला महाविद्यालय, उंब्रज ता.कराड, जि.सातारा.
- प्राचार्य : डॉ.कैलास जगदाळे

या अंकातील साहित्यातून व्यक्त झालेली मते संबंधित लेखकांची आहेत. संपादक मंडळ त्या मताशी सहमत असेलच असे नाही.

" दिव्य अलौकिक
तुमचे जीवन
स्मृतीस तुमच्या
शतशः वंदन :। "

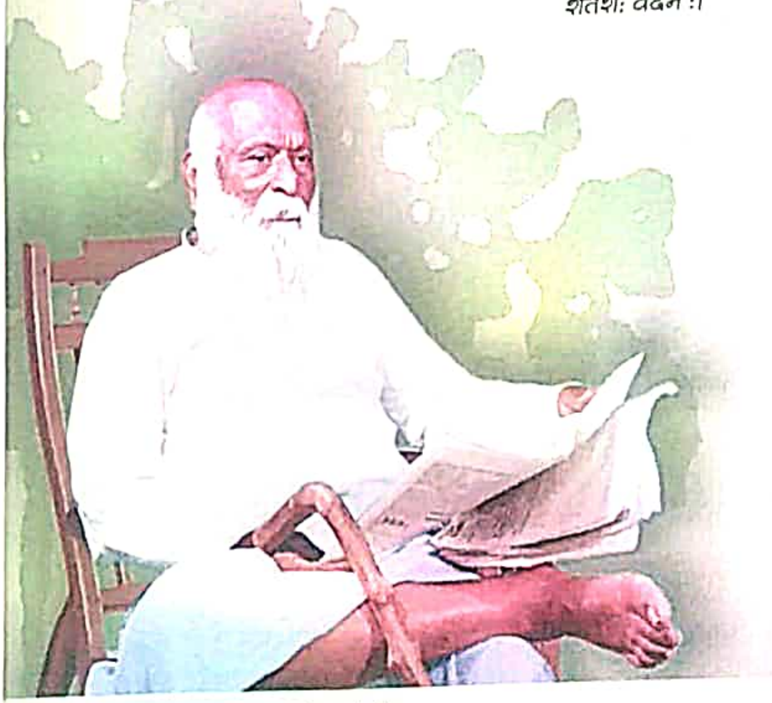

रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक
पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील
(२२ सप्टेंबर १८८७ - ९ मे १९५९)

व्यक्तिचरित्र

आदर्श राजमाता जिजाबाई

कु. [illegible] (इतिहास)

[illegible]

[illegible]

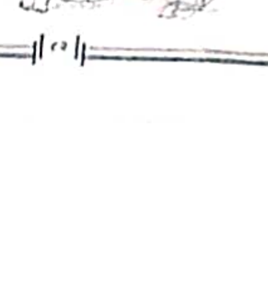

[illegible]

आश्चर्य ही काही मराठा कुळे उदयास आली त्यात सिंदखेडचे जाधव, वेरूळचे भोसले, फलटणचे पवार-निंबाळकर यांचा प्रामुख्याने उल्लेख करावा लागतो.

जाधव घराणे व भोसले घराणे यांच्यात जिजाबाई-शहाजींच्या रूपाने जो विवाह संबंध झाला त्यामुळे दोन्ही घराण्यांना लौकिक वाढला होता. या विवाहासंबंधी बखर साहित्यात काही नोंदी आढळत आहेत. त्यानुसार लखुजी जाधवांच्या [illegible] जिजाबाई भोसल्यांच्या कुळात [illegible] विशेष होता. भोसल्यांनी [illegible] जिजाबाईंना आपल्या कुळात सामावून घेतले. जाधव-भोसले वैराच्या कथा [illegible] बखरकारांनी दिल्या आहेत. त्यात एकवाक्यता नाही. समकालीन साधन शिवभारतकारांच्या नोंदीनुसार [illegible] दाखवीत. [illegible] असा

मालोजीपुत्र शहाजीला पाहून कुबेरासम श्रीमंत जाधवरावांनी ज्योतिष्याने सांगितलेल्या अनुकूल ग्रह असलेल्या शुभ मुहूर्तावर आपली चिरंजीव कन्या जिजाबाई [illegible] शोभा आणणारी कुलवान कन्या, जिजाऊ वरदक्षिणेसह शहाजीस अर्पण केली. समकालीन [illegible] व बखरीतील माहितीनुसार जिजाबाई ५ [illegible] वर्षांची व शहाजीराजे ८ वर्षांचे असताना शहाजी व त्यांचे वडील सिंदखेडराजा येथे दरबारी आले असता जिजा-शहाजी गुलाल खेळू लागले तेव्हा मालोजीराजे आनंदाने मोठ्याने ओरडून म्हणाले मंडळी ऐकलंत का ? झाला प्रकार पाहिलात ना ? जाधवराव आपले व्याही झाले, जिजा आमची सून झाली. "बखरकारांनी जाधव-भोसले वैर मुहीत [illegible] केलेली मांडणी चुकीची आहे. जिजाबाई-शहाजीराजे यांचे लग्न इ.स.१६१० च्या सुमारास [illegible] वातावरणात व थाटामाटाने झाले होते."

"तिये पुत्र आम्ही दिले पान [illegible].
हिला [illegible] [illegible] [illegible]."

जिजाबाई शहाजीला एकूण ६ पुत्र झाले त्यापैकी संभाजी व शिवाजी हे दोघे जगले. बाकी ४ अल्पजीवी होते. शिवाजी किल्ल्यावर जन्म झाला म्हणून नाव ठेवले शिवाजी असे काही [illegible] लिहितो परंतु शिवनेरी किल्ल्यावर श्री भवानी शिवाईदेवी ही नवसाला पावली म्हणून पुत्राचे नाव शिवाजी ठेवले असे बखरकार म्हणतात.

"हिच जिजाऊ जिच्या प्रेरणेने, उजळे स्वराज्य ज्योती,
हीच जिजाऊ जिने घडविले, राजे शिवछत्रपती."

इ.स.१६३६ मध्ये शहाजीराजांनी कर्नाटक हे स्वतःचे कार्यक्षेत्र निश्चित केल्यानंतर जिजाबाईंना पुण्याच्या जहागिरीची व्यवस्था पाहण्यासाठी बालशिवाजी व दादोजी कोंडदेव यांच्यासोबत ठेवले. इ.स.१६३०-३२ या काळातील भीषण दुष्काळ, इ.स.१६३४-३६ या काळातील मोगली आक्रमण, विजापूरकरांनी पुणे जहागिरीवर केलेले हल्ले, इत्यादींमुळे पुणे परगणा बेचिराख झाला होता. शहाजीराजांचे पुण्यातील वाडे बेचिराख झाल्याने कोठे राहायचे हा प्रश्न होता. पुण्याच्या दक्षिणेत [illegible] दादोजींना जागा विकत घेऊन शिवाजी राजे व जिजाबाईंसाठी वाडा बांधला. जिजाबाईंनी [illegible] शिवाजीराजे घडविले. रामायण-महाभारतातील कथा जिजाबाईंनी बालशिवाजीस ऐकविल्या. हिंदूंचे मुसलमान लोकांकडून होणारे धर्मांतर, लोहगा, मंदिरांचा विध्वंस हे सर्व [illegible] त्यांनी शिवाजी पुढे [illegible] केले.

असा या जिजाबाईचे व्यक्तिमत्त्व रेखाटताना शाहरी शाहीरांना दरबारातील कवी जयराम पिंड्ये यांनी म्हटले आहे कि....

जशी चंपकेची सुते फुलजाई ।
भली शोभली ज्यास जाया जिजाई ॥
जिचे कीर्तीचा चंद्र मंडपिरायाला ।
करी सावली माउलीची मुलाला ॥

वरील जिजाबाईंच्या कर्तृत्वाचे समकालीन कवीने केलेले वर्णन सर्वोत्तम सार्थ आहे.

◆ ◆ ◆ ◆

फक्त तू

कु. आरती विष्णु कुडाळकर
बी.ए.भाग १ (मराठी)

अर्थात सहीत
आकाशातील चांदण्यात
फुलाच्या पाकळी-पाकळीत
दवबिंदूच्या नाजूक थेंबात फक्त तू
आईच्या मायेच्या स्पर्शात
बाबांच्या प्रीत हास्यात
प्रत्येक सुंदर स्वप्नात
संथ वाहणाऱ्या नदीत फक्त तू

इंद्रधनुच्या प्रत्येक रंगात
सदैव वाहणाऱ्या हवेत
सूर्याच्या प्रकाशमय तेजात
बालाजीच्या त्या मुखात फक्त तू
पावसाळ्यातल्या प्रत्येक थेंबात
अंगावर येणाऱ्या शहाऱ्यात
प्रेमा देणाऱ्या शब्दांत
माझ्या सुख-दु:खात फक्त तू

।। क्रीडा विभाग : २०१६-२०१७ ।।

वार्षिक क्रीडा स्पर्धा 'कबड्डी' या खेळात
नेत्रदिपक चढाई करताना कु. दर्शना पवार

'कराटे' या खेळाचे प्रात्यक्षिक सादर करताना
कु. [illegible] व कु. पूजा खेडकर

वार्षिक क्रीडा स्पर्धा कबड्डी उद्घाटन
प्रसंगी प्राध्यापक वर्ग

सातारा विभागीय भाला फेक व हातोडा फेक
स्पर्धेतील यशस्वी खेळाडू

कुस्तीमध्ये पुणे शहर पदक, सातारा विभागीय बॉक्सिंगमध्ये सुवर्ण पदक,
[illegible] विभागीय बॉक्सिंगमध्ये सुवर्ण पदक मिळविणारी कु. [illegible]

गुजरात येथे झालेल्या इंटरनॅशनल बॉक्सिंग स्पर्धेत
[illegible] पदक विजेती कु. सायली भोसले

आंतरराष्ट्रीय योग दिवस साजरा करताना प्राचार्य डॉ. कैलास जगताप,
शिक्षक - शिक्षकेतर सेवक व विद्यार्थिनी

पत्रकार श्री. [illegible] स्पर्धेत

रयत शिक्षण संस्थेचे
सौ. मंगलताई रामचंद्र जगताप
महिला महाविद्यालय, उंब्रज

।। शॉर्ट टर्म कोर्सेस, कराटे व बॉक्सिंग : २०१६-२०१७ ।।

कुकरी विभागाचे प्रशस्तिपत्र वितरण करताना
प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे व कुकरी स्टाफ

फॅशन डिझायनिंगचे विद्यार्थिनींना प्रशिक्षण
देताना सौ. खराडे व कु. [illegible]

ब्युटी पार्लरचे प्रशिक्षण विद्यार्थिनींना
देताना सौ. मनिषा जेधे

बालवाडी प्रशिक्षण घेणाऱ्या विद्यार्थिनींना
मार्गदर्शन करताना कु. [illegible] मॅडम

स्पोकन इंग्लिश कोर्सचे विद्यार्थिनींना मार्गदर्शन करताना
प्रा. कु. [illegible] चव्हाण उपस्थित प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे

बॉक्सिंगचे प्रशिक्षण देताना
प्रशिक्षक श्री. अंकुश माने

संगणकाचे प्रशिक्षण देताना
श्री. चंद्रकांत [illegible]

विद्यार्थिनींना कराटेचे प्रशिक्षण
देताना प्रशिक्षक श्री. अंकुश माने

व्यक्तिचित्र

महायोगी : डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील

कु.रहिना जहाँगीर मुलाणी, बी.ए.भाग-१

"अनुभवातून काही म्हणते लिहून ठेवी,
तर आपले अनुभव व्यर्थ नाही किंवा
कमी होत नाही.
पण हे कोणालाच कळत नाही
सर्वजण घेतले तरी त्या एकाची कमी
पूर्ण होत नाही."

असे हे रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक महर्षी डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील.

भाऊरावांचा जन्म -

"कुंभोज ग्रामी जन्म जाहला
कर्मवीर म्हणूनि ख्याति पावला."

शिक्षणमहर्षी कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी शिक्षणाची ज्ञानगंगा खेडोपाडी झोपडीपर्यंत पोहचवली. भाऊरावांचा जन्म २२ सप्टेंबर १८८७ रोजी कुंभोज, जि.कोल्हापूर येथे झाला. त्यांचे मूळ ऐतवडे बुद्रुक (जि.सांगली) त्यांचे वडील पायगौंडा पाटील व आई गंगाबाई दोघेही कष्टाळू, धार्मिक होते. भाऊरावांचे आजोबा अशिक्षित असले तरी शिक्षणप्रेमी होते. त्यामुळे त्यांनी पायगौंडा पाटील यांना मराठीपर्यंत शिकविले व पुढे सरकारी नोकरी लागली.

वडील सरकारी नोकरीत असल्यामुळे शिक्षणासाठी भाऊराव कुंभोजमधील स्वच्छंदी जीवन सोडून विटा येथे शिक्षणासाठी गेले. त्यांच्या प्राथमिक शिक्षणाला सुरुवात झाली.

भाऊरावांचे दातृत्व -

"दीन जनांचा मनी कळवळा
दातृत्वाचा येई उमाळा"

भाऊरावांचे घर व आजोळ दोन्ही कुटुंबे सधन शेतकरी होते. भाऊराव अभ्यासात जेमतेम असले तरी खेळात, व्यायामात ते हुशार होते. छोट्या भाऊरावांना गोरगरीब, अस्पृश्य समाजातील मित्रांच्याबद्दल नेहमीच प्रेम व कळवळा वाटत होता.

> कर्मवीर भाऊरावांनी वसतिगृहे, प्राथमिक शाळा, माध्यमिक विद्यालये सुरू केली. रयत शिक्षण संस्थेचा व्याप वाढू लागला. कर्मवीरांना मोठमोठ्या देणग्या मिळत होत्या. संस्थेमार्फत महाविद्यालय सुरू करण्याची घोषणा भाऊरावांनी एका समारंभात केली. त्यावेळी मुंबई, पुणे, कोल्हापूर येथे श्रीमंत संस्थांची महाविद्यालये होती. कर्मवीर अण्णा साताऱ्याला महाविद्यालय सुरू करणार ही गोष्ट कुणाला खरी वाटत नव्हती.

थंडीच्या दिवसांमधील घटना. छोट्या भाऊरावासाठी चांगले कपडे होतेच. आजोबांनी लाडक्या भाऊसाठी गरम कोट आणला. भाऊराव तो कोट थंडीमध्ये वापरत होते. भाऊरावांच्या मित्रामध्ये एक महाराचा शिदू नावाचा मुलगा होता. शिदू आपल्या वडिलांबरोबर भाऊरावांच्या मामाच्या घरी झाडलोट करण्यासाठी येत होता. शिदूचे कपडे फाटके असल्यामुळे तो थंडीने कुडकुडत होता. छोटे भाऊराव मनाने कनवाळू व दयाळू होते. त्यांना थंडीने कुडकुडणाऱ्या शिदूचे हाल पहावले नाहीत. त्यांनी आपल्या अंगावरील गरम कोट काढला आणि शिदूला देऊन टाकला. असे होते छोट्या भाऊरावाचे दातृत्व सर्व जाती-जमातीतील गोरगरीब विद्यार्थ्यांसाठी वसतिगृहे व शाळा काढल्या. आयुष्यभर मुलांना ज्ञानदानाचे पवित्र कार्य केले.

शिक्षणाला रामराम -

'शिक्षणास आपुल्या 'राम राम' ठोकला
वसा जनशिक्षणाचा परि घेतला.'

भाऊराव खेळ, कुस्ती, व्यायाम, सांस्कृतिक कार्यक्रम यामध्ये आघाडीवर होते. त्यांची अभ्यासात फारशी प्रगती नव्हती. अभ्यासात त्यांचा कच्चेपणा असला तरी वरच्या वर्गात त्यांना घातले जात होते. भाऊराव इंग्रजी सहावीमध्ये शिकत असताना भार्गवराम कुलकर्णी हे कडक शिस्तीचे, बाणेदार व उत्कृष्ट शिक्षक होते. इंग्रजी सहावीच्या वर्गात अभ्यासातील कच्चेपणा पाहून आण्णांना त्याच वर्गात ठेवले. ते नापास झाले. शेवटचा प्रयत्न म्हणून भाऊरावांनी छत्रपती शाहूराजांची चिठ्ठी परीक्षेत पास करण्यासाठी आणली. परंतु गुरूजींनी सांगितले "भाऊराव तू ज्या बाकावर बसतोस, तो बाक वरच्या वर्गात ठेवला जाईल; परंतु तुला पास करता येणार नाही." इंग्रजी सहावीमध्ये नापास झाल्याने भाऊरावांनी शिक्षणाला रामराम ठोकला परंतु शिक्षणक्षेत्रात गोरगरिबांना शिक्षण देण्याचे क्रांतिकारक कार्य भाऊरावांनी केले. त्याबद्दल पुणे विद्यापीठाने त्यांना डी.लिट् व भारत सरकारने 'पद्मभूषण' ह्या पदव्या देऊन त्यांना सन्मानित केले.

स्वाभिमानी भाऊराव -

"बदलाया शिवाजी कॉलेजचे नाव
मांडला एका धनिके प्रस्ताव
वदले तेव्हा स्वाभिमानी भाऊराव
बदलेन मी माझ्या पित्याचे नाव
परंतु नाही बदलणार कदापि
छत्रपती शिवाजी कॉलेजचे नाव"

कर्मवीर भाऊरावांनी वसतिगृहे, प्राथमिक शाळा, माध्यमिक विद्यालये सुरू केली. रयत शिक्षण संस्थेचा व्याप वाढू लागला. कर्मवीरांना मोठमोठ्या देणग्या मिळत होत्या. संस्थेमार्फत महाविद्यालय सुरू करण्याची घोषणा भाऊरावांनी एका समारंभात केली. त्यावेळी मुंबई, पुणे, कोल्हापूर येथे श्रीमंत संस्थांची महाविद्यालये होती. कर्मवीर आण्णा साताऱ्याला महाविद्यालय सुरू करणार ही गोष्ट कुणालाच खरी वाटत नव्हती. जिद्दी भाऊराव कामाला लागले. मुंबईला भाऊराव आपल्या आजारावर उपचार घेत असताना, त्यांना धोंडोजी उर्फ दादासाहेब भोसले हे भेटले. त्यांनी कर्मवीर आण्णांना पाहिजे तेवढी रक्कम देण्याचे मान्य करून सुरुवातीला ५ हजार रुपये व नंतर ७५ हजार रुपयापर्यंतची देणगी दिली.

साताराला छत्रपती शिवाजी महाराज महाविद्यालय १९४७ मध्ये सुरू झाले. अजूनही महाविद्यालयासाठी मोठ्या रकमेची आवश्यकता होती. देणगी मिळण्यासाठी निरनिराळ्या ठिकाणी पत्रके वाटली होती. ती वाचून खानदेशातील एका कारखानदाराने मोठी रक्कम एका अटीवर देण्याचे ठरविले. ती अट म्हणजे महाविद्यालयाचे नाव बदलून देणगी देणाऱ्या उद्योगपतीचे नाव देण्यात यावे, हे ऐकून आण्णा रागावले. ते म्हणाले, "शेठजी, मी एक वेळ माझ्या वडिलांचे नाव बदलीन, पण महाविद्यालयाला छत्रपती शिवाजी महाराज हे नाव दिलेले बदलणार नाही. अशा प्रकारे स्वाभिमानी भाऊरावांनी बाणेदार उत्तर दिले. गोरगरिबांकडून देणग्या मिळवून ते महाविद्यालय नावारूपास आणले.

कर्मवीरांच्या प्रेरणा -

"कर्मवीराची प्रेरणा स्थाने ।
शिवराय, शाहू, महात्मा फुले ॥
डॉ.आंबेडकर अन् कर्मवीर विठ्ठल रामजी शिंदे
जीवन ज्यांनी संपन्न केले."

छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा जोतिबा फुले, छत्रपती शाहू महाराज, डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर, संत गाडगे महाराज, वि.रा.शिंदे आणि क्रांतिसिंह नाना पाटील यांच्या आदर्श विचारांनी भारावलेले व्यक्तिमत्त्व म्हणजे पद्मभूषण डॉ.कर्मवीर भाऊराव पाटील होय.

'साधी राहणी, उच्च विचारसरणी' ही भाऊरावांच्या तत्वज्ञानाची गाथा म्हणावी लागेल. 'स्वावलंबन' हा त्यांच्या शैक्षणिक कार्याचा आत्मा होय. भाऊरावांनी शिक्षण स्वावलंबी केले. 'कमवा आणि शिका' आणि **'स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद'** या योजना आता सर्वत्र अवलंबल्या आहेत. कर्मवीरांच्या शैक्षणिक तत्वज्ञानापैकी एक पैलू म्हणजे 'स्वावलंबन' ही समाजाची जबाबदारी आहे असे भाऊराव मानत.

भारत सरकारने कर्मवीरांच्या कार्याचा गौरव म्हणून त्यांना २६ जानेवारी १९५९ रोजी 'पद्मभूषण' हा पुरस्कार दिला तर पुणे विद्यापीठाने भाऊरावांच्या कार्याचा गौरव म्हणून त्यांना ४ एप्रिल, १९५९ रोजी "डी.लिट" ही पदवी दिली. खरे तर त्यांचे कार्य त्यापेक्षा

INDEX

INDIVIDUAL REPORT 2016-17	89
COMMITTEE REPORT 2016-2017	
IQAC Committee and RQMS	95
UGC Committee	95
Research Publication	95
Cultural Committee	95
Short Term Course Committee	95
Placement Cell	95
Competative Exam Committee	95
Spoken English Course	96
Raging Preventation Committee	96
Discipline Committee	96
Remedeal Course Committee	96
Library Committee	97
Literary Forum	97
Lead College Committee	97
Magazine Committee	97
Staff Welfare Committee	98
Publicity Committee	98
Pradhypak Prabhodhini Committee	98
Vivek Vahini Committee	98
Karmaveer Vidhya Prabhodini Committee	98
N.S.S.	99
Gymkhana	99
Examination Committee	99
STAFF LIST	100

Individual Report 2016-17

PROF. SUHAS NIRMALE, Associate Professor, Head of Department of Marathi

- Attended conference of principal forum on 'New Education Policy' at Shivaji University Kolhapur on 12/7/2016
- Research paper presented at Two days national seminar on 'Sahitya Ani Samajik Chitrapat Yancha praspar sumbandh on 24/9/2016.
- Worked as team Manager and Guide of college team at District level Yuvak Mahotsav, Shivaji University, Kolhapur, held at D.P.Bhosale College, Koregaon on 01/10/2016
- Research paper presented at educational conference of Shivaji University, Kolhapur on 'Nave Shaishanik Adhesh - Awahare on 3/10/2016.
- Attended the conference of Shivaji University Marathi teachers Association at Night College, Kolhapur as a vice president of Satara district on 9/1/2016.
- Participated in the conference on 'Swatantrya Vyangmayin Chalwal Ani Striyanche Prasan' at Shivaji University, Kolhapur.
- Participated in international conference on 'Maharshi V.R Shinde Yanche Bahujan Vadachi Sankalpana' at Shivaji University, Kolhapur on 3 Jan 2017.
- Attended the one day workshop on 'Changes in revised syllabus' at Shivaji University, Kolhapur on 7/1/2017.
- Delivered a lecture on 'Bharatiya Dayan and paranpara' on Teacher Day
- Presented a research paper on 'Indian Constitution' national conference at Raj Chh Shahu College, Kolhapur on 15 Jan 2017.
- Worked as a examiner of speech competition at S.B.Khade College, Koparde-2017.

PROF. ARVIND PATIL, Associate Professor, Department of Sociology

- I have been working as the Chairman of the first critrion 'Curricular Aspects' of the NAAC.
- Worked as the executive chairman of the Annual prize distribution function 2017.
- Attended and published research paper in National Level Seminars Workshops
- Presented a research paper on 'Krushak Samajachya Samasya' at Mahila Mahavidyalaya, Karad.
- Presented a research paper at Chh.Shahu College, Kolhapur.
- Presented a research paper on 'Dr.Babasaheb Ambedkar and his Agricultural Thoughts' a National conference organised by Shikshan Maharshi Bapuji Salunkhe College, Karad.

Google is having hundreds of projects currently going on to bring useful tools to the internet users. The most amazing things about working in Google is that it offers to employees to spend 20% of their time on a theme of the Googler's choice to brings out creative product for Google users.

"Sergey Brin" and "Larry Page" have ambitious long term plans for Google's expansion into the fields of molecular biology and ... through fusion of science and technology.

That is why 'Google' is an innovative making difference through nobel approach simplicity.

"HATS OFF TO GOOGLE"

• • • •

Good Thoughts

1) The man who has no imagination has no wings. - Muhammad Ali
2) Speak only if it improves upon the silence. - Mahatma Gandhi
3) Earn your leadership every day. - Michael Jordan
4) Tough times never last, but tough people do. - Robert H. Schuller
5) Either I will find a way, or I will make one. - Philip Sidney
6) A great pleasure in life is doing what people say you cannot do. - Walter Bagehot
7) Always forgive your enemies; nothing annoys them so much. - Oscar Wilde
8) A day without laughter is a day wasted. - Charlie Chaplin
9) Truth is strong and sometime or other will prevail. - Mary Astell
10) I like criticism, it makes you strong. - LeBron James
11) Imperfection make you more beautiful. - Beyonce

Megha Laxman Salunkhe
B.A.-II

FAMILY MEANS

F - Father
A - And
M - Mother
I - In
L - Live with you

SUNDAY MEANS

S - Sote Raho
U - Utho Derse
N - Nahao Mat
D - Dekhate Raho T.V.
A - Aaram karo
Y - Yad karo hame

MOTHER MEANS

M - Mercy
O - Organisation
T - Truth
H - Honey
E - Endurance
R - Respect

Vaishnavi Laxman Nalavade
B.A.-II

Yeh Mera Inda

Kashmir is for ...
Madras for ...
Kerala for it's ...
Ahmadabad for milk
Nagaland for hills
Goa for beauty
Mumbai for ...
Bengal for writing
Punjab for fighting
Bihar for mines
Himachal for ...
Gujarat for wealth
Maharashtra for ...
Delhi for ...
And India for hospital...

Priyanka K...

Contemplative

Atrocities on Women & It's Solution

Vaishali Vithal Chavan, B.A.-II

The problem of violence and atrocities against women in India is one of important problem relating to women. We cannot be ignored women in the Indian society have been victims of humiliation, torture and exploitation for as long as we have written records of social organization and family life.

Today, though women are being gradually recognized as important powerful and meaningful contributors to the life of men. But some of the cruel practices thrive even today. Inspite of the legislative measure adopted in favour of women in our society after independence, the spread of education and women's gradual economic independence. Countless women still continue to be victims of violence and extreme cruelty. The term atrocities against women refers to as "a cruel and wicked against a women which causes her emotional or physical injury or both.

There are various forms of crime against women. Some times it begins even before their birth, some times in the adulthood and other phase of life. In the Indian society the position of women is **always** preceived in relation to the man from birth onwards and at every stage of life. She is depend on him. These perception has given birth to various social customs and practice. One important manifestation of

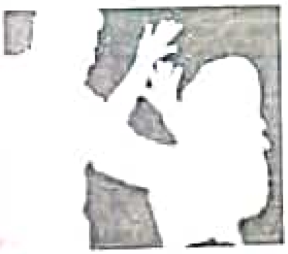

> **Violence against women both inside and outside of their home has been a crucil issues in the contemporary Indian society. Women in India is near about half it's population and most of them are griding under the socio-culture and relegious structure.**

these customs and practices has been that of Sati. It is seen as a pinnacle of achivement for a women. This custom of sati immemorial of the widow husbands for prayer was an age-old practice in some part of the countey which received deification the practices of sati has been abolished by law with the initiative of Rajaram Mohan Roy in the early decades of 19th century.

Violence against women both inside and outside of their home has been a crucil issues in the contemporary Indian society. Women in India is near about half it's population and most of them are griding under the socio-culture and relegious structure. One gender has been controlling the space of the

[illegible]

[illegible]

ती

[illegible]

मान, मर्यादा, प्रतिष्ठा
धरी आहे ती स्वामिनी
[illegible]
बनविते तिला [illegible]

[illegible]

[illegible]
मन [illegible] राहतात
शिकायला [illegible] घेता-घेता
मर्यादेचे भान राखतात.

कु. किर्ती गुरव
बी.ए.भाग-१

आमचे संशोधनप्रिय प्राध्यापक

विद्यार्थीनी यशोगाथा

वैचारिक

माणूसकीची टंचाई

कु. प्रियांका कृष्णत पाटील, बी.ए भाग-२

"मानवा तू, मानवतेला का विसरी ?
माणुसकीसम नाही गोष्ट दुसरी
श्रीमंत जरी तू, तुज मन भिकारी
चित्र रंगले, कुंचला कोरी
स्वार्थात रंगली रे तुझी रात्र सारी
जीवनाची प्रभात ही तुला झाली भारी...."

असे बेमालूमपणे शब्द जुळतात. 'माणूस' अन् 'माणूसकी' एकात एक असे दोन शब्द; पण आज या दोघांची फारकत का होत आहे ? असा प्रश्न मनाला पडतो. अन्य पशूपक्ष्यांपेक्षा 'मानव' अधिक बुद्धिमान व प्रगल्भ आहे. असा मानव जर माणुसकी विसरला तर ही गोष्टी संपूर्ण मानव जातीला प्राणघातक ठरेल; कारण मानव अन् दानव मग सारखेच ! या कलियुगात पदोपदी माणूस माणूसकी विसरला आहे याचाच प्रत्यय येतो. विज्ञानाने प्रगतीकडे वाटचाल करणारा प्रगत मानव निर्माण केला पण अंतरंगातून मात्र शून्यच आहे तो कोरडा, स्वार्थी व अभिमानी तसेच आत्मकेंद्रित होत चालला आहे. स्वत:व्यतिरिक्त कोणाचा विचार तो करीत नाही. 'हे विश्वची माझे घर' समजून कार्य करणारे ज्ञानदेवांसारखे संत किंवा भगतसिंगासारखे क्रांतिकारी, शिवरायांसारखा शूर नेता या सर्वांच्या जीवनाकडे पाहिले तर लक्षात येते की, आज काय चालले आहे ? सत्ता व संपत्ती यांच्या लोभापायी मानव दानव होत चालला आहे. आपल्या स्वार्थासाठी दुसऱ्याचा बळी गेला तरी त्याला पर्वा नाही.

"माणसा, माणसा कधी होशील माणूस ?
विसरलास आज तू आईची कूस !
अत्याचाराच्या दुनियेत पैशाची पूजा का ?"

कलियुगात हंसाला दाणापाणी, कावळ्याला मोती असे का ? माणूस माणूसकी विसरला आहे. हे एक भयानक

> "रक्ताचे पाणी केले तिने
> आपल्या बाळासाठी
> बाळाने उगारली काठी
> आज त्याच मातेसाठी....."
> धावपळीच्या युगात व्यसन, नशा, बेधुंदपणा, असभ्यता, स्वार्थ यांनी मानवावर विजय मिळवला आहे. संस्कार व संस्कृती यांच्या विरुद्ध दिशेने त्याची वाटचाल सुरू झाली आहे.

सत्य आहे. वर्तमानपत्रे उघडली की अत्याचार, खून, दरोडा, लुटालूट या बातम्या वाचून मन सुन्न होते. आपण कुठे आहोत हे कळत नाही. उच्चशिक्षित असून संयम नाही. अंधश्रद्धा तर त्याच्या पाचवीलाच पुजली आहे. आपणास मूल व्हावे म्हणून कोवळे जीव देवपुढे कापले जातात हे या एकविसाव्या शतकात अनुचित घडते का ?.....

मानव हृदयशून्य झाला आहे का ? त्याच्या भावना ठार झाल्या आहेत का ? मानवाने विज्ञानाचा वापर विनाशासाठी करण्याचे ठरविले आहे का ? बॉम्बस्फोट तर नित्याची बाब होऊन बसली आहे. निरपराध जीवांच्या आर्त किंकाळ्या कोणते शल्य देत असतील ? ते पेलवतील का ? पैसा हेच अंतिम ध्येय आहे का ? असे असंख्य प्रश्न पडतात. आपण 'माणूस' आहोत याचे साधे भानही त्याला नाही. खरे जीवन परोपकारात असते; याची साक्ष निसर्गाने व आपल्या इतिहासाने आपणास दिलेली आहे. तरी ही गोष्ट आपण विसरतो.

"रक्ताचे पाणी केले तिने
आपल्या बाळासाठी
बाळाने उगारली काठी
आज त्याच मातेसाठी....."

असे खरं घडते, धावपळीच्या युगात व्यसन, नशा, बेधुंदपणा, असभ्यता, स्वार्थ यांनी मानवावर विजय मिळवला आहे. संस्कार व संस्कृती यांच्या विरुद्ध दिशेने त्याची वाटचाल सुरू झाली आहे. म्हणून विकृतीने त्याला पछाडले आहे.

वि.स.खांडेकर म्हणतात -

"नेरचि केला हीन किती नर !"

माणूसकीला लाथाडून जगणे योग्य नाही. तर मने श्रीमंत हवीत, परोपकारी हवीत, स्वार्थ नको तरच माणूसकी वाढेल व खरी सुधारणा होईल. हितगुज सांगायला आणि हृदयाशी धरायला माणूस पाहिजे तिथे यंत्रे उपयोगाची नाहीत. शेवटी

"माणूसकीचा झरा कधी न आटावा
घुसघुस वार करणारा शत्रू न भेटावा.....
'जगा अन् जगू द्या' हा महामंत्र व्हावा
खऱ्या अर्थाने जगात 'माणूस' जगावा....."

माणसानेच उत्पन्न करावे दया, प्रेम, वात्सल्य, नितीमत्ता, करूणा तरच आपला भारत देश इतर देशांच्यापेक्षा आदर्श व श्रेष्ठ ठरेल असे मला मनोमन वाटते.

◆ ◆

रयत शिक्षण संस्था

रयत शिक्षण संस्था आहे जगात एक
येथून विद्यार्थी जातात बनून सुरेख
आयुष्यात काही करण्यासाठी लागते हिंमत
भाऊरावांच्या पैर्यकथा वाचताना वाटते गंमत
शाळेत शिकताना मित्र-मैत्रिणी असतात
मोठे झाल्यावर शिक्षक बनतात आपल्यासाठी मार्गदर्शक खास
जीवनात काही बनण्यासाठी लागते जिद्द,
भाऊरावांचे कार्य ऐकून
रयत सेवक करत नाहीत आळस,
म्हणूनच आपल्या संस्थेने गाठला कळस.
या रयत शिक्षण संस्थेने शिकवलं
दगडावर डोकं आपटण्यापेक्षा
दगडच फोडायचा डोक्याने
कर्मवीरांच्या श्रमाची बाग
फुलवायची विचाराने..........

कु.हर्षदा शंकर कुंभार
बी.ए.भाग-२

मराठी भूमीला आता शिवा पाहिजे

अंधार फार झाला
आता दिवा पाहिजे
मराठी जनतेला आता
जिजाऊचा शिवा पाहिजे.....
नेते झाले मस्तवाल
पिचली दुबळी जनता
मस्ती त्यांची जिरवायला आता
जिजाऊचा शिवा पाहिजे.....
कसे जाहले कणाहीन
अन् पैशाचे भक्त
यांच्या डामडौलासाठी आटते
गोरगरिबाचे रक्त......
म्हणून आता आम्हाला जीजाऊचा शिवा पाहिजे
संघर्षाची वादळी हवा पाहिजे.....
लाचाराच्या फौजेपुढे उभा ठाकणारा
बाणेदार मराठी युवा पाहिजे
म्हणून आता आम्हांला
जीजाऊचा शिवा पाहिजे.....

कु.संचिता राजाराम बर्गे
बी.ए.भाग-२

व्यक्तिचित्रण

आदरणीय यशवंतरावजी चव्हाण

कु. विश्रांती शशिकांत कावडे, बी.ए. भाग-१

ज्येष्ठ नेते स्व. यशवंतराव चव्हाण साहेब यांना उत्तुंग व्यक्ती असं मी म्हणते. महाराष्ट्राचे शिल्पकार, पहिले मुख्यमंत्री, साहित्य, संगीत, रसिक, विचारवंत अशी अनेक प्रकारची विशेषणे त्यांना लावली जातात. ही सगळी खरीही आहेत. मात्र पुरेशी नाहीत. कारण एखाद्या विशेषणाने यशवंतरावांचे संपूर्ण व्यक्तिमत्व समजून घेता येणार नाही. एवढे त्यांचे व्यक्तिमत्व व्यापक आणि विविधांगी पैलू असलेले होते. लोकनेता कसा असावा, त्याप्रकारचे दुसरे उदाहरण क्वचित आढळेल.

राज्यशास्त्र आणि प्रशासन या दोन्ही विषयांचा स्व. यशवंतराव साहेब यांचा गाढा व्यासंग होता. ते स्वतःला राज्यशास्त्राचे विद्यार्थी समजायचे. देशोदेशींच्या शासनव्यवस्थांचा त्यांनी सखोल अभ्यास केला होता. राज्यशास्त्र हे एक सामाजिक शास्त्र असल्याने ते परिवर्तनीय आहे, असे त्यांचे मत होते.

प्रशासनाबद्दल त्यांनी अगदी मुळापासून विचार केला होता. शासन आणि प्रशासन या दोन वेगळ्या गोष्टी आहेत. प्रशासन म्हणजे राज्यकारभार, मात्र ही शासनाची एक बाजू आहे. शासनाची दुसरी बाजू राजकीय आहे.

''हिमालयावर येता घाला,
सह्यगिरी हा धावून गेला,
मराठमोळ्या पराक्रमाने,
दिला दिलासा इतिहासाला ___
या मातीच्या कणाकणातून,
तुमच्या स्फूर्तीची फुलतील सुमने
जोवर भाषा असे मराठी
''यशवंताची'' फुलतील कवने ___

शब्दाच्या सामर्थ्यावर आणि सौंदर्यावर नितांत विश्वास ठेवणारे यशवंतराव हे राजकारण आणि साहित्य यांचा समन्वय साधणारे अतिशय दुर्मिळ नेते होते. यशवंतरावांनी अनेक वृत्तपत्रांमध्ये विविध विषयांवर लेख लिहिले. 'कृष्णाकाठ' आणि 'ऋणानुबंध' ही त्यांची आत्मचरित्रात्मक पुस्तके आजही रसिकांचे आकर्षण आहेत. साहित्य व्यवहार आणि साहित्य संमेलन ही त्यांच्या मर्मबंधातील ठेव होती. अतिशय व्यस्त अशा दिनक्रमातूनही ते सर्व मिळेल तेव्हा साहित्यिक उपक्रम, नाटके-संगीताच्या मैफिली यांना हजेरी लावायचे. मात्र त्यांनी अशा ठिकाणी जाताना किंवा तिथे वावरताना

> *देशासाठी काहीही आणि कोणताही त्याग करण्याची चव्हाण साहेबांची अगदी लहानपणापासून तयारी होती. यशवंतराव चव्हाण हे थोर विचारवंत होते. साहित्यिक होते. मुत्सद्दी होते. विरोधकांचा मान राखणारे संयमी राजकारणी नेते होते. महाराष्ट्रातल्या ७० टक्के जनतेचे जीवन शेतीवर अवलंबून आहे हे लक्षात घेऊन त्यांनी कृषी उद्योगांना प्रोत्साहन दिले.*

आपल्या साहित्य गुणांचा टेंभा कधीही मिरवला नाही. एक रसिक म्हणूनच ते अशा कार्यक्रमांना आवर्जून जायचे. मराठी भाषा, तिच्यातील साहित्य, साहित्यिक यांच्या बद्दल त्यांच्या मनात एक प्रकारचा अकृत्रिम जिव्हाळा होता.

संयुक्त महाराष्ट्राची निर्मिती हा यशवंतरावांच्या राजकीय कर्तृत्वाचा टप्पा होता.

संयुक्त महाराष्ट्राची जोरदार चळवळ महाराष्ट्रात सुरू होती. त्याच दरम्यान राज्य पुनर्रचना मंडळाचा अहवाल जाहीर झाला. या अहवालात सुचवलेल्या द्वैभाषिक राज्याची कल्पना मांडण्यात आली होती. या संकल्पनेला यशवंतरावांनी कठोरपणे विरोध केला. संयुक्त महाराष्ट्राच्या दैदिप्यमान चळवळीबाबत नव्याने काही लिहिण्याची गरज नाही. कराड मतदार संघातून १९५७ साली निवडून आल्यावर यशवंतरावांवर द्विभाषिक राज्याच्या मुख्यमंत्री पदाची जबाबदारी आली. द्विभाषिकाचे मुख्यमंत्री म्हणून सुमारे दिड वर्ष काम केल्यावर एकदा पंडित नेहरू मुंबईच्या दौऱ्यावर आले असता या प्रयोगाबाबत या दोघांचीही चर्चा झाली होती. त्यावेळी शासकिय दृष्ट्या हा प्रयोग द्विभाषिक मुंबई राज्य चांगले चाललेले असले तरी लोकभावना मात्र त्याला अजिबात अनुकूल नाही आणि राजकियदृष्ट्या हा प्रयोग योग्य ठरणार नाही. हे आपले मत त्यांनी निर्भिडपणे पंडितजींसमोर मांडले होते. पंतप्रधान पंडित नेहरू यांच्या हस्ते १ मे १९६० रोजी पहाटे संयुक्त महाराष्ट्राच्या नवीन राज्याचे उद्घाटन झाले. पहिल्या दिवशी महाराष्ट्राला उद्देशून यशवंतरावांनी जे भाषण केले ते नव्या राज्याबद्दल त्यांची संकल्पना स्पष्ट करणारे होते. ते म्हणाले ''गेल्या काही वर्षांत महाराष्ट्रातील जनतेची जी विचलित अशी अवस्था झाली होती, ती आता संपून महाराष्ट्राला यापुढे स्थैर्याचे दिवस येतील. अशी आशा करण्यास मुळीच हरकत नाही. त्यामुळे लोकांना आता आपल्या विकासाच्या प्रश्नांकडे कटाक्षाने लक्ष देता येईल व विकास कार्याच्या बाबतीत येणाऱ्या निरनिराळ्या अडचणींना ते अधिक परिणामकारकपणे तोंड देऊ शकतील. नव्या महाराष्ट्र राज्याच्या जन्माने आपल्याला भरभराटीचे व सुखाचे दिवस येतील. ही सामान्य जनतेची अपेक्षा योग्य अशीच आहे. हा जनतेच्या अपेक्षापूर्तीचा क्षण जवळ आणणे हा महाराष्ट्र राज्याचा मी मानबिंदू मानतो.''

शिक्षण प्रसारावरही त्यांनी लक्ष दिले. शहरे आणि गावे यांच्यात नवा संवाद सुरू झाला पाहिजे, असे ते मानायचे. आचार-विचारांची देवाण-घेवाण वाढली तर एकजीनसी समाजजीवन निर्माण करण्याच्या दिशेने प्रगती होईल असे त्यांचे मत होते. जिल्ह्यातील देवराष्ट्रेसारख्या अगदी छोट्या खेडेगावात जन्माला येवून राष्ट्रीय पातळीवर स्वतःचे स्थान निर्माण केलेले यशवंतरावजी चव्हाण हे एका अर्थाने कोडेच आहे. कॅलिडिओस्कोप मधून प्रत्येक वेळी जसे वेगवेगळे चित्र दिसते, तसेच यशवंतरावांच्या बाबतीत आहे. त्यांच्या व्यक्तिमत्वाचा शोध घेणे हे फार कठीण काम आहे. वेळोवेळी सत्तापदे उपभोगलेला एक राजकिय नेता, कार्यक्षम आणि लोकाभिमुख प्रशासक, साहित्यिक जाण, दिलखुलास लोकसंग्राहक अशी त्यांची विविध रूपे आहेत.

यशवंतराव चव्हाण साहेबांनी जातिभेद विरहित सुसंस्कृत आणि संपन्न महाराष्ट्राचे स्वप्न पाहिले. आपले राज्य केवळ देशातीलच नव्हे तर जगातील सर्वात प्रगतशील राज्य बनले पाहिजे; हा त्यांचा ध्यास होता. ४० वर्षांच्या कारकिर्दीत त्यांनी घेतलेला प्रत्येक निर्णय राज्याच्या प्रगतीला गती आणि सर्वसामान्य माणसाला बळ देणारा होता. राज्यातील जनतेचे कल्याण हेच एकमेव ध्येय उराशी बाळगून त्यांनी अविरत कार्य केले. भविष्यातील महाराष्ट्र कसा असावा ? याबाबत चव्हाणसाहेबांचे मत अत्यंत स्पष्ट होते.

''कोटी-मुखांनी आशीर्वाद दे, महाराष्ट्र माता
औक्षवंत व्हा, विजयवंत व्हा, प्रियतम यशवंता
तुमच्या लेखी नगरी नगरी देवराष्ट्रे होई
घराघरातून उभ्या टाकल्या धरदा, विठाबाई.''

देशासाठी काहीही आणि कोणताही त्याग करण्याची चव्हाण साहेबांची अगदी लहानपणापासून तयारी होती. यशवंतराव चव्हाण हे थोर विचारवंत होते, साहित्यिक होते, मुत्सद्दी होते. विरोधकांचा मान राखणारे संयमी राजकारणी नेते होते. महाराष्ट्रातल्या ७० टक्के जनतेचे जीवन शेतीवर अवलंबून आहे हे लक्षात घेऊन त्यांनी कृषी उद्योगांना प्रोत्साहन दिले. गावांमध्ये आर्थिक सहकारी संस्था झाल्या पाहिजेत असा त्यांचा आग्रह होता. सहकारी बँका, सहकारी साखर कारखानदारी सुरू करण्यासाठी त्यांनी मदत केली.

चव्हाण साहेबांचे व्यक्तिमत्व उत्तुंग आणि कर्तृत्व महान आहे. त्यांच्या संपूर्ण यशात आणि जडणघडणीत आई 'विठाबाई' आणि पत्नी 'वेणुताईंनी' प्रत्येक सुख-दुःखात खंबीर साथ दिली. संरक्षणमंत्री म्हणून केंद्रात जाण्यासारखे अनेक महत्वाचे निर्णय केवळ 'वेणुताईंच्या' आग्रहामुळेच ते घेऊ शकले. वेणूताईंशिवाय चव्हाणसाहेब हा विचार करणे अशक्य आहे. चव्हाण साहेबांच्या संपूर्ण जीवनकार्यावर नजर टाकली तर ते युगपुरुष असल्याची खात्री पटते. त्यांनी महाराष्ट्राला अनेक गौरव आणि अभिमानाचे क्षण प्राप्त करून दिले. त्यांच्यासारखा महापुरुष या भूमीत जन्माला आला हे आपले भाग्य आहे. महाराष्ट्राला जगातील सर्वात प्रगत राज्य बनविणे हे चव्हाण साहेबांचं स्वप्न होते, ते स्वप्न पूर्ण करणे हे आपल्या सर्वांचे कर्तव्य असून, तीच यशवंतराव चव्हाण साहेबांना खरी आदरांजली ठरणार आहे..... !

"Responding to student's writing takes more time, thought and energy than any other aspect of teaching."

CHARACTERISTICS :

1) Real time solution :

We analysis issues and plan on timely basis and provide you with practicle solution which sometimes could be out of the traditional paths.

2) Up to date :

Our skills and technology walk hand in hand with time so we are always upgraded on all scales.

3) Global touch :

Integents has a vast network over the media and business which helps us understand more about you and your business.

4) Innovative thinking :

Great minds cereal ideas we belives in this thoughts and provide all our creative solutions to our clients.

5) Not just numbers :

We don't work on just numbers. There is always a story behind the truth.

Great minds ! Great Ideas ! These ideas need a platform and plan to exist in reality. We help you build up that idea and then transform it in a beautiful business plan.

SOLUTIONS :

1) Compaign Design :

Every small or large business has plans every now and then, but every plan is not a success. We help you with research on the plan and then implement that plan in current conditions.

2) Network and freelancing :

Short of people have less contact. Business people should meet new people everyday and exchange their thought. We help you get in touch with new people from your industry to make you network stronger.

3) Affiliations :

Business need affiliations. But what kind of Affilates will lead you to success ? with experience and global scale.

4) Strategy and planning :

You have good money to invest or your company might be getting great number of clients. But why it is still that you are not able to make significant profit ? The reason is the strategy and planning is missing out.

5) Skill Development :

Want to enter in a new sector ? or not able to follow with the fastly changing technology ? Or probably because you are over whelmed with work or never worked in that sector.

6) Outsourcing and offshoring :

Lack of manpower is a major concern for business. That right we can not do everything by our sleves. Outsourcing and offshoring can be good decision.

Ressourcess of Innovation we need

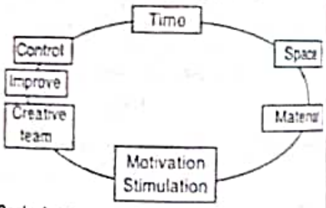

Coclusion :

A lot of people don't really "get" innovation. They think of it as an event or a project, when it is a really an attitude or a mindest. It's not something you can switch on or switch off depending on need. It's something that people and corporations need to do consistently and constantly, need to believe in and engage in. It takes time management, services, technologies, talent and temperment. Do this and you'll notice all three aren't discrete factors that can be easily on or off, but are continuous capabilites that need to be engaged all time.

◆ ◆ ◆

Article

The Indian Soldier

Shailaja Babaso Thorat, B.A.-III

Introduction :

A Soldier serves the armed forces of a country. The importance of Soldier in India is very high in defending and protecting its borders. Every country has its own Soldiers for her defense.

The History of Soldier :

The Indian Army is the landbased branch and the largest component of the Indian Armed Forces. The president of India serves as the supreme commander by the Indian Army and it is the commanded by the chief Army Staff, who is a four-star general. Two officers have been confered with the rank of Field Marshal, a five-star rank, which is a ceremonial position of great honour. The Indian Army originated from the armies of the East India Company, which eventually become the British Indian Army after independence. The units and regiments of the Indian Army have divers histories and have participated in a number of battles and compaigns across the world, earning a large number battle and theatre honours before and after Independence.

The prime mission of the Indian Army is to ensure national security and nationhood unity, defending the nation from external agression and security within its borders. It conducts humanitarian rescue operations during natural calamaties and other disturbances, like operation Surya Hope and can also be requistioned by the government to cope with internal threats. It is a major component of national power alongside the Indian Navy and the Indian Air Force. The Army has been involved in four wors with neighbouring Pakistan and one with China. Other major operations undertaken by the Army include Operation Vijay, Operation Meghdoot and Operation Coctus. Apart from conflicts, the Army has conducted large peace time exercise

The Soldiers also play an important role in controlling the unrely civiliance. The security and the stability of our country also depend on them. A Soldier's no doubt is very difficult and hard.

॥ कर्मवीर भाऊराव पाटील जयंती सोहळा ॥

दिपप्रज्वलन करताना प्रमुख पाहुणे
प्राचार्य डॉ. राजीव [चव्हाण]

प्रास्ताविक करताना
प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे

भित्तिपत्रकाचे उद्घाटन करताना
प्राचार्य डॉ. राजीव [illegible]

मनोगत व्यक्त करताना
प्राचार्य डॉ. राजीव [illegible]

पाहुण्यांचे स्वागत करताना
प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे

दिपप्रज्वलन करताना
प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे

अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना

संपादक समिती

- अध्यक्ष :
  प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे
- प्रमुख संपादक :
  प्रा. डॉ. तानाजी पाटील
- विभागीय संपादक :
  प्रा. डॉ. तानाजी पाटील (मराठी)
  प्रा. डॉ. वंदना मोहिते (हिंदी)
  प्रा. मनोहर माळगे (इंग्रजी)
  प्रा. कल्पना पाटील (सामाजिक शास्त्रे)
  प्रा. बद्रीनाथ ढाकणे (अहवाल)
- विशेष सहाय्य :
  प्रा. लालासाहेब पवार
  प्रा. मारुती तांबे
- मुद्रक :
  सिद्ध ओम ऑफसेट
- अक्षर संयोजन :
  टाईप इनोव्हेटर्स
- मालकी :
  प्रा. डॉ. तानाजी पाटील
- मुखपृष्ठ :
  प्राचार्य डॉ. कैलास जगदाळे

"स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ब्रीद" - कर्मवीर
रयत शिक्षण संस्थेचे,

सौ. मंगलताई रामचंद्र जगताप महिला महाविद्यालय, उंब्रज

ता. कराड, जि. सातारा - ४१५ १०९

त्रिवेणी

• सन २०१६-२०१७ •

'त्रिवेणी' नियतकालिक । सन २०१५-२०१६

राजीनामा दिला. त्यांची जागा भरण्यात आली नाही. त्यात सहाय सदस्य राहिले. एका सभासदाचा मृत्यू झाला. त्यांचीही जागा रिकामीच राहिली. एक सदस्य संस्थानिकांच्या कामात गुतल्यामुळे त्यांना वेळच मिळत नसे. म्हणजे ते असून नसल्यासारखेच. उर्वरित दोन सदस्य दिल्लीपासून दूर लांब असल्याने व त्यांच्या प्रकृती अस्वास्थ्यामुळे उपस्थित राहू शकत नव्हते. शेवटी घटना तयार करण्याचे काम फक्त एकट्या डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी केले. म्हणूनच डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर हे आज लोकशाही देशाचे आदराचे प्रतिनिधी आहे. अडीअडचणींच्या वेळीही धिराने योग्य मार्ग काढून हे महान कार्य पूर्ण केले. त्याबद्दल संपूर्ण भारत देश त्यांचा ऋणी आहे व राहील. घटनेचा मसुदा तयार करणे या कामी तयार करण्यात आलेल्या लेखन समितीच्या बैठकीस फक्त डॉ.बाबासाहेब व त्यांचे कार्यवाह हे दोघेच उपस्थित असत. अशा परिस्थितीत त्यांनी हे महान व ऐतिहासिक कार्य स्वकर्तृत्वावर तडीस नेले. म्हणूनच सारा भारत देश त्यांना "भारतीय राज्यघटनेचे शिल्पकार" म्हणतो. फेब्रुवारी १९४८ ला घटनेचा कच्चा मसुदा घटना समितीचे अध्यक्ष डॉ.राजेंद्र प्रसाद यांच्याकडे सादर केला व लोकमत आजमावण्यासाठी हा मसुदा देशासमोर ठेवण्यात आला.

हे महान कार्य पार नेण्या करताने २ वर्ष ११ महिने सतत करत होते. सततच्या कामामुळे शरीरावर, मनावर दूर ताण पडत असे. पण कधी विश्रांती घेतली नाही. तर कधी आजारी असतानाही तब्येतीची काळजी केली नाही. शेवटी मज्जातंतूचे दुखणे असह्य झाले म्हणून त्यांना मुंबईच्या एका रुग्णालयात उपचारासाठी दाखल केले. याच रुग्णालयात डॉ.शारदा कबीर यांची ओळख झाली. डॉ.बाबासाहेबांची पत्नी रमाबाई हा वारल्यानंतर त्यांनी दुसरे लग्न न करण्याचा निर्णय घेतला होता. परंतु त्यांनी आता दुसरे लग्न करण्याचे ठरवले होते. कारण ते ज्यांच्याशी लग्न करणार होते ती उत्तम वैद्यकशास्त्र पारंगत होती. सुगृहिणी ही होती. माझ्या प्रकृतीची काळजी घेण्यास कोणी तरी जवळचे असले पाहिजे यासाठी ते डॉ.सविता कबीर यांच्याशी विवाहबद्ध झाले. हा विवाह करताना कोणालाही त्याच्याबद्दल तक्रार करायला जागा ठेवली नाही. दिल्लीतील त्यांच्या हार्डिंग ॲव्हेन्यू या राहत्या ठिकाणी १५ एप्रिल १९४८ रोजी विवाह पार पडला. या निमित्ताने काही निवडक मित्र बोलावले होते; व त्यांना बाबासाहेबांनी मेजवानीही दिली होती. प्रकृती स्वास्थ्यानंतर व पुन्हा वैयक्तिक जीवनाची सुरुवात करत असतानाच डॉ.बाबासाहेबांचे सभा घेणे, परिषदा घेणे, दौरे हे कार्य पूर्ववत सुरू झाले.

राज्यात हिंदी ही राष्ट्रभाषा राज्यव्यवहाराची भाषा म्हणून असतात याची व प्रत्येक राज्याची वेगवेगळी भाषा त्या-त्या राज्याची अधिकृतपणे स्वतंत्र बनेल एवढेच नव्हे तर, क्षेत्रफळ लोकसंख्या उत्पन्नाच्या दृष्टीने प्रत्येक राज्य समृद्ध होईल; आणि महाराष्ट्राचा विचार केल्यास महाराष्ट्र व मुंबई ही एकमेकांशी संलग्न आहे. ती दोन्ही एकच व अविभाज्य आहेत. मुंबई ही भारताची आहे. म्हणून विधानसभेत महाराष्ट्राचा अधिकार नाकारता येणार नाही.

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी अस्पृश्यतेचा सखोल अभ्यास करून 'द अनटचेबल' हा इंग्रजीमध्ये ऑक्टोबर १९४८ला ग्रंथ लिहिला. त्यात ते सांगतात अस्पृश्य हे प्राचीन काळातील पराभूत लोक व लोकांनी बौद्धधर्म व गोमांस खाणे न सोडल्यामुळे ते अस्पृश्य ठरविण्यात आले. हा अस्पृश्यांचा उगम इसवी सन चारशेच्या आसपास झाला असावा. बौद्ध धर्म व ब्राह्मण धर्म यांच्यात श्रेष्ठत्वावरून झगडा झाला. त्यातूनच अस्पृश्यतेचा जन्म झाला. बौद्ध धर्माचे मार्ग अनुसरले ब्राह्मण धर्मांच्या या पुनर्जीवनात काही बौद्ध सामिल झाले. ज्या बौद्धांनी नकार दिला ते अस्पृश्य केले. अशी डॉ.बाबासाहेबांनी अभ्यासपूर्वक मांडणी केली.

घटनेचा मसुदा जनमतासाठी ठेवल्यानंतर सहा महिन्यांनी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरांनी घटनेचा मसुदा घटना समितीसमोर ४ नोव्हेंबर १९४८ रोजी ठेवला. या मसुदेत तीनशे पंधरा (३१५) कलमे व आठ परिशिष्टे ठेवण्यात आली. ती अतिशय अभ्यासपूर्ण निवेदने केली. त्याचा प्रभाव घटनासमितीवर चांगलाच पडला व अनेक विद्वानांनी त्याचे मनपूर्वक अभिनंदन केले. व नंतर घटनेच्या प्रत्येक कलमावर विस्तृत अशी चर्चा करण्यात आली. एका मागून एक असे प्रत्येक कलम स्वीकृत करण्यात आले. ज्या कलमामुळे देशातील सहा कोटी जनतेचा अस्पृश्यतेचा कलंक पुसला जाणार होता. ते १९ कलम ही स्वीकृत करण्यात आले होते.

अशा प्रचंड कामाच्या व्यापातूनही बाबासाहेबांचे शैक्षणिक काम चालूच होते. मुंबईला सिद्धार्थ कॉलेजची व औरंगाबाद येथे मिलिंद कॉलेजची स्थापना केली.

घटनासमितीने मंजूर केल्याप्रमाणे राज्यघटना पहावी असा ठराव समितीच्या काही सदस्यांनी व डॉ.आंबेडकरांनी मांडला. हा ठराव एकमुखी मंजूर करण्यात आला. त्यावेळी एक सदस्य मुनिस्वामी पिल्ले यांनी बाबासाहेबांच्या बद्दल गौरवोद्गार काढले. बाबासाहेबांसारख्या तत्त्वज्ञानी या देशात जन्माला यावा हे या देशाच्या दृष्टीने अभिमानाचीच बाब होय. डॉ.बाबासाहेबांनी आपल्या कर्तृत्वातून हेच सिद्ध केले आहे. की दलित समाज सुद्धा सर्वोच्च शिखरावर पोहोचू शकतो.

या चर्चेला उत्तर देताना डॉ.बाबासाहेब म्हणतात. मला घटना लिहिण्याची संधी दिल्याबद्दल मी सर्वांचा आभारी आहे. २६ नोव्हेंबर रोजी ही घटना स्वीकृत करण्यास राजेंद्र प्रसाद म्हणाले की "मी घटना समितीचे काम फक्त खुर्चीत बसून पाहिले आहे. लेखन समितीचे अध्यक्ष डॉ.भिमराव तथा बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या प्रकृतीची चिंता न करता हे काम पूर्ण केले आहे."

अशा या थोर जगद्विख्यात महामानवाला, महान संशोधकाला, घटनेच्या शिल्पकाराला, जागतिक किर्तीच्या विचारवंताला, प्रचंड विद्वानाला माझे कोटी-कोटी प्रणाम !

◆ ◆ ◆ ◆

म्यानामधल्या तलवारींना....

आमचं म्हणणं आता त्यांना ऐकून घ्यावं लागेल
नायतर म्यानामधल्या तलवारींना बाहेर यावं लागेल
भर चौकात तरुणींचे दिवसाढवळ्या बलात्कार
ते तर म्हणतात अरे.....अरे हा तर कलियुगाचा चमत्कार
या चमत्काराला त्याच चौकात फाशी द्यावी लागेल
नाय तर.....म्यानामधल्या तलवारींना बाहेर यावं लागेल.
जिहादाच्या नावाखाली दहशतवाद पसरलाय
कुणाला माहितीय कुणासाठी हेच माणूस विसरलाय
पण जिहाद्यांनी माणसामधल्या माणूसकिला समजून घ्यावं लागेल.
नायतर.....म्यानामधल्या तलवारींना बाहेर यावं लागेल
जाती-जातीतलं वैर आता मरणापर्यंत गेलंय
भारतमाते तुझ्या भूमीच कुरूक्षेत्र झालंय
न्यायदेवते तुला डोळे उघडून आता निश्चित पहावं लागेल.
नायतर.....म्यानामधल्या तलवारींना बाहेर यावं लागेल
गांधीजींच्या या देशामध्ये माणसाला बळी दिला जातोय
अन् सहिष्णुतेचे नरड दाबून लाल रक्त पितं जातय
त्याच रक्ताची शपथ घेऊन आम्हाला आता छावा व्हावं लागेल
नायतर.....म्यानामधल्या तलवारींना बाहेर यावं लागेल.

कु.सुवर्णा हरिचंद्र कांबळे
बी.ए.भाग-२

शब्द

उठता-बसता, चालता-बोलता
मला फक्त शब्दच सुचतात
मनात नेहमी शब्दांचे मोर नाचतात
बाणासारखे शब्द मनाला छेदून जातात
दगडासारखे कठोर शब्द मनाला जखम करतात
शब्दांचे व्रण जन्मभर तसेच राहतात
आठवणींची खपली निघाली की रक्तबंबाळ होतात
शब्द कधी फुलांचा वर्षाव करतात
शब्दांची स्तुती फुले हवीशी वाटतात
शब्द कधी पर्वतासारखा आधार बनतात
शब्द कधी जग जिंकायचे बळ देतात
प्रेमाच्या शब्दाने दगडालाही पाझर फुटतो
आपल्या शब्दाने प्रत्येकाला आधार वाटावा
आपला शब्द पहिला पाऊस व्हावा
प्रत्येकजण या पावसात चिंब-चिंब भिजावा

कु.किर्ती गुरव
बी.ए.भाग-१

माहितीपर

राजा श्री शिवछत्रपती वस्तुसंग्रहालय

कु. [illegible], बी.ए. भाग ३ (इतिहास)

कला आणि पुरातन वस्तूंच्या [illegible] मुंबईचे [illegible] हे मुंबई येथील छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तुसंग्रहालय हे अतिशय [illegible] आहे.

मुंबई हे महाराष्ट्राच्या राजधानीचे ठिकाण. येथे देश-परदेशातील पर्यटक मोठ्या संख्येने येत असतात. आणि ते येथील अनेक ऐतिहासिक स्थळांना भेटी देतात. त्या स्थळांपैकी मुंबईचे पूर्वीचे प्रिन्स ऑफ वेल्स म्युझियम आणि आताचे श्री छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तुसंग्रहालय होय. कला व इतिहासाच्या [illegible] हे महत्त्वाचे वस्तुसंग्रहालय होय. [illegible] १९ ऑगस्ट १९०५ ला मुंबईतील [illegible] आले. त्यांनी प्रिन्स ऑफ वेल्सच्या मुंबई भेटी स्मरणार्थ एक स्मारक उभे व्हावे. हे स्मारक वस्तुसंग्रहालय स्वरूपात उभे करावे असा ठराव करण्यात आला. सर फिरोजशहा मेहता, [illegible] यांनी [illegible] केले.

११ नोव्हेंबर १९०५मध्ये प्रिन्स ऑफ वेल्स [illegible] हे वस्तुसंग्रहालय बांधण्यात आले. [illegible] शिक्षण, अभ्यास, ज्ञान व सार्वजनिक [illegible] हा होता. [illegible]

अल्लाउद्दिन खिलजीची तलवार (खांडा) आणि सन १५९३ सालचे सम्राट अकबराचे चिलखत आणि ढाल ही या दालनाची प्रमुख आकर्षणे आहेत. या म्युझियममध्ये सिरोंजर १२ वे शतकातील पाटण-गुजरात येथील पटोला साड्या पाहावयास मिळतात. १८९८मधील जरतारी फुलदाणी, शिलाई शिरोतांत्र या ठिकाणी आवर्जून पाहावयास मिळतात. या म्युझियममध्ये अतिप्राचीन कलाही मुखवटे मांडलेल्या दिसून येतात.

अनेक लोकांनी मुक्तहस्ताने गोळा केलेल्या वस्तू [illegible] ऑफिसर्स [illegible] देण्यात आल्या. इमारत वास्तू शिल्पकार जॉर्ज विटेट हा होता. [illegible] ब्रिटिश वास्तव्य शैलीचा तो अभ्यासक होता. इमारत सरकार, राजपूर सरकार, मुंबई पालिका व तत्कालीन उद्योगपती यांनी संग्रहालयाच्या वास्तुनिर्मितीला भरघोस मदत केली. या संग्रहालयाची जागा ३ एकर परिसरात आढळते. ब्रिटिश व इस्लामी पद्धतीचे बांधकाम आढळते. भारतीय संस्कृतीमध्ये असणारे धर्म व त्यांची शैली अनुसार याची रचना केली आहे.

सन १९१४ ला या इमारतीचे बांधकाम पूर्ण झाले. पहिल्या महायुद्धाचा हा कालखंड असल्याने इमारत सरकारने या इमारतीचा वापर रुग्णालय म्हणून केला. त्यानंतर पुढे ते जनतेसाठी खुले करण्यात आले. भारतातील राजे, राजवाडे, संस्थानिक, उद्योगपती यांनी आपल्याकडील मौल्यवान संग्रह या वस्तुसंग्रहालयास भेट दिला. तसेच भारतीय पुरातत्व खात्याने जेथे-जेथे उत्खनन केले तेथील प्राचीन वस्तू या ठिकाणी जमा केलेल्या आहेत. मौल्यवान संग्रह, दुर्मिळ वस्तू, चित्रे, विविध पुतळे, प्राचीन ग्रंथ व हस्तलिखिते यांचा समावेश आहे.

येथील तळमजल्यात सिंधु संस्कृती भारतीय शिल्पाचा परिचय करून देते. तसेच पहिल्या मजल्यावर कलावस्तू, भारतीय लघुचित्रे व नौकानयनाची माहिती मिळते. तर दुसऱ्या मजल्यावर चीन, जपान तसेच वस्त्र विभाग, युरोपियन चित्रे व प्राचीन शस्त्रे यांचे दालन आहे. भारतीय शस्त्र भांडाराची विपुलता व विविधता याची माहितीही येथे होते. अल्लाउद्दिन खिलजीची तलवार (खांडा) आणि सन १५९३ सालचे सम्राट अकबराचे चिलखत आणि ढाल ही या दालनाची प्रमुख आकर्षणे आहेत. या म्युझियममध्ये सिरोंजर १२ वे शतकातील पाटण-गुजरात येथील पटोला साड्या पाहावयास मिळतात. १८९८मधील जरतारी फुलदाणी, शिलाई शिरोतांत्र या ठिकाणी आवर्जून पाहावयास मिळतात. या म्युझियममध्ये अतिप्राचीन कलाही मुखवटे मांडलेल्या दिसून येतात. अनेक प्रकारची प्राचीन अर्वाचीन तैलचित्रे या ठिकाणी आहेत.

◆ ◆

कुंभाराच्या चिखलावरती

भजन कीर्तनात झालो आम्ही दंग
कुंभाराच्या चिखलावरती नाचे पांडुरंग ॥
 शिरसागराचा हरी कुंभाराच्या घरी
 रुक्मीण माता वाहू लागे पाण्याच्या घागरी
 दोघे मिळून चिखलावरती गाती अभंग ॥१॥
पंढरपुरात गाडीने दुडात पांडुरंग झाला
कुंभार रुक्मीण माता कुंभारीन गस्त है
पाहून झाले होऊनी निसंग ॥२॥
 चिखलावरती नाचे पांडुरंग, ज्ञानदेव
 म्हणतात नामदेवा याची कुंभाराच्या
 चिखलावरती देव गुप्त होई बाळ
 घोडे अगदी घोलवा ही दंग ॥३॥
कुंभाराच्या चिखलावरती आली पंढरीची
वारी दाव विना माझ्या घरी असो
वाटते भजता जावे पंढरीला ॥४॥
 शेत पिकलं सोन्याचाणी त्याला राखण नाही
 कुणी असे वाटते तेही माझ्या
 सासुरवाशी सुना गेल्या माहेराशी
 असे वाटते भजता जावे पंढरीला ॥५॥
तुका म्हणे ऐसा बाया
जन्मा येऊनी गेल्या वाया
असे वाटते भजता जावे पंढरीला ॥६॥

कु. शोभा अर्जुन घोरात
बी.ए. भाग-१

राजमाता जिजाऊ तू

शिवबाची माऊली, स्वतेची साऊली
गोर गरिबांचा दलिताचा आसरा
राजमाता जिजाऊ तू
 धारदार शब्दाने, तल्लख बुद्धीने
 यवनांचा उच्छेद करण्यास शिकवलास
 राजमाता जिजाऊ तू.
'आपलं मराठ्यांचं स्वतंत्र राज्य व्हावं'
आयुष्यातली एकच इच्छा पूर्ण करण्याचा ध्यास होता
राजमाता जिजाऊ तुझा.
 पती शहाजी महाराज
 अराध्य दैवतेच्या जगदंबेच्या शुभाशीर्वादाने
 अलौकिक पुत्र लाभला
 राजमाता जिजाऊ फक्त तुला.
जनतेचा कैवारी
दुःखाच पोटी गिळजता
प्रत्येक स्त्रीचा आदर्श
उत्तम माता फक्त
राजमाता जिजाऊ तू.

कु. आरती विष्णू कुडाळकर
बी.ए. भाग-३ (मराठी)

महाविद्यालयाचे कार्यकुशल संपादक | प्राचार्य, डॉ.कैलास जगदाळे,

• स्थानिक व्यवस्थापन समिती सदस्य •

मा.श्री.द.श्री.जाधव (आबा)

मा.श्री.सुधीर जाधव (भाऊ)

मा.श्री.शिवाजीराव कुलकुटे (अण्णा)

प्राचार्य डॉ.कैलास जगदाळे

प्रा.डॉ.तानाजी पाटील

अध्यक्षीय मनोगत...

महाविद्यालयाचा सन २०१६-२०१७ या शैक्षणिक वर्षाचा 'त्रिवेणी' नियतकालिक अंक आपल्या हाती सुपूर्द करताना मला मनस्वी आनंदी होत आहे. 'स्वावलंबी शिक्षण' हे ब्रीद वाक्य घेऊन स्वप्न शिक्षण संस्था १९९९ पासून महाराष्ट्रातील अनेक जिल्ह्यात शिक्षणाची ज्ञान गंगा पोहचविण्याचे काम करीत आहे. कराड तालुक्यातील उंब्रज व उंब्रज पंचक्रोशीतील विद्यार्थिनींसाठी उच्च शिक्षण देण्याच्या उद्देश हेतूने १९८९ मध्ये महिला महाविद्यालयाची स्थापना झाली. महाविद्यालयाची विद्यार्थिनी संख्या दर वर्षी वाढत आहे. या वर्षी २११ विद्यार्थिनी कला शाखेत शिक्षण घेत आहेत.

विद्यापीठ अभ्यासक्रम, अध्यापन, महाविद्यालयीन परीक्षा आणि विद्यापीठीय परीक्षा इत्यादींच्या पलिकडे जाऊन विद्यार्थिनींसाठी खूप काही करणं आवश्यक ठरतं. विद्यार्थिनींच्या व्यक्तिमत्त्वाच्या जडणघडणाची जाणीव, कर्तव्यबुद्धी, राष्ट्रीयत्वाची भावना, विवेकवादी विचारांची रुजवण, बंधुभावबुद्धी, सामाजिक जाणीव, सहिष्णुता, धर्मनिरपेक्षतावादी दृष्टीकोण पर्यावरण विषयक जाणीव, विज्ञानवादीवृत्ती, स्त्री-पुरुष समानतेचा विचार आणि करिअर संबंधी जागरूकता इत्यादी उपक्रम आम्ही राबविते.

स्पर्धा परीक्षा व करिअर मार्गदर्शन समितीच्यावतीने तज्ञ मार्गदर्शक म्हणून प्रा.डॉ.भालचंद्र मुणगेकर, अतुल कांबळे, मा.संदीप पाटील (ऑनलाईन व्याख्यान), कॉम्रेड ॲड.सदाशिवराव जाधव, मा.अभिषेक नायके (ऑनलाईन व्याख्यान), मा.मधुकर देशमुख, मा.पी.व्ही.गायकवाड (ऑनलाईन व्याख्यान), प्राचार्य जाधव (ऑनलाईन व्याख्यान) तसेच आमची महाविद्यालय, अंतर्गत कार्यक्रमासाठी प्रा.भोसले बी.एस., डॉ.प्राजक्ता कोळगुळे तसेच करीअर विद्याप्रबोधिनीमार्फत घेण्यात आलेल्या परीक्षेमध्ये महाविद्यालयातील ३५ विद्यार्थिनींनी सहभाग घेतला. आर.टी.एस. व ऑलिंपिआड परीक्षेचे यशस्वीरित्या आयोजन केले. स्वप्न शिक्षण संस्था व टाटा कन्सल्टन्सी सर्व्हिस यांच्या संयुक्त विद्यमाने आमच्या महाविद्यालयातील इंग्रजी विभागप्रमुख प्रा.मनोहर भाकरे व ग्रंथपाल प्रा.चंद्रकांत ढाकणे यांनी ४ दिवसाचे टी.सी.एस. प्रशिक्षण घेऊन महाविद्यालयातील बी.ए.भाग ३ मधील सर्व विद्यार्थिनींना नियमित अभ्यासक्रमाशिवाय नोकरीच्या संधी उपलब्ध व्हावी या दृष्टीकोनातून प्राध्यापकांच्या माध्यमातून मार्गदर्शन करण्यात आले.

तसेच 'अक्षरधन' वाङ्मयीन भित्तीपत्रकाद्वारे विद्यार्थिनींच्या लेखनास प्रोत्साहन दिले. काव्यनिर्मिती, काव्यवाचन, अभिनय संपादन प्रक्रिया, मराठी हस्ताक्षर स्पर्धा, वक्तृत्व स्पर्धा, निबंध स्पर्धा, प्रश्न मंजुषा, हस्तकला कौशल्य स्पर्धा इत्यादी उपक्रम राबविले. आमच्या क्रीडा विभागाने विद्यार्थिनींसाठी खास मार्गदर्शक ठरला. कु.सायली भोसले, दिपाली यादव, शीतल घोगरे, कु.नेहल सावंत, कु.संध्या बनसोडे या विद्यार्थिनींनी जिल्हा स्तर, कास्यपदक व रौप्यपदक अशी एकूण १५ पदके मिळविली. या विद्यार्थिनींना प्रशिक्षक श्री.अंकुश माने व प्रा.दिनेश पाटील यांचे बहुमोल मार्गदर्शन लाभले.

महाविद्यालयातील अध्ययन, उपक्रमशील व संशोधनरत प्राध्यापक वर्ग आमचे खरे प्रेरणा स्थान आहे. आज ५ पीएच.डी., ५ एम.फिल., ५ सेट/नेट आणि ३ प्राध्यापक पीएच.डी.करत आहेत. इंटरनॅशनल, नॅशनल, स्टेट व विद्यापीठीय चर्चासत्रामध्ये अनेक प्राध्यापकांनी सहभाग दर्शविला आहे. हा अंक म्हणजे महाविद्यालयाच्या आंतर्बाह्य स्वरूपाचे जणू प्रतिबिंबच!

महाविद्यालयाच्या प्रत्येक विकासकामात प्रतिसाद देणाऱ्या मान्यवरांच्यामध्ये स्थानिक व्यवस्थापन समितीचे सदस्य श्री.द.श्री.जाधव (आबा), श्री.शिवाजीराव कुलकुटे, श्री.सुधीरभाऊ जाधव, श्री.सुरेशभाऊ साळुंखे तसेच उंब्रजच्या प्रथम नागरिक, उपसरपंच, सोसायटी चेअरमन आणि पत्रकार हे सर्व मान्यवर सतत पाठीशी उभे राहिले. या असंख्य मान्यवरांना माझा कृतज्ञतापूर्वक नमस्कार!

- प्राचार्य डॉ.कैलास जगदाळे

करण्याचा प्रयत्न केला. शरदराव महाराष्ट्र प्रदेश युवक काँग्रेसचे अध्यक्ष या नात्याने महाराष्ट्रभर तरुणांमध्ये फिरत असताना त्यांच्या लक्षात प्रामुख्याने आले की, राज्यातील तरुणाचे वैचारिक प्रबोधन होणे व प्रबोधनाबरोबरच त्यांना विधायक कृतिशील कार्यक्रम देणे गरजेचे आहे. शरदरावांनी कार्यकर्ता प्रशिक्षणासाठी व प्रबोधनासाठी "नवयुवक" या नावाचे वैचारिक पार्श्वभूमी असणारे मासिक काढले.

युवक काँग्रेसचे अध्यक्ष असताना सन १९६६ साली शरदरावांना 'युनेस्कोची' शिष्यवृत्ती मिळाली. त्यामुळे त्यांना त्या त्या देशात त्यांचे जाणे झाले. महाराष्ट्र प्रदेश युवक काँग्रेसचे अध्यक्ष झाल्यानंतर बारामती तालुक्यातील जनतेला आपले प्रश्न सोडविणारा एक उमदा नेता शरदरावांच्या रूपाने मिळाला. बारामतीच्या शेतकरी मेळाव्यात शरदरावांनी आपल्या अभ्यासपूर्ण भाषणाने शेतकऱ्यांच्या काळजाला हात घालून त्यांची मने जिंकली. या सर्वांनी शरदरावांचे नेतृत्व एकमुखी स्वीकारले ते आजतागायत.

बारामती तालुका महाराष्ट्रातील भीषण दुष्काळी तालुक्यांपैकी एक. येथे पहिला पाझर तलाव तयार करण्याचा निर्णय घेतला. पहिल्याच पावसाने हा तलाव पूर्ण भरला. तलावाखालील सर्व विहिरींच्या पाण्याची पातळी वाढली. "शरदरावांनी नीरेचे रान करून, दऱ्याखोऱ्यात फिरून, चांगल्या जागा शोधून तीनशे पाझर तलावांची कामे केली. हे सर्व १९६४ ते १९६६ दरम्यान घडले. "बारामती पॅटर्न सर्व देशात निर्माण व्हावा" असे गौरवोद्गार माजी पंतप्रधान मनमोहनसिंग यांनी काढले. हेही बारामती तालुक्याला मिळालेले एक वरदानच.

शरदराव हे हाडाचे आदर्श शेतकरी. त्यांना शेती व शेतकरी यांचा नेहमीच अभिमान वाटतो. शेतकरी खऱ्या अर्थाने या देशाचा पोशिंदा आहे. शरदराव हे बोलके पुढारी नाहीत. तर ते कर्ते पुढारी आहेत. 'आधी केले, मग सांगितले' ही त्यांची जीवनप्रणाली. शरदरावांनी त्यांच्या वैचारिक दृष्टिकोनानुसार देशात त्यांनी स्वतःच्या वागणुकीने कुटुंब नियंत्रणाच्या क्षेत्रात एक आदर्श निर्माण केला. मुलगा-मुलगी समानच मानून स्त्री-पुरुष समतेचा नवा आदर्श त्यांनी समाजात व देशात निर्माण केला.

शरदराव महाराष्ट्राचे कृषिमंत्री, मुख्यमंत्री व देशाचे कृषिमंत्री म्हणून काम करीत असताना त्यांनी या काळात राज्याच्या व देशाच्या शेती व शेतकऱ्यांविषयक धोरणासंबंधी मूलगामी व क्रांतिकारक निर्णय घेतले. १९७८ ते १९८० या कालावधीत असलेल्या सर्व [illegible] मुख्यमंत्र्यांमध्ये सर्वोत्कृष्ट मुख्यमंत्री म्हणून शरदराव पवार [illegible] नावाचे पहिले गुणांकन करावे लागते. शरदराव हे वारस [illegible] काम करून हाताला घट्टे पडून घेणारे असे अनुभवी शेतकरी महाराष्ट्र कृषिमंत्री म्हणून लाभले.

१८ जुलै १९७८ रोजी मुख्यमंत्रीपदाची शपथ शरदरावांनी घेऊन पु.लो.द. ची राजवट महाराष्ट्रात आणली. यावेळी विधानसभेचे पावसाळी अधिवेशन मुंबई येथे सुरू होते. हे सरकार सत्तेत आल्याचा धोक्याच दिसतात शरदरावांना विधानसभेत एका वादळी चर्चेला तोंड द्यावे लागेल. एका अभ्यासिकाला वैचारिक भूमिकेतून तोंड द्यावे लागले. २५ जून १९८८ रोजी शरदराव महाराष्ट्राचे दुसऱ्यांदा मुख्यमंत्री झाले. महाराष्ट्रातील सर्वसामान्य जनतेच्या अपेक्षा साहजिकच उंचावल्या. मोठ्या आशेने व आकांक्षाने महाराष्ट्रातील सारी जनता त्यांच्याकडे पाहत होती. शरदराव हे राजकारणात आता परिपक्व बुद्धिचे झाले होते.

शरदराव स्वतःही नेहमीप्रमाणे बारामती विधानसभा मतदारसंघातून विक्रमी मतांनी काँग्रेस पक्षाचे निवडणुकीतील चिन्ह [illegible] वर निवडून आले. विधानसभेच्या या निवडणुकीत काँग्रेस पक्षाचे सरकार सत्तेवर आले व शरदराव मार्च १९९० मध्ये तिसऱ्यांदा महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री झाले. त्यानंतर शरदराव परत चौथ्यांदा महाराष्ट्राचे सन १९९३ मध्ये मुख्यमंत्री झाले.

शेती व शेतकऱ्यांची खऱ्या अर्थाने 'नाळ' असणारे शरदराव २००४ मध्ये देशाचे कृषिमंत्री झाले. या देशातील कष्टकरी शेतकऱ्यांच्या दृष्टीने मानाची गोष्ट आहे. शरदराव देशाचे कृषिमंत्री झाल्यामुळे देशातील कृषी क्षेत्राला व शेतकऱ्यामध्ये नवचैतन्य निर्माण झाले व देशातील शेतकरी कृषिक्षेत्रातील महत्त्वाच्या योगदानाबद्दल शरदरावांचे नाव मोठ्या आदराने घेतो. आपली प्रगती केवळ शरदरावांमुळेच झालेली आहे. हेच शरदरावांचे या देशाच्या कृषिक्षेत्रात त्यांनी दिलेल्या योगदानाचे खरे यश आहे. म्हणूनच ते या देशाचे खरे 'कृषिरत्न' शोभतात.

कृषिक्षेत्राला उभारी देत देशात दोनशे पासष्ट लक्ष टन इतके अन्नधान्याच विक्रमी उत्पादन घडवून आणून क्रांती केलेली आहे. या गौरवामुळे देशातील अनेक तरुणांना आनंद झाला. परंतु त्याहीपेक्षा भारतातल्या लाखो शेतकऱ्यांना [illegible] झाली; आणि कृषिक्षेत्रात स्थित्यंतर झाल्याचा आनंद कैक पटीनं अधिक आहे.

अनेक मान्यवरांचे पवार साहेबांच्या बाबतीत गौरवोद्गार पाहिल्यानंतर कवी वसंत बापट यांच्या काव्यपंक्तीत म्हणावेसे वाटते.....

"आषाढाची आम्ही लेकरे । काळी माती आई
जात वेगळी नाही आम्हां । धर्म वेगळा नाही
श्रमगंगेच्या तीरावरती । कष्टकऱ्यांची आमची वस्ती
नाव वेगळे नाही आम्हां । गाव वेगळा नाही
माणुसकीशी अभंग नाते । आम्ही आमचे भाग्यविधाते
पंथ वेगळा नाही आम्हां । संत वेगळा नाही
कोटी-कोटी हे बळकट बाहू । समतेचा रथ ओढून नेऊ
आस वेगळी नाही आम्हा । ध्यास वेगळा नाही."

असा नेता पुढे होणे नाही असे आम्हां तरुणांना वाटते.

◆ ◆

नोटबंदी

वावराला नांगराच्या
उभ्या-आडव्या पाळ्या दिल्या
धसकट-पुसकट गोळा करून घेतली
तरी पिकं राहतं मातीत
अन् तगच देतं वर
शेतकऱ्याचं घरून बोट.....
आमचं आयुष्य झालंय
हजार-पाचशेची जुनी नोट..... !
तळतळणाऱ्या हिरव्या पिकाची
शपथ घेऊन सांगतो तुम्हाला
तुम्ही नोटा धोक्याच बद केल्या......
सुखाचं स्वप्न दाखवून तुम्ही
आमच्या हिरव्या वावरात विहीर खोदली
अन् दुःखच घेऊन आली वर मोट......
तुमच्यामुळं आमचं आयुष्य झालंय
हजार, पाचशेची जुनी नोट..... !!

कु. सारिका रामचंद्र थोरात
बी.ए. भाग-२

◆ ◆

स्वप्न भास

असचं पाहिलं होतं स्वप्न एक
साध्य करण्याचा इरादा होता नेक
गरूडाप्रमाणे झेप घेईन
उंच, उंच आकाशात भरारी ही घेईन
घोड्यावरही सवार होईन
पण ज्या शत्रूला मला हरवायचं आहे
त्या शत्रूचा शेवटही मी करेन.
राष्ट्रगीतातल्या जन-गण-मनप्रमाणे
माझ्या देशासाठी तन-मन-धन अर्पण मी करेन
असंच पाहिलं होतं स्वप्न एक
माझा स्वार्थ सोडून काम करेन नेक
ऐक माणसा तू ऐक
तू पण स्वप्न बघ एक
आणि असंच छोट्या गोष्टींची उमेद असू दे.
एक, त्या उमेदीला साकार करण्याची प्रेरणा मिळू दे
अनेक.
मी असंच पाहिलं होतं स्वप्न एक.....

कु. स्नेहल धनाजी यादव
बी.ए. भाग-३

॥ विविध उपक्रम : २०१६-२०१७ ॥

ISSA [illegible]

[illegible] कार्यक्रमप्रसंगी मार्गदर्शन करताना प्रा. डॉ. [illegible]

[illegible]

प्राध्यापक प्रबोधिनी 'अभ्यासक्रम' या विषयावर व्याख्यान देताना प्रा. [illegible] पाटील

[illegible]

सहल विभाग : प्रता[illegible]

[illegible]

॥ विविध उपक्रम : २०१६-२०१७ ॥

उंब्रज येथे 'स्लोगन कृष्णा पुरस्कार' स्वीकारताना रयत शिक्षण संस्थेचे चेअरमन डॉ. अनिल पाटील

'ऑगस्ट क्रांतीदिन' समारंभानिमित्त मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे कॉम्रेड ॲड. संभाजीराव जाधव

'पत्रकार दिन' समारंभानिमित्त मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे डॉ. विनोद बाबर

'कुपोषण व महिला आरोग्य' या विषयावर मार्गदर्शन करताना डॉ. प्राजक्ता कोडगुले

पालक मेळाव्यामध्ये मार्गदर्शन करताना प्रा. संतोष माळवे

'वित्तीय साक्षरता' या कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना डॉ. विजय कुंभार